

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 10.

Tisdagen den 17 december, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollen för den 12, 13, 14 och 15 innevarande månad.

Anmälades och bordlades första särskilda utskottets memorial nr 28, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning m. fl.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av andra särskilda utskottet i dess memorial nr 5 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen endast på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen beslutar för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av *prisockerlagen* å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av *prisockerlagen m. fl. kristidsförfattningar*, å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 150,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 48.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag,

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 1

nr 50, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 93 ja och 112 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 181 ja och 160 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

Till utskottets handläggning hade från båda kamrarna hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 34, däri Kungl. Maj:t under återopande av det vid propositionen fogade utdraget av i statsrådet fört protokoll över civilärenden den 22 november 1918 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

2:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

3:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

4:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

5:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

6:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862 och

7:o) lag om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning av densamma väckta, till utskottet hänvisade motioner. nämligen

dels motionerna inom första kammaren:

nr 16, av herr *K. J. Ekman*,

nr 18, av *densamme*,

nr 19, av *densamme*,

nr 20, av herrar *Trygger, Swartz, Paulson, Hedenlund, H. Ericson, Strömberg, J. Nilsson* och *Dahl*, friherre *Langenskiöld* samt herr *von Sydow*,

nr 21, av herr *Clason*,

nr 22, av herr *Östberg*,

nr 23, av herrar *August Ljunggren* och *Petrén*,

nr 24, av herr *Ernst Lindblad*,

nr 26, av herr *Gezelius*, greve *Alexander Hamilton* och herr *Boman*,

- nr 27, av herr *K. J. Ekman*,
dels ock motionerna i andra kammaren:
 nr 49, av herrar *Moberger* och *Bengtsson*,
 nr 50, av herr *Sjölander*,
 nr 51, av herrar *Vennerström*, *Hage*, *Hansson* i Mora, *Johansson*
 i Sollefteå, *Werner*, *Berglund*, *Karlsson* i Sandviken, *Ericson* i Fu-
 näsdalen, *Lövgren*, *Alvin* och *Månsson* i Hagaström,
 nr 53, av herr *Olsson* i Ramsta,
 nr 55, av herrar *Lindman*, *Andersson* i Skivarp, *Persson* i Stal-
 lerhult, *Odqvist*, *Vennersten*, *Magnusson* i Tumhult, *Nilsson* i Bon-
 arp, *Öberg*, *Pettersson* i Bjälbo och *Hildebrand*,
 nr 56, av herr *Räf*,
 nr 57, av herr *Tengdahl*,
 nr 58, av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Jonsson* i Hökhult och *Jo-*
hansson i Huskvarna, samt
 nr 59, av herr *Nilsson* i Landeryd.

Lagförslag
 ang.
 kommunal
 rösträttsreform
 m. m.
 (Forts.)

Utskottet hade i förevarande utlåtande avfattat sin hemställan under fyra särskilda punkter, av vilka punkten 1 innehöll åtskilliga lagförslag.

I fråga om sättet för detta utlåtandes föredragning yttrade

Herr *Kvarnzelius*: I avseende på föredragningen av tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och de i punkten 1 behandlade lagförslagen, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadganden, där sådana förekomma, samt ingress och rubrik sist;

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, under tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kun-
 nat i oförändrad form antagas, i anledning av nämnda proposition

Lagförslag
ang.
kommunal
röststrätsreform
m. m.
(Forts.)

jämte i ämnet väckta motioner i första kammaren av herrar K. J. Ekman (nr 16, 19 och 27), Trygger m. fl., Clason, Östberg och Gezelius m. fl. samt i andra kammaren av herrar Moberger och Bengtsson, Sjölander, Vennerström m. fl., Olsson i Ramsta, Lindman m. fl., Räf, Tengdahl och Nilsson i Landeryd m. fl. (nr 58), måtte för sin del antaga förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 med flera lagar, så lydande som utlåtandet visade.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

§ 8.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i *Kungl. Maj:ts* förslag:)

Rättighet att deltaga i kommunalstämmans överläggningar och beslut tillkommer man eller kvinna, som

- a) är svensk undersåte,
- b) är medlem av kommunen samt enligt § 57 förbunden att till densamma erlægga skatt,
- c) senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguetta års ålder,
- d) icke är omyndig förklarad,
- e) icke är i konkurstillstånd, och
- f) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

(i *utskottets* förslag:)

Rättighet att deltaga i kommunalstämmans överläggningar och beslut tillkommer *envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under näst föregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.*

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning,
- d) i avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år, eller
- e) är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

I den av herr *Trygger* m. fl. i ämnet väckta motionen hade hemställts, bland annat, att § 8 i det av *Kungl. Maj:t* framlagda förslaget till nu ifrågakvarnde lag skulle antagas med följande förändrade lydelse:

Rättighet att etc. — — — — —

- a) är svensk undersåte,

b) är medlem av kommunen samt enligt § 57 förbunden att till densamma erlägga skatt,

c) senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugufyra års ålder,

d) icke häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,

e) icke är omyndig förklarad,

f) icke är i konkurstillstånd,

g) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

Rättighet, som förut sagts, tillkommer ock gift kvinna, som icke vunnit boskillnad eller hemskillnad, ändå att hon icke är skatteskyldig till kommunen, såframt dylik skattskyldighet åligger mannen och hon uppfyller övriga här ovan stadgade villkor.

I en av herr *Vennerström* avgiven, vid utlåandet fogad reservation, däri för nu förevarande lagförslag påyrkats viss från såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag avvikande lydelse, hade § 8 avfattats på följande sätt:

Mom. 1. Rättighet att deltaga i kommunalstämmans överläggningar och beslut tillkommer med inskränkning, varom här nedan i mom. 2 stadgas, svensk undersäte från och med kalenderåret efter det, varunder han uppnått tjuguetta års ålder, därest han

a) är medlem av kommunen,

b) icke är omyndig förklarad, och

c) icke är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Mom. 2. Ingen må, utöver vad i § 10 mom. 2 sägs, utöva rösträtt i annan kommun än den, varest han är mantalsskriven.

Hans excellens herr statsministern *E d é n*: Herr talman, mina herrar! Kammararen torde finna det naturligt, om man från regeringens sida anser sig böra omedelbart taga till orda, redan när behandlingen av denna viktiga fråga begynner. Visserligen har regeringen redan när utskottet för en vecka sedan utsände sitt meddelande om de grunder för uppgörelsen, vilka nu ligga utarbetade i betänkandet, genom mig givit tillkänna sin anslutning till dessa grunder, liksom det ock meddelats, att de blivit utarbetade under kontakt med regeringen. Men för vår del föreligger dock ett behov att först och främst konfirmera, att detta godkännande avser förslagen även i det slutliga skick, som de nu fått, och därjämte att avgiva några förklaringar om huru vi betrakta dessa förslag i de punkter, där de skilja sig från den kungliga propositionen, särskilt dem som i pressdiskussionen varit föremål för delade meningar, och slutligen att giva åtminstone något uttryck åt de tankar och känslor rörande den stora uppgörelsens innebörd, vilka nu uti avgörandets stund måste röra sig inom oss. Å andra

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

sidan och på grund av det läge, vari dessa stora frågor nu praktiskt synas befinna sig genom den starka sammanslutning, som inom utskottet skett från olika partiernas huvudmän om de föreliggande förslagen — å andra sidan, säger jag, torde under sådana förhållanden icke väntas och icke heller vara behöfligt, att från oss göres någon mera ingående framställning av detaljspörsmålen, även när annars anledning kunde finnas till en sådan. Vid ett så stort avgörande och inför ett resultat av så genomgripande betydelse måste den kritiska granskningen av enskildheterna tråda tillbaka. Inför denna enighet om författningsreformen i dess bärande huvudlinjer måste den givetvis polemiska anmärkningarna mot andra meningsriktningar återhållas. En sådan polemik synes mig icke längre vara på sin plats, när man kan utgå från den förhoppningen, som syes ha mycket god grund i det föreliggande betänkandet, att den uppgörelse, som däruti inneslutes, kommer att av båda kamrarna antagas. Inför den förhoppningen böra de kvarstående motsatserna skjutas i bakgrunden. Vad det nu gäller är alltså att samla tankarna omkring det väsentliga: vad detta förslag betyder för svenskt statsliv nu i denna världsomvälvande tid och i den framtid, som därigenom lägges på nya grundvalar i vårt land.

Det författningsprogram och det förslag till omedelbar kommunal rösträttsreform, som regeringens proposition och mitt vid denna proposition fogade yttrande till statsrådsprotokollet innehåller, har haft sin givna och naturliga utgångspunkt i de samlingslinjer, som under närmast föregående år vuxit ut och förenat de två stora svenska vänsterpartierna i gemensamt strävande. I mitt yttrande till statsrådsprotokollet har jag direkt framhållit, att det hela fått denna karaktär av samlingsprogram, endast med mindre jämkningar, som i varje fall stå i full överensstämmelse med själva principerna i den förut intagna ståndpunkten. Jag har påpekat, att detta gäller såväl regeringens förslag att fullständigt avskaffa de s. k. skattebetalningsstrecken — vilket förslag direkt framgår ur den nu slutförda utredningen rörande detta spörsmål — som även den utvidgning av föregående förslag, som skedde i propositionen genom den kommunala rösträtts utsträckande även till hustru till skattskyldig i kommunen, en utvidgning, vilken ter sig som en direkt konsekvens av själva reformens bärande utgångspunkt. Jag anförde då, att med mindre än detta program kunde tidens krav på en demokratisering av vår politiska och kommunala rösträtt och representation icke förverkligas. Och jag har uti ett offentligt föredrag karakteriserat regeringens framställning såsom ett »minimiprogram». Men jag har alltid förutsatt och i det nyss nämnda föredraget också uttryckligen uttalat, att regeringen självfallet icke ställer sig avvisande mot jämkningar i detaljer eller mot ett utbyggande av förslagen i vissa punkter, så vida principerna, de demokratiska grundtankarna, bibehållas och ej på något sätt beskäras eller förvanskas.

Den fråga, som jag har att besvara, blir sålunda den: vad betyda då ur just dessa synpunkter de förändringar, som utskottets förslag innehåller, i jämförelse med regeringens framställning?

Den grundläggande nyheten i utskottets förslag är, att enligt detta rösträtten icke blott, som regeringen yrkat, blir lika i kommunen för alla dem, som betala skatt, utan utsträcker till lika och *allmän*, utan villkor av skattskyldighet, och allmän för både män och kvinnor i kommunerna. Det torde vara uppenbart, att denna betydelsefulla utvidgning lägger rösträtten i våra kommuner på en ny grund, personlighetens såsom sådan, medan regeringen i sitt förslag ännu fasthöll vid skattskyldigheten såsom grundvillkoret och lät personligheten göra sig gällande endast genom att göra rösträtten lika för alla skattskyldiga. Men jag tror knappt att jag behöver uttryckligen förklara, att regeringen till fullo ansluter sig till de skäl, som utskottet anfört för detta steg utöver propositionen — såväl det skälet, som ligger i önskvärdheten att få med i den kommunala medborgarrätten vissa grupper av kommunens medlemmar, vilka på grund av vår skattelagstiftnings egendomligheter eller på grund av sitt arbetes art ej upptaxerats till skatt, som även den stora principiella fördelen av att på en gång gå till botten med det kommunala rösträttsproblemet och fota rösträtten i kommunerna på samma grund som rösträtten vid val till andra kammaren. Detta utskottets steg är just i eminent grad ett sådant, som jag kallade för ett utbyggande av regeringens proposition. Det har endast utfört ett stycke längre de demokratiska grundtankar vi velat förverkliga. Att det steget nu kunnat av utskottet tagas och tagas under enig samverkan från alla partier, det torde jag få uppfatta som ett bevis, huru hastigt en prövande och världsomdanande tid kan verka på åskådningen inom de mest skiftande meningsgrupper också i vårt land, huru hastigt en stor fråga kan mogna till en lösning, som ännu för ett par veckor sedan för ett flertal inom dessa meningsgrupper i och utom riksdagen säkerligen icke ansågs möjlig. Regeringen hälsar med glädje, att utskottet i detta stycke funnit sig kunna gå längre, än regeringen själv vid tidpunkten för propositionens utarbetande ansåg sig kunna ifrågasätta efter de förutsättningar, som man då hade att utgå ifrån. Att sedermera, i samband med den kommunala rösträttens utsträckning till allmän, åldersgränsen för tillträde till rösträtten blivit höjd med två år, finna vi fullt motiverat och acceptera det så mycket hellre, som i jämbredd härmed samma åldersgräns förutsattes införd för valrätten till andra kammaren och därmed en ny årsklass tillföres väljarna till denna andra kammare. Införandet av ett fattigvårdsstreck i kommunerna efter den norm, som i mitt yttrande till statsrådsprotokollet angavs för en reform av det motsvarande politiska strecket, godtaga vi likaledes som en naturlig konsekvens av den kommunala rösträttens utsträckning till alla. Däremot måste vi bestämt motsätta oss den avfattning av denna diskvalifikation, som förordats i en reservation till utskottets betänkande, då denna avfattning är oklar och alldeles för vittgående, och jag utgår, på sätt som jag nyss anfört, ifrån att denna reservation icke kommer att bifallas.

Betänkligare ter sig den rest av utskyllsstrecket, som utskottet bibehållit för den kommunala rösträtten. Det bör icke fördömljas, att när den kommunala och politiska rösträtten nu skola fotas på

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

samma grunder, det måste te sig som en inkonsekvens att i detta stycke stadga en diskvalifikation för rösträtt i kommunerna, vilken direkt angives till avskrivning i fråga om rösträtten till andra kammaren. Å andra sidan är det vår övertygelse, att denna rest av ett kommunalt skattebetalningsstreck ej kommer att få någon större betydelse, och såsom en eftergift åt en utan tvivel starkt rotfästad åskådning må den ju kunna godtagas.

Mot utsträckning av kommunalfullmäktigeinstitutionen och — åtminstone på papperet — stadsfullmäktigeinstitutionen ha vi ingen anmärkning att göra, så mycket mindre som denna utsträckning uppenbart ligger i linje med vad regeringen själv har föreslagit.

De starkaste anmärkningarna mot utskottets förslag hava riktats mot den särskilda högre valrättsåldern till landstingen med dess konsekvens av särskilda elektorsval inom de större städerna för utseende av ledamöter i första kammaren. Det är min plikt att öppet uttala, att denna del av utskottets förslag och betänkande för regeringen framstår såsom en svag punkt, dels emedan åldersgränsens höjning icke kan motiveras ur synpunkten av landstingens egentliga funktioner — och det bör ju dock vara efter dessa funktioner, som valrättsåldern till landstingen bestämmes — dels på grund av den besvärliga och i flera avseenden svårorganiserade proceduren med särskilda elektorsval i de större städerna, som därmed följer; slutligen ock därför att denna lösning av första kammarns problemet såsom sådant icke torde få anses vara den bästa. När regeringen dock icke heller i denna punkt vill motsätta sig förslaget, och när regeringen i konsekvens därmed är villig att efter ett bifall till detta förslag utarbета och framlägga de grundlagsändringar, som därav bliva en följd, så hava två skäl varit avgörande: det ena. att med denna anordning landstingen likväl hava bibehållits såsom valkorporationer för första kammaren, vilket vi måste anse såsom den lyckligaste av de olika framdragna möjligheterna med hänsyn till svensk tradition och svenska samhällsförhållanden, och det andra skälet att tydligen någon annan utväg än denna särskilda åldersgräns för urväljarna till första kammaren icke för närvarande stått att finna för att tillfredsställa dem, som ovillkorligen velat fordra särskilda s. k. garantier för denna kammars bildande. Avgörande för regeringen har härvidlag varit, att denna nya garanti icke står i strid mot de demokratiska grundprinciper, som vi anlagt på reformen i dess helhet, då den högre åldersgränsen för första kammarens urväljare verkar likformigt för alla samhällsklasser och därigenom fullständigt skiljer sig från den hittills gällande penningkulan, som nu äntligen avskaffas.

Utvidgningen av valkretsarna för första kammaren är en förbättring, som jag för min del i mitt förut nämnda föredrag direkt förordat, och kommer liksom mandattidens förlängning till 8 år att av regeringen upptagas i den blivande propositionen om grundlagsändring.

Det återstår för mig att uttala den största tillfredsställelse med att utskottet nu utan meningsskiljaktighet enats om att förutsätta,

att även politisk rösträtt skall tillerkännas Sveriges kvinnor. Jag vill icke underlåta att tillägga, att regeringen för sin del nu som tillförne vid den blivande lösningen av denna stora fråga utgår därför, att kvinnornas politiska rösträtt bör givas efter samma grunder som männens och förknippas med valbarhet, vilket icke av utskottet omnämnas. Den fullständiga likställighet mellan man och kvinna i kommunerna, vid landstingsmannaval och i fråga om valbarhet till landstingen, som utskottet i sitt förslag enhälligt upptagit, bör vara en borgen för att samma likställighet, när det kommer till avgörande, skall genomföras även i fråga om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnorna.

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Utskottet har i sitt förslag upptagit en punkt, som icke ingår i den ursprungliga uppgörelsen och sålunda icke heller i det godkännande, som regeringen givit denna uppgörelse, nämligen den särskilda rätten att använda fullmakt vid kommunala röstningar för äkta makar vid sidan av och såsom tillägg till det nu bestående fullmaktsinstitutet. Jag kan icke underlåta att uttala, att detta tillägg inom regeringen uppväckt betänkligheter, emedan fullmaktsväsendet redan i sin nuvarande form givit upphov till uppenbara missbruk och en utvidgning synes stå i strid med berättigade krav på en grundlig revision av hela denna för Sverige egendomliga form för rösträtts utövande. Såsom i propositionen blivit berört, har regeringen för avsikt att redan vid nästa riksdag upptaga denna fråga i samband med de bestämmelser om rätt för äkta makar att frambära varandras röstsedlar vid politiska val, vilka syntes erforderliga, när rösträtten skall utsträckas till kvinnorna, och vilka synas böra vinna tillämpning även på den kommunala rösträtten. Regeringen utgick vid propositionens avlåtande från den uppfattningen, att den allmänna rätten att rösta med fullmakt enligt kommunalförfattningarna kunde vara tillräcklig även när rösträtt för hustrurna infördes i kommunerna tills den nya ordningen hunnit bli utarbetad. Då nu emellertid utskottets tillägg i denna del fått plats bland övergångsbestämmelserna med giltighet endast för år 1919, har regeringen funnit sig kunna acceptera detsamma som en provisorisk anordning, i någon mån motiverad av de särskilda förhållandena under själva övergångsåret till den utsträckta rösträtten.

I utskottets betänkande beröres icke den del av regeringens offentliggjorda författningsprogram, som rör riksdagens andel i viktigare utrikespolitiska avgöranden och kontroll över utrikespolitiken. Jag tillåter mig förmoda, att detta närmast beror på den omständigheten, att programmet i denna del ännu icke hunnit utformas i ett preciserat förslag. Att en genomgripande reform på detta viktiga område i vår författning ingår som ett mycket väsentligt parti i den demokratiska nydaning, som tiden oavvisligen och ofördröjligen kräver, det bör jag emellertid för regeringens del ännu en gång uttryckligen betona.

Mina herrar! På detta sätt betraktar regeringen det utskottsbetänkande som den nu ger sin definitiva anslutning under förhoppning att det skall av riksdagens bägge kamrar antagas: såsom i

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

väsentliga delar en utbyggnad av det förslag och det program, som regeringen för icke fullt fyra veckor sedan framlade för riksdagen, en utbyggnad visserligen med en del svagheter, men svagheter icke av den art, att de bryta de demokratiska grundlinjer, som varit och äro bestämmande för författningsrevisionen, och svagheter, som icke kunna och icke böra förhindra de svenska statsmakterna att nu enas om det stora och avgörande steget.

Vad är det då som gjort, att detta resultat nu synes ligga färdigt att inbärgas, och vad betyder det för land och folk, att så nu torde komma att ske?

Jag skall icke uppliva minnena av de meningsstrider, som uppstodo, när regerngen offentliggjorde sin avsikt att för denna urtima riksdag framlägga den kommunala rösträttsreformen och ett program för författningsrevision i övrigt. Vad som sedan dess hänt och vad som nu ligger framför oss såsom sammanfattning av samtliga stora svenska partiens enade vilja förbjuder oss att dröja vid vad som förr sönndrat. om också denna sönndring legat endast ett par veckor tillbaka i tiden. Men det må icke vara regeringen förmenat att uttrycka sin djupa och varma glädje över att den mäktiga maning till beslutsam handling, som från den väldiga brytningen i europeiskt och svenskt samhällsliv har brusat fram över oss alla, och som för fem veckor sedan bjöd regeringen att taga sitt initiativ — att denna tidens maning nu fört oss fram till en uppgörelse, som ligger färdig att beslutas. Jag vet väl, att icke alla, som nu stå beredda till detta beslut, vilja däri inlägga ett erkännande, att det icke kunde eller borde uppskjutas. Det skall kanske utsägas i dag och även efter denna dag, att denna författningsreform vid 1918 års urtima riksdag, den som nu skall lagfästas och den som utstakats till genomförande vid följande riksdagar i grundlagsenlig ordning, varit brådstörtad och blivit ett hastverk, som bär märke av att den icke kunnat tillbörligt prövas och genomtänkas. Det skall måhända sägas, att den skulle vunnit i genomtänkt avrundning om den fått anstå ännu några månader. Det skall kanske åter skymta fram något av det motstånd mot reformsträvandenas tryck och mot regeringsinitiativets tyngd, som under dessa veckor så ofta tagit sig uttryck. Jag skall icke gå till rätta med dessa strömningar. Det är för regeringen och för de miljoner svenska män och kvinnor, vilkas talan den fört, när den tagit steget, rättfärdigande nog, att vi nu stå inför det stora beslutet. Ty detta, att så blivit förhållandet, är dock något annat och mera än frukten av något slags tvångsläge, skapat genom konstlade medel. Det är demokratiens egen mognad genom år och årtionden i svenska folkets innersta medvetande som nu hastigt fullbordas under denna stormtids luftdrag från den skakande världen runt omkring, och det skall lända Sveriges riksdag till heder, att även den visste att handla i det rätta ögonblicket, när handlingens stund ovägerligen var kommen. Om sedan icke för allt i dessa dagars uppgörelse blivit sådant, som man var för sig inom olika läger kunde ha önskat, så betyder dock detta mycket litet mot det stora och det djupt betydelsefulla faktum, att vi kunde enas från de olika lägren till en befriande handling. Det må

tillåtas mig att från denna regering, som så ofta under det gångna året haft att upptaga strid med första kammarens majoritet, framföra ett tack för att vi nu kunna möta män ur denna majoritet i en lösning av den allvarligaste politiska kris, som sedan generationer hotat vårt land, en lösning, som lägger svensk demokrati i stat och kommun på samförståndets breda och fasta grund.

Hur denna demokrati i framtiden skall verka, det beror på oss alla inom den ena meningsfloeken såväl som inom den andra. Nya strider skola avlösa dem, som denna generation haft att genomkämpa, brytningar av djup och allvarlig innebörd förestå utan tvivel för vårt svenska samhälle lika väl som för alla andra samhällen inom den kulturvärld vi tillhöra. Den fulla demokrati i kommuner och folkrepresentation, som drager in så många hundra tusen hittills utestängda män och alla svenska hittills icke röstberättigade kvinnor, den vidgar det offentliga livets mänskliga ram i vårt land på ett sätt, som utan fråga lämnar rum för förirringar och icke endast för säkra framsteg. Men det är dock först genom denna vidgade ram, som Sveriges rike i statens och i kommunernas arbete kan tillgodogöra sig hela den tillgång av livsdugliga krafter, som ligger innesluten i vårt svenska folk utan skillnad till klasser eller kön — det är först härigenom som Sverige kan giva alla dessa mänskliga krafter rum att föra fram sina berättigade krav och får möjlighet att samla dem alla i det gemensamma arbetet för fosterlandets väl, i rikets ärenden och kommunernas. Landet behöver alla dessa krafter, och de ha alla rätt att göra sin röst hörd. På denna enkla och stora sanning bygga vi vår förtröstan, att svensk demokrati skall bli medlet för Sverige att med styrka bestå den prövande tid, som ligger framför oss såväl som för andra folk, och i denna förtröstan ber jag att få uttrycka min varma förhoppning, att riksdagens första kammare nu måtte giva sitt bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! I våra dagar har man nästan till leda hört upprepad den satsen, att den nuvarande tiden icke är normal, samt att i följd därav vårt handlingssätt måste bedömas efter en annan måttstock än tillförene. Ingen kan heller med skäl bestrida, att världskriget såväl i förhållandet mellan staterna som inom de särskilda statssamfundnen alstrat verkningar, vitt skilda från vad även den djärvaste fantasi kunnat ana. Men långt ifrån att denna omständighet bör föranleda nya normer för vårt handlande, bör den snarare mana oss till ökad varsamhet och objektivitet, när vi skola fatta våra beslut. Det gäller under utomordentliga förhållanden att se till, att man icke ryckes med av händelserna, så att man även själv förlorar besinningen. Man bör i största möjliga grad söka hålla sig fri från den suggestion, som ligger i en dylik tids slag i slag följande händelser. Eljest kan det inträffa, att man oemotståndligt förledes till handlingar, som man vid lugn eftertanke måste anse skadliga eller åtminstone olämpliga.

Inom det offentliga livet är det särskilt regeringens medlemmar,

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

som plikten ålägger att, även när hjärtat är varmt, bevara huvudet kallt. Det vore utan tvivel att kränka sanningens bud, om man påstode, att vår nuvarande regering under senaste tid fullgjort denna plikt. Tvärtom. Dess medlemmar hava farit land och rike ikring och förkunnat, att det fruktansvärda allvaret i det, som händer i världen, bör föranleda vårt folk, icke att med ökad betänksamhet överväga de viktiga författningsfrågor, som stå på dagordningen, utan att i snabbaste takt giva dem en lösning, som icke ens gör anspråk på fullständighet och sammanhang. Sant är visserligen, att hos de stormakter, som deltagit i kriget, men däri blivit besegrade, omstörtningen tagit en sådan fart, att på dagar och veckor kullkastats vad som uppbyggt under århundraden. Men detta har skett genom revolutionen, denna motsats till lag och rätt samt till ett ordnat samhällsskick. Vad som skett i dessa främmande länder, kan tydligen så mycket mindre utgöra ett efterföljansvärt exempel för oss, som vi sakna varje förutsättning, som skulle kunna ge oss skenet av berättigande åt försöket att med våldsamma medel rubba grundvalarna för vår samhällsordning. Den längre, men säkrare laglighetens väg bör tvärtom bli vår väg för att uppnå de reformer, som kunna vara för landet nyttiga, och metoder av mer eller mindre revolutionär anstrykning ligga tydligen utanför denna kungsväg.

Vår nuvarande regering har emellertid icke varit alldeles främmande för dylika metoder. Eller vad skall man säga om uttalanden, sådana som vissa av regeringens medlemmar tillåtit sig vid sina föredrag under agitationen för regeringsförslaget? Sälunda uttalade statsministern, att det framlagda förslaget innefattade ett minimiprogram samt följaktligen i alla sina huvudsakliga punkter vore den enda lösningen. På den naturliga invändningen häremot, att detta uttalande antydde en avsikt att genomtvinga reformen utan att ge den lagliga representationen möjlighet till fri och saklig prövning, svarade han, att det icke kan kallas hot att säga sanningen om huru världen kokar och rörelsen sväller i vårt eget land. Och den så väl grundade fordran, att om regeringens förslag icke kunde godkännas eller en överenskommelse komma till stånd, frågan borde hänvisas till nya val, har av honom avvisats därmed, att man därvid skulle förbise tidens och lägets oemotståndliga krav på handling just nu. En annan medlem av regeringen har kommit med variationer på samma motiv och förklarar, att regeringen bär ansvaret för ordningens upprätthållande, men en given förutsättning härför vore, att regeringen sattes i tillfälle att genomföra sin politik. Om förslaget att höra folket i val uttalar denne regeringsledamot, att det samma av de djupa leden skulle uppfattas endast såsom ett sätt att vinna tid för att komma ifrån det hela. Även ecklesiastikministern, kyrkans och den allmänna moralens högste målsman i vårt land, har visserligen betonat, att regeringen ville gå den lagliga ordningens väg, men han har därjämte tillagt, att på högerpartiet vilade fulla och hela ansvaret för vad som kunde komma att ske, om partiet ej gäve efter för de i regeringsförslaget framställda kraven. Än

tydligare uttalas samma tanke på socialdemokratiska möten, vid vilka man förklarar, att arbetarna vid reformens genomförande vilja så långt som möjligt gå fram på laglighetens vägar, men om dessa stängdes, kunde det ej undvikas, att folket sloge in på andra.

Detta, mina herrar — och damer, är den musik, varmed man på liberala och socialistiska sammankomster överallt i landet ackompanjerat orden i regeringens framlagda författningsförslag. Vad är nu allt detta annat än ett uppenbart avståndstagande från våra grundlagars ovillkorliga föreskrifter, huru ändringar i vår lagstiftning skola åvägbringas? Man vore visserligen beredd att följa dessa föreskrifter, om vid deras iakttagande regeringsförslaget antoges, men om så icke bleve fallet, ville man sätta sig över grundlagen och genom våld eller underlåtenhet att hindra våld driva igenom förslaget. Man har ock antytt, att olagligheten icke komme att stanna ens därvid, utan man synes ha antagit, att samhällsordningen i sin helhet kunde komma att ersättas med tygellöshetens och godtyckets diktatur. Under intrycket av vad som hänt hos Rysslands och centralmakternas av ett fyraårigt krigs hänsynslösa lidanden nedbrutna folk har man sålunda hos oss kommit så långt, att man icke aktat för rov att vägra stöd för vår lagbundna samhällsordning, om författningen enligt motstånd skulle resas mot någon väsentlig punkt i det förslag, som regeringen plötslig framlagt för den för helt annat ändamål sammankallade urtima riksdagen. Den urgamla svenska lösen, att land skall med lag byggas, har man sålunda kastat över bord och i stället proklamerat satsen: dagsopinionen är suverän och oberoende av alla lagliga former.

Att skapa en dylik situation i en tid, då Europa och dess samhällsskick rent av ligger i konvulsioner, synes mig föga förenligt med statsmannens ovillkorliga plikt att alltid se till, att ledningen icke går ur hans händer. Vilken fara skulle det icke inneburet för vår yttre och vår inre frihet, om den sålunda åstadkomna upphetsningen tagit sig uttryck, som inneburet ett störande av ordningen i landet, ja, kanske rent av en inbördes strid mellan olika samhällsklasser? Jag har visserligen för min del icke ett ögonblick tvivlat därpå, att Sveriges folk är sedan urminnes tid så genomträngt av aktningen för lag och låga ordning, att det skulle ägt kraft att bringa de vilseförda till besinning. Redan ett allvarligt försök att med olagliga medel ingripa på representationens av grundlagen helgade mark skulle emellertid hava tillfogat vårt samhälle djupa och farliga sår. Denna eventualitet måste därför undvikas, om detta kunde ske utan att medföra än mera ödesdigra följder.

Klart är emellertid, att en starkt uppjagad folkstämmning inom stora lager av folket måste vara ägnad att försvåra den sakliga och ingående prövning av författningsfrågorna, som är absolut nödvändig för ett för landet gagnande resultat. Ett dylikt resultat har därjämte försvårats av vissa uttalanden, som gjorts från framstående män inom vårt ekonomiska liv, ity att de givit sken av att understödja regeringsförslaget, vars innebörd och konsekvenser de utom allt tvivel icke varit i tillfälle att objektivt och grundligt bedöma. Arbetet

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

har därför blivit mödosamt för dem, som närmast haft att avgöra, vad som i det framlagda förslaget kunde godkännas utan att äventyra de viktiga stats- och samhällsintressen, som den svenska högern funnit det vara sin särskilda uppgift att tillvarataga.

Vid detta vårt granskningsarbete har det blivit oss fullt klart, att regeringens förslag icke kunde godkännas. Detsamma har visserligen förtjänsten av stor enkelhet och klarhet i bestämmelsernas innehåll, men denna enkelhet och klarhet beror icke på att de problem, som förelegat, fått en av sakens natur betingad lösning, utan därav att huvudproblemet uteslutits och de övriga lösts på ett i allo ensidigt sätt. Regeringsförslaget har nämligen icke upptagit frågan om första kammarens sammansättning till en ingående undersökning, men konsekvensen av regeringens kommunala rösträttsförslag skulle ha blivit ett tillintetgörande av tvåkammerssystemet i vår författning, och detta till och med så grundligt, att första kammaren, i stället för att utgöra ett besinnings- och erfarenhetens forum, enligt detsamma skulle blivit en omogenhetens och okunnighetens kammar. Man behöver blott erinra sig, hurusom valrättsåldern för valmännen till landsting och stadsfullmäktige trots den graderade skalans upphörande fortfarande skulle bli 21 år, medan den med avseende på andra kammaren är i grundlagen bestämd till 24 år. Men även i fråga om det rent kommunala var förslaget så bristfälligt, att det icke kunde antagas, i vilket avseende det torde vara nog att erinra om den låga valrättsåldern trots lika rösträtt samt om undanröjandet av varje inverkan på rösträtten av den eljest röstberättigades underlåtenhet att fullgöra sin kommunala skattebetalningskyldighet. Då möjlighet således saknades att antaga regeringens förslag, hade onekligen det enligt sakens natur riktigaste varit att uppskjuta lösningen av hela den kommunala författningsfrågan och av det i sammanhang därmed stående förstakammarproblemet till nästa lagtima riksdag, då en fullständig och sammanhängande lagändring kunnat grundlagsenligt komma under riksdagens prövning. Hade enighet ej heller då kunnat åvägbringas, skulle ett underställande efter nyval av frågan under folkets avgörande ha varit den utväg, som legat närmast till hands icke minst för vänsterpartierna, som hylla den s. k. parlamentarismen. Inför regeringens och en uppgiterad folkopinions protester, ha vi emellertid ansett oss böra i denna del falla undan och givit anvisning på en rimlig lösning av författningsspörsmålen i de av oss väckta partimotionerna. Detta ha vi gjort, för att man icke skulle i vår behandling av ärendet se en obenägenhet att efter bästa förmåga medverka till en så vitt möjligt snabb lösning av författningsspörsmålen i fråga.

Det förslag, varom man nu efter förberedande förhandlingar inom utskottet enats, bär emellertid tydliga spår av den nuvarande urtima riksdagens formella inkompetens att lösa de föreliggande spörsmålen fullständigt och i hela sitt sammanhang. I motiveringen ha sålunda måst intagas överenskommelser mellan partierna om lagändringar, som kunna få sin fulla kraft först då de intagits i grundlagen. Det hela framträder därför såsom ett illa utfört hastverk, som

sannerligen icke hedrar dem, som genom frågans framläggande vid urtima riksdagen tvingat in representationen på en dylik väg. Mången, som tager del av de författningsändringar, som nu föreslagits, skall säkerligen med grämlse finna offrade värden, som enligt honom äro dyrbara hörnstenar i vår författning. Jag förstår detta så mycket bättre, som aldrig under de 24 riksdagar, jag förut bevisat, min tvekan varit så stor, som när jag lämnade även min röst för den lösning, vilken särskilda utskottet i detta fall förordat. Det kan icke förnekas, att den otymplighet, som tillhör kompromissens väsen, satt sin prägel på de föreslagna bestämmelserna. Det kan icke heller förnekas, att detta givande och tagande är ägnat att beröva särskilt de deltagare i överenskommelsen, som fått göra oskäligen offer, varje tillfredsställelse, som eljest är förenad med ett betydande nydaningsarbete. Det kan lika litet förnekas, att den första kammare, som en gång skall efterträda den nuvarande, är till sin karaktär oviss och till sin duglighet för sitt värv synnerligen tvivelaktig. Det kan vidare ej förnekas, att den kommunala förvaltningen efter de nya bestämmelsernas genomförande kan i väsentliga avseenden bli underlägsen den nuvarande och innebära stora faror för en sund utveckling. Det kan än mindre förnekas, att den obestriddigt riktiga satsen, att medborgerliga rättigheter förutsätta fullgörandet av medborgerliga skyldigheter, förlorat det viktiga stöd, som den haft i den politiska och kommunala rösträttens beroende av den röstberättigades uppfyllande av sin skattskyldighet. Det kan slutligen ej förnekas, att den demokratisering av vårt svenska samhälle, som genom antagande av utskottets förslag kommer att äga rum, fått dimensioner, som äro ägnade att väcka de största betänkligheter hos var och en, som inser, att vår nuvarande samhällsordning är en produkt av en månghundraårig utveckling och följaktligen icke utan stor fara kan plötsligt underkastas en genomgripande omgestaltning. Då man emellertid dömer över deras gärning, som icke desto mindre biträtt utskottets förslag, fordrar billigheten, att man beaktar den situation, inför vilken de varit ställda.

Någon bongerlig samling för att åstadkomma ett bättre förslag var omöjlig, sedan det liberala partiet satt sitt namn under regeringens ännu radikalare förslag. Ja, även en enhetlig front från högerpartiernas sida var omöjliggjord, sedan man även inom vissa högerkretsar alltifrån början gripits av klenmodighetens och hopplöshetens förlamande inflytande och i denna sin depression icke vågade tro på möjligheten av att vad man ansåg rätt och sant dock till sist skulle segra. För många av dem, vilka eljest skulle sagt sitt nej till förslaget och ovillkorligen fordrat dessa författningsändringars hänskjutande till folket i val, har vid sådant förhållande den tanken så småningom brutit sig fram till allt större styrka, att en uppgörelse i dessa frågor trots stora brister dock alltid skulle bringa vårt land den ideella vinst, som ligger däri, att samtliga partier kunnat även under den mest upprödda tid ena sig om en gemensam lösning av frågor, som mer än andra varit partiskiljande. Den utrikespolitiska situationen är ock för visso sådan, att denna ideella vinst, att

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)

Sveriges folk står inför världen ej som en sammanfattning av sig ömsesidigt bekämpande partier, utan som en samverkande organisk enhet, måste vara ägnad att medföra ökad styrka och säkerhet för vårt land i denna tid, då ett lands inre stridigheter långt mera än förut visat sig ödesdigra för dess yttre oberoende och självständighet. Ur dessa överväganden har följt antagandet inom utskottet av kompromissen.

Undersöka vi nu något närmare de särskilda bestämmelserna i utskottets förslag och jämföra desamma med vad högern genom de i båda kamrarna väckta partimotionerna förklarar sig villig att offra åt tidens demokratiseringskrav, skall det visa sig, att högerens ytterligare eftergifter visserligen äro stora, men dock icke förändra karaktären av den i motionerna intagna ståndpunkten. Det förnämsta spørsmål, som nu föreligger till prövning, är första kammarens sammansättning, ty man torde böra erkänna såsom uppenbart, att huru tillfredställande än de kommunala spörsmålen kunnat lösas, detta skulle ägt föga betydelse, om första kammarens sammansättning icke ordnats på ett något så när betryggande sätt. Klart är nämligen, att det dock i sista hand beror på första kammaren i dess nya sammansättning, huru länge de garantier, som de kommunala stadgandena kunde innebära, komma att äga bestånd. I högermotionerna har man utgått ifrån, att även första kammaren skulle bildas på bred demokratisk grund för att kunna hävda sitt likaberättigande med den andra, men att den absolut nödvändiga karaktärsskillnaden mellan kamrarna skulle åvägabringas därigenom, att urväljarna till denna kammare hade en högre ålder än de till andra kammaren valberättigade och följaktligen kunde anses i någon mån mera ägnade att föra besinningens och en mera mognad erfarenhets talan. För nämnda ändamål var valrättsåldern för urväljarna i motionerna föreslagen till fyllda 34 år, något som av lätt insedda skäl i sin ordning medförde upphörande av landstingens och stadsfullmäktiges i vissa städer befogenhet att utse ledamöter till första kammaren. Detta var utan tvivel en olägenhet, ty den erfarenhet i allmänna värv, som de kommunala valkorporationerna otvivelaktigt äga, måste ha inneburit en viss garanti vid ett förstakammarval. Enligt utskottets förslag har man visserligen i förhållande till motionerna sänkt valrättsåldern för urväljarna till 27 år, men en ersättning är delvis vunnin därigenom, att landstingen kunnat bibehållas vid sin valrätt. Vad som än kan sägas mot utskottets förslag i vad det avser första kammarens sammansättning, så mycket är säkert, att det i förhållande till regeringens icke blott av socialdemokraterna, utan även av det liberala partiet godkända förslag innebär en väsentlig förbättring till förmån för ett tvåkammerssystem, och man måste verkligen bli mer än förvånad, då man i dag hört hans excellens herr statsministern göra den anmärkningen mot utskottets lösning av förstakammarproblemet, att denna lösning icke är den bästa. Nej, det är visserligen sant, den är långt ifrån den bästa, men den är ojämförligt bättre än regeringens eget förslag.

I fråga om de rent kommunala bestämmelserna är utskottets

förslag så tillvida olika med förutnämnda högermotioner. att valrättsåldern sänkts från 24 år till 23, medan för närvarande och enligt regeringens förslag rösträtt skulle inträda redan vid en ålder av 21 år. Betänkligare kan synas, att rösträtten inom kommunen hädanefter blir allmän, medan den enligt såväl regeringens förslag som högermotionerna skulle liksom hittills varit bunden vid kommunal skattskyldighet. Då man emellertid erinrar sig, hurusom, på sätt av statsministern i dag påpekats, åtskilliga personer, som måste antagas äga ett avsevärt intresse av en god kommunalförvaltning men sakna kommunal skattskyldighet, genom den allmänna rösträtten bli röstberättigade, och dessutom beaktar, hurusom den kommunala skattskyldigheten, beroende på huru existensminimum fixeras, kan avse en obetydlighet, så kan det åtminstone ifrågasättas, om införandet av den allmänna kommunala rösträtten reellt sett innebär någon verklig skada. Av långt större vikt är däremot, som jag redan förut antytt, det s. k. utskyldsstreckets borttagande helt och hållet vid politiska val och partiellt vid kommunala val. Som ersättning härför har man velat tillerkänna en stor betydelse åt den av Kungl. Maj:ts föreslagna införseln i lön till säkerhet för utskylder. För min del tror jag dock icke så mycket på effektiviteten av en dylik lagstiftning. Då emellertid ett utskyldsstreck i fråga om den politiska rösträtten inom andra länder icke ansetts förenligt med den allmänna politiska rösträtten torde man kunna anse, att dess avskaffande även hos oss skulle varit en blott tidsfråga. Annorlunda ställer sig saken med avseende på det kommunala utskyldsstrecket. Även om man anser detta vara endast ett ordentlighetsstreck och följaktligen icke böra öva någon inverkan på rösträtten i annat fall än att försumnelsen att betala kommunalskylderna är självförvållad, måste man dock erkänna, att utskottet gått alldeles för långt, när det låtit fullgörandet av den kommunala skattskyldigheten för blott ett av de tre sista kalenderåren innebära en presumption om att underlåtenheten att betala skatten för de båda andra åren är oförvållad. Likaledes kunna väsentliga anmärkningar riktas mot utskottets godkännande i det stora hela av regeringsförslagets övergångsbestämmelser. Dessa göra onekligen ett starkt intryck av en obetänksam brådska att realisera den demokratisering, för vilken regeringen och de båda regeringspartierna, socialdemokrater och liberaler, så kraftigt inträtt. Om utskottets förslag i övrigt anses kunna antagas, lära emellertid dess stadganden i nu nämnda delar icke böra föranleda ett förkastande av detsamma.

Mina herrar, det är en tung plikt att framföra ett yrkande på bifall till ett förslag, som i så ringa grad som utskottets beträffande den politiska och kommunala författningsfrågan realiserar högerens program om upprätthållandet av ett verkligt tvåkammarsystem och bevarandet av en tryggande kommunalförvaltning. Denna plikt är så mycket tyngre, som efter det den överenskommelse skett, varpå förslaget vilar, från såväl liberalt som socialdemokratiskt håll uttalanden gjorts, vilka synas ådagalägga, att det av oss avsedda och så högt skattade samförståndet möjligen endast är en emighet för dagen

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 2

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

med fara för nya strider och anspråk under morgondagen. Den lojalitet, som man äger rätt att fordra även av politiska motståndare, hade utan tvivel krävt, att desamma åtminstone för en avsevärd tid låtit bero vid den reglering, som under så stora offer från vår sida överenskommits.

Våra betänkligheter mot uppgörelsen ökas än ytterligare på grund därav, att förslaget genomförande kommer att i riksdagen väsentligen reducera deras antal, som haft att tillvarataga de stora fosterländska intressen, för vilkas bevakande vi ansett oss sitta inne med särskilda förutsättningar. Jag vet väl, att bland våra politiska motståndare flera finnas, som icke velat erkänna varken våra allvarliga bemödanden eller våra fosterländska mål. Medvetandet av att efter vår förmåga ha fyllt vår plikt mot fosterlandet sätter oss emellertid i stånd att med jämnmod bära denna orättvisa. Den dag skall ock komma, därom är jag förvissad, då även hos våra motståndare, särskilt det liberala partiet, insikten skall vakna därom, att man alltför mycket frossat i klander mot våra strävanden för att kunna ge rättvisa åt vad rätt vi tänkt och handlat i landets stora frågor.

En styrka i svåra tider, kanske den väsentligaste, är hoppet om framtiden. Vi vilja hysa den förhoppningen, att Sveriges folk skall äga tillräcklig sans och kultur för att icke missbruka det förtroende, som genom de av oss godkända författningsändringarna visats desamma. Kan den föreslagna demokratiseringen giva svenska folket ökad kraft att fylla sin plikt mot fosterlandet och bereda dess stora medborgarskara större trevnad och lycka, skola även vi med glädje erinra oss all den oro och bekymmer för rikets framtid, varmed detta stora steg i det obekanta fyllt våra sinnen. Men skulle den stora makt i stat och kommun, som genom ifrågavarande författningsändring lämnas åt folkets breda lager icke utövas under en levande känsla av kärlek till fosterlandet och plikt mot det allmänna, då blir denna dag, då utskottets förslag antages, en olyckans dag för Sveriges folk. Ansvar för att vi icke sagt ett obevekligt nej till denna nästan måttlösa omgestaltning av vår författning varken vilja eller kunna vi undandraga oss, men om ofärd genom densamma bringas över vårt land, skall skulden därför dock i särskild grad vila på dem, som begagnat rikets nuvarande svårigheter för att genomdriva sina önsningar, och på dem, som i svag undfallenhet redan från början underminerat det berättigade motståndet mot en alltför långt gående författningsändring.

Jag vill sluta med att uttala en varm önskan, att våra farhågor för Sveriges framtid måtte visa sig ogrundade, och att den nya tid, som genom ett antagande av utskottets förslag bryter in över vårt land, måtte se dess ära upprätthållen, dess frihet skyddad, dess välfärd bevarad för kommande släkten.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Varken hans excellens herr statsministerns anförande, som mest syntes mig vara segrarens te deum, eller den föregående ärade talarens som för mig tedde sig som ett uttryck för den jäsende harm, som sä-

kert finnes hos stora delar av de besegrade i denna strid, kan övertyga mig om önskvärdheten av fattandet av det beslut. vartill nu förslag föreligger.

Det är ock med djupt bekymmer över att frågan kommit lit, där den nu är, som jag i dag talar i denna kammare. Men det är också med beklämning, därför att det till mig och till dem, som dela min uppfattning och som i dag i kammaren komma att giva uttryck däråt, kan sägas: »Det är lätt för er att nu tala, när ni veta, att frågan i alla fall är i hamn, och intet ansvar vilar över er.» Jag förstår denna anmärkning, men jag får för min del som svar därpå giva, att jag har i tal och skrift, på folkmöten och i press, i förtroenderåd och i parti konsekvent uttalat den åsikt, som jag nu här går att förfäktas.

Jag sade, att jag icke kan vara med och yrka bifall till det nu föreliggande utskottsförslaget eller, som jag för att skipa rättvisa snarare skulle vilja kalla det, den Swartz-Brantingska kompromissen.

Jag kan förstå, att man gör ett stort erbjudande, att man i allvarliga och upprörda tider räcker ut handen för att vinna försoning och få enig front mot gemensamma motståndare. Ett sådant erbjudande, en sådan gärning voro de avgivna högermotionerna. Men jag kan icke förstå, hur man kan gå så långt, att man över beslut, vilka angå rikets ve och väl, kastar ett skimmer av löje. Och ett beslut sådant som det, att en person, som under ett år av trenne fullgjort sin skattskyldighet, skall äga full medborgarrätt, eller med andra ord att lagen skall medgiva trettiofem procents ackord åt försumliga skattebetalare — kan det annat än bära över sig ett drag av komik? Och detta rusande hän mot upplösning av landsting och stadsfullmäktige, vad är det annat än en revolutionär kupp, höljd i några trasor av konstitutionell klädnad? Och, mina herrar, den allmänna rösträtten — ja, den har hittills varit ett socialistiskt krav, men såvitt jag vet finns ingen utredning, huru ett beslut härom kommer att verka i samhällsbevarande riktning, och jag vågar påstå, att icke femtio procent av denna kammares ledamöter kunna fullt överblicka ett sådant beslut som detta om den allmänna rösträtten, just därför att frågan från vår synpunkt hittills icke varit aktuell. Om vi, som vi väl antagligen komma att göra i denna kammare, i dag gå att fatta beslut därom, vore det ju att svära på magisterns ord, och kan man väl göra det, när magistern i omnämnda kompromiss icke visat sig vara mera mäktig att värna om de samhällsbevarande intressena? För min del kan jag det icke. Och så till sist: om kvinnans rösträtt, som man ger på hand, skall jag endast säga, att jag tror, att om Sveriges folk i allmän folkömröstning finge uttala sig därom, är det ytterst tveivelaktigt, till vilket resultat man skulle komma.

Vad har då kunnat förmå kloka aktade män att vara med om denna kompromiss. Ty jag säger, att fastän jag angriper det beslut, som här föreligger i kompromissen, så drager jag icke ett ögonblick i tvivel den goda vilja, heder och ära, som de män som fattat det, ha besuttit. Vad har kunnat förmå dem, säger jag, att vara med om denna kompromiss, detta utskottsbetänkande? Ja, först och främst är det, såsom redan berörts av båda de föregående ärade talarna,

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

det utrikespolitiska läget, tyska rikets sammanstörtande. Allt detta är ju givet sådant, varill hänsyn måste tagas. Men det har även från annat håll utövats tryck — tryck från håll, som jag här icke vill omnämna, tryck från håll, som jag här *skall* omnämna. Det har redan förut talats om det upprop, som kommit högerledarna till handa från Göteborg. Jag anser personligen, att det vittnar om politisk omogenhet och en viss grad av anvarslöshet. På andra håll har det övats tryck klokare. Man har verkat utan att synas. Jag vill ingalunda säga, att detta tryck inverkat på våra underhandlare, men det har stärkt våra motståndare och därigenom gjort överenskommelsen svårare att vinna. Och regeringsmedlemmarna — det har redan talats om deras uppträdande; det har från deras eget håll försäkrats, att det ingalunda vore meningen att hota med våld och oroligheter. Man har dock sagt: om icke högern, om ej högern etc., så kommer det och det att inträffa och det blir svårt att upprätthålla ordningen etc. Sedan har man hört dånet från de frammarscherande 20,000 arbetarna, som demonstrerade i Göteborg, och från Folkets hus i Stockholm och från Folkets hus i landsorten har man hört talet om storstrejk, allt kraftiga faktorer, som ha verkat till det ord, som blivit opinionens: »Blott en uppgörelse, hurudan den sedan än må bli!» Och ehuru man har vetat, att landet runt finnas liberaler, som ingalunda gilla borttagandet av skattebetalningsstrecket, så har från dessa liberaler ingenting anhörts, och jag tror mig kunna fastslå, att denna tystnad har varit av stor och ödesdiger betydelse för frågans avgörande. Från högern — ja, därifrån har man hört en och annan resolution komma, men därute i bygderna, särskilt på landsbygden, har man icke så lätt att trumma ihop tusentals demonstranter, där sköter man sitt arbete, och där litar man på — sina riksdagsmän. Mina herrar, man litar på oss, oss som om några korta minuter kanske skola visa, att vi i detta hänseende icke varit att lita på.

Men vad skulle man då göra i stället för det, som vi nu gått att bekräfta? Enligt min mening skulle man, sedan uttalandena gjorts i högermotionerna, manligen stått bakom de uttalade orden. Men då skulle oro ha uppkommit i landet! Ja, om motståndarna icke velat vara med på vad motionerna innehålla och på att fatta beslut därom, så skulle man, säger jag, vädjat till folket i val, och jag tror icke, mina herrar, att ett folk går till revolution, därför att man vädjar till detsamma mening i val. Jag finner ett stöd därför i själva Socialdemokraten, vilken i sitt förra tisdagsnummer innehåller en artikel undertecknad med märket »G. B.», där det heter ungefär så: tro ni (det är fråga om åtta timmars-arbetsdagen) att de besinningsfulla svenska arbetarna för att vinna ett mål (här åttatimmars-arbetsdagen) några månader tidigare än de på laglig väg kunna vinna den, vilja tillgripa ett så tveeggat svärd som storstrejk? Jag tror, att detta skulle kunna tillämpas även på frågan om en riksdagsupplösning.

Men även om det skulle blivit oro i landet — det hade varit ytterst beklagligt, jag erkänner det villigt, och inneburi kanske stora

faror, men gamla Sverige har dock gått igenom värre svårigheter än detta, och det gäller dock här stora konstitutionella värden. Men säger man, om man vädjat till val, hade valens utfall kanske icke blivit stort annorlunda än de sista valen till andra kammaren. Jag tror för min del, att valresultatet hade blivit annorlunda, men härför kan ju icke anföras några bevis, och därför får påstående stå emot påstående. Men vad som då hade skett, hade varit att svenska folkets *sollkara rätt att få uttala sig* i en fråga av så genomgripande betydelse för dess framtid som denna hade blivit tillgodosedd. Och, mina herrar, *sedan* så hade skett, och om icke valet hade utfallit annorlunda än de sista valen, är det klart, att *då* hade tiden varit inne för en uppgörelse, men icke *nu*. Då hade man även kunnat vinna, att ett förslag motsvarande det, som nu föreligger här, i realiteter och i form blivit bättre och gedignare än det föreliggande, som bär tydliga spår av att ha varit ett hastverk, hopkommet i räddhåsans och överraskningens tecken.

Huru har nu denna beryktade kompromiss kommit till? Man har sagt i pressen, att sedan det utsetts en större delegation, uttogs en mindre, och på begäran av herr Branting utsågs till motsidans underhandlare herr Swartz. Med honom följde herr Dahl, och sedermera kom herr Kvarnzelius från andra sidan, Och så fick man se den politik göra sitt framträdande på arenan, som 1907 satt murbräckan till denna kammars konstitutionella värde genom införandet av arvodena, den politik, som 1917, då folket sökte värna sig emot orostiftare, kastade ansvaret för allmän ordning på herr Branting, den politik, som i dag skänker bort de sista värden, som vi ha kvar — det är den politiken, som satts att i detta olyckans år 1918 värna om de sista spillrorna av 1866 års konstitution.

Men man har vunnit ro i landet, säger man. Ja, säger jag allvarligt, det är naturligtvis av den allra största betydelse och värde, men även fred och ro kunna köpas för dyrt, och ve det folk, vars representanter offra fosterlandets sanna och framtida bästa för en stunds veklign vilja och ro!

Framtiden — ja, den föregående talaren har yttrat sig därom, men i ett historiskt ögonblick som detta onekligen är, synes det mig vara nästan varje riksdagsmans plikt att i sin mån en smula söka lyfta på en flik av den slöja, som för oss döljer framtiden för att visa, vad som för honom ter sig där. Då vill jag säga, att jag icke kan annat än med oro tänka på att, såvitt jag förstår, för oss stundar en massväldets tid, och jag tror, att vi snart få höra suset från den antågande barbarskogen. För att taga en bild från jordbruket: Då man hittills nöjt sig med att sätta plögen försiktigt i jorden och lyfta upp till ytan endast mindre delar av den underliggande alven, så kör man nu ned plögen djupt och vräker upp massor av ny rå alv, som skall täcka över den bördiga myllan och för lång tid framåt göra den bördiga marken ofruktbar och skördarna vanskliga. Och dock, mina herrar, vågar jag uttala, att jag, liksom föregående talare, med hänsyn till svenska folkets framtid har större förhoppningar än beträffande många andra folks. Och

Lagförelag
ang.
kommunal
röststrätkreform
m. m.
(Forts.)

varpå grundar jag denna min förhoppning? Jag grundar den först och främst på min förvisning, att den svenska folkstammen är sund och på den jordbesuttna delen av svenska folket. De svenska bönderna skola, liksom många gånger förut i vårt lands historia, träda fram på arenan, och kring dem komma att fylka sig de övriga samhällsbevarande medlemmarna av svenska folket. Härvid underskattar jag icke en fara, som ligger nära till hands och det är den gamla striden mellan städerna och landsbygden, som till skada för det hela kan komma att blossa upp.

Jag har i det föregående sökt visa, att det föreliggande förslaget är ett hastverk, vilket företer åtskilliga lätt i ögonen fallande brister, att något tvång att nu vid denna *urtima riksdag* antaga det samma icke föreligger, samt att det föreliggande förslaget konsekvenser äro farliga. Jag gör detta uttalande, för att kammarens protokoll må för den eftervärld, som en gång skall läsa om vad vi denna dag avhandlat, visa att första kammarens ledamöter icke enhälligt varit med om detta beslut, varit med att bortkasta vad som här offras. Jag gör det också i känslan av att jag för min ringa del icke kan vara med om att den svenska högern ute i landet skall stå såsom »en fattig mor, på söners mod bedragen». Och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag på det föreliggande utskottsbetänkandet och bifall till den i ärendet av herrar Trygger m. fl. väckta motionen.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Endast några få ord för att i huvudsak tillkännage min mening. Jag behöver då icke redogöra för det föreliggande förslaget. Vi känna alla dess innehåll. Den första talaren, hans excellens herr statsministern, har påvisat dess djupa betydelse för vår samhällsliv, och jag vill därför endast säga några ord med anledning av den politiska situation, som står i samband med det föreliggande förslaget framkomst just nu, sådan jag ser densamma.

Då vi för en och en halv månad sedan kallades hit till urtima riksdag, torde ingen av oss haft den ringaste aning om att vi skulle få ett sådant ärende oss förelagt. Varken i kallelsen eller i hela pressen förekom den minsta antydning därom. Men redan fjorton dagar efter riksdagens början var regeringen färdig med ett offentligt tillkännagivande, att ärendet skulle komma på urtimans bord. Vid den tiden återstod icke fulla två månader till tiden för början av 1919 års lagtima riksdag, och under denna tid inträffa två stora högtider, vilka alltid varit ägnade särskild uppmärksamhet, och under vars firande ett riksdagsarbete icke lämpligen borde äga rum. Tiden för denna utomordentligt viktiga frågas prövning inom utskottet har av dessa anledningar varit ytterst begränsad, och därför utgör det föreliggande betänkandet frukten av ett i hög grad forcerat arbete. Under angivna omständigheter uppstår själmant den frågan: Vad är orsaken till denna brådska? Jo, svarar regeringen och utskottets vänster: Det är världshändelserna, som in-

verkat, att en del av landets befolkning kräver snabbt beslut under hot att lugnet inom landet eljest äventyras. Jag får bekänna, att denna förklaring förvånat mig i högsta grad. Jag skulle förstätt ett sådant krav bättre, ifall det framkommit omedelbart efter den ryska revolutionen, då man på så många håll trodde, att denna skulle föra det ryska folket till en stor social lycka och samhällelig trevnad. Men sedan nu hela världen fått bevittna, till vilket oerhört elände detta experiment fört det ryska folket och att det i förtvivlan bragta tyska folket tycks vara på väg till samma elände, då hyser jag den fasta tillförsikten till vårt besinningsfulla svenska folk, att det betackar sig för att slå in på utomparlamentariska äventyrligheter. Från olika håll och från skilda samhällsklasser har jag också hört bekräftelse på denna min uppfattning. Såsom ett exempel härpå vill jag omnämna, att då jag för någon tid sedan talade vid en arbetare om dessa saker och påpekade hotet i en del resolutioner från arbetarhåll, fick jag i ett raskt svar det betecknande och träffande beskedet, att »detta hot kom endast från ett mindretal, från omogna, som sakna reflektionsförmåga».

Om jag nu återgår till den föreliggande frågan, som i första hand avser en långt gående utsträckning av den kommunala rösträtten, så kan jag omöjligt finna fog för den brådska, varom jag påtalat. Endast ett påvisande av ett oerhört vanstyre av den kommunala förvaltningen inom landet kan enligt mitt förmenande motivera en så våldsam brådska i förevarande fall, som den nu igångsatta, men något sådant skäl har icke kunnat presteras. Tvärtom. Nej, huvudskälet ligger nog däri, att man på vissa håll åtrår en annan sammansättning av första kammaren. Men då är man inne på det spörsmålet, huruvida det icke vore lämpligare söka förstakammarbildandet lösgjort från den kommunala rösträtten. Denna utväg har också utskottet delvis försökt sig på, då det föreslagit en högre valrättsålder för val till landstingen. Men hade man haft tid på sig och frågan kommit före vid en ordinarie riksdag, så att de sammanhängande grundlagsfrågorna samtidigt kunnat upptagas och definitivt prövas, torde man ha haft all anledning hoppas, att en bättre lösning av de föreliggande spörsmålen då ernåtts, än vad som blir följden med antagandet av det föreliggande förslaget.

De gravaste anmärkningar, jag har emot förslaget äro de, som upptagits i herrar Lindmans m. fl. reservationer, i vilka jag instämt och vilka beröra det s. k. fattigvårdsstrecket, skattebetalningsstrecket och rätten att rösta med fullmakt. Jag skall ej trötta kammaren med att närmare redogöra därför. Vår mening framgår tydligt i reservationerna.

Emellertid innebär det föreliggande förslaget en så vitt omfattande omgestaltning av vår fundamentala samhällsordning och så många nyheter, som hittills icke förekommit eller upptagits i någon allmännare diskussion, än mindre något ståndpunktstagande därtill tagits av stora folklager inom vårt land, att jag för min del ansett det icke blott berättigat utan rent av som en plikt att det ordnats så, att förslaget underställts valmännens prövning och en vilje-

Lagförslags-
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

yttring därom avfordrats dem i val, innan riksdagen fattat sitt beslut.

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Det förvånar mig ingalunda, att det höjts röster och gauska skarpa röster mot antagandet av det förslag, som nu föreligger. Det är ju givet, att olika uppfattningar i denna del skola göra sig gällande och komma till uttryck på det sätt, som vars och ens temperament därvidlag gör naturligt.

Jag skall icke med avseende på vad den näst föregående talaren yttrade, med direkt adress till mig, inlåta mig på någonting annat än att säga, att jag har försökt i detta fall liksom vid alla andra tillfällen, då jag haft att med något ansvar taga till orda eller fatta beslut, göra detta med lugnt och kallblodigt övervägande, lika fritt å ena sidan från klenmodig nervositet som å andra sidan från förbiseende av några av de faktorer, som böra tagas i beaktande vid ett besluts fattande. Jag vill i förbigående säga, att så även var fallet vid det tillfälle under 1917 års vår, till vilket herr Aaby Ericsson, märkvärdigt nog i detta sammanhang, funnit lämpligt hänvisa, och med avseende å det uttalande jag såsom statsminister då gjorde. Jag begagnar tillfället att säga om detta uttalande att, om det också så erkänns, att det i hastigheten icke fick den rätta formulering som det borde haft, så har redan från början från vissa håll i uttalandet inlagts en helt annan innebörd, än den av mig avsedda, och sedermera hava alltjämt ytterligare förvrängningar ägt rum. Jag skall icke vidare inlåta mig på det ämnet, endast och allenast vädja till en var, huruvida följderna av det yttrandet hava varit för vårt land lyckliga eller olyckliga. Därefter torde också yttrandets innebörd böra bedömas.

Det är efter samma grundsats, som jag sökt komma till rätta med det nu föreliggande synnerligen svåra spörsmålet, som så djupt ingriper i vårt lands författningsliv. Jag förstår mycket väl, att man på många håll icke är nöjd med detsamma. Det är tydligt, att icke heller från min sida någon särskild tillfredställelse kan föreligga med alla de detaljerade betämmelserna. Vad jag i den delen har önskat finnes ju uttryckt i den högermotion, jag i likhet med andra har undertecknat och till vilken ju herr Aaby Ericsson yrkat bifall. Men frågan har icke ställt sig på det sättet, att man utan vidare har kunnat taga den högermotion; och vart hade det lett, om man sökt hålla på den ståndpunkten till det sista? Den saken ligger klar för en och var. Det hade varit fullkomligt omöjligt att på den vägen komma till någon uppgörelse. Det hade varit fullkomligt omöjligt att kunna ena det svenska folkets representanter i en tidpunkt av den betydelse som den närvarande. Det hade tvärtom varit att ytterligare kasta in ett tvistefrö mellan de olika samhällsklasserna, kan jag väl säga, och det hade varit att blunda för verkningarna, om man verkligen trodde, att en sådan splittring kunde försiggå utan att lämna djupare märken efter sig och utan att vara av ödesdiger beskaffenhet för vårt svenska folk.

Det har av herr Aaby Ericsson sagts, att det är synnerligen ödesdigert vad vi nu gå att besluta. Det må vara sant, att från hans sida, från hans synpunkt sett det kan förefalla ytterst ödesdigert. Jag har icke fullt den uppfattningen. Men däremot har jag alldeles klart för mig att, om man icke går den vägen, torde det vara mycket ödesdigert för vårt folk. Därvid tänker jag ingalunda på, att det skulle komma i fråga någon speciellt våldsam omstörtning. Även om försök gjordes i den vägen, är jag övertygad att det icke skulle lyckas. Däremot måste jag säga, att dylika försök icke kunna bidra till att ena de olika samhällsklasserna, utan till att ytterligare splittra dem. Men därmed må nu vara huru som helst, det är i alla fall klart, att vilka uttryck motståndet än skulle taga sig, skulle en djupgående splittring därav bli en följd, och jag anser, att en sådan skulle vara synnerligen olycklig utan att den på något sätt kunde garantera ernäendet av någonting sådant, som herr Aaby Ericsson och med honom liktänkande önska få fram.

Det har redan framhållits, att just vid dessa tidsomständigheter det skulle vara synnerligen olyckligt för vårt land, om vi fördjupade oss i ingående sönderslitande författningsstrider, som ju alltid få och speciellt efter vad som nu varit före hade fått en mycket bitter karaktär och det just vid den tidpunkt, då fredsförhandlingarna i den övriga världen skola börja, vid vilka förhandlingar intressen, som beröra de neutrala länderna och icke minst Sverige, också bli föremål för handläggning.

Jag erinrar om och understryker vad den förste talaren i den vägen sade, att under nuvarande förhållanden kunde vi icke hoppas på något synnerligt hänsynstagande till oss och våra intressen från de bestämmande, om vi samtidigt hade varit i sönderslitande och vilda strider mot varandra, även om det icke vore med annat än ord och valsedlar. Det är, synes mig, en mycket viktig synpunkt att taga i betraktande.

Men alldeles oavsett detta hade det med hänsyn till våra inre förhållanden därigenom grundats en strid, som icke hade slutat, förrän något liknande vad som nu, efter vad jag föreställer mig, snart kommer att ske i alla fall blivit genomfört. Det låter sig icke förnekas, att tiden för en demokratisering av vårt samhällsskick har kommit. Det hava alla erkänt, och jag har gjort det från denna plats vid remissdebatten och har icke på något sätt blivit rubbad i denna min uppfattning. Ännu mindre kan det vara fallet med den stora massan av svenska folket, som mer och mer kommit till insikt om nödvändigheten av att få mera att säga med avseende på det svenska samhällsskicket, än som för närvarande är fallet. Tror verkligen någon av herrarna, att en sådan sak hade kunnat bringas till slut utan synnerligen upprivande och uppslitande strider? Och tro herrarna verkligen, att det skulle vara möjligt, att på något sätt göra övergången mjukare, än som nu ifrågasättes, om det varit så, att man fått fatta beslut efter sådana upprivande strider? Jag tror det icke. Under sådana förhållanden vet jag icke vad vi egentligen skulle hava vunnit genom att uppmana till någonting sådant och söka gå fram

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

på den vägen. Vinsten hade i alla händelser blivit i högsta grad ovisst och risken enligt min uppfattning synnerligen viss för en allmän djup splittring långt fram i tiden med ändå mera hat och bitterhet mellan de olika samhällsklasserna. Detta har jag för min del ansett vara synnerligen farligt för den lugna utveckling av vårt samhällsskick, som dock måste ligga oss alla om hjärtat, och som icke kan fotas på annat än ett lugnt samarbete mellan olika tänkande. Just för att åstadkomma någonting sådant och icke lägga hinder i vägen för uppkomsten av ett sådant lugnt samarbete har jag ansett det vara av största vikt att icke nu intaga en sådan hållning, att därigenom partimotsatserna — som i alla händelser alltid komma att finnas — ytterligare skulle komma att skärpas. Jag har därför biträtt denna uppgörelse. Jag vet icke, om det var meningen från herr Aaby Ericssons sida att sätta någon slags förklenande stämpel på densamma och särskilt på mig genom att kalla den den Swartz—Brantingska uppgörelsen. Jag vill icke forska efter hans motiv. För min del får jag säga att, med den uppfattning jag har angående nödvändigheten av att i en sådan splittringens tid som denna lägga en fast grund såvitt möjligt för ett framtida gott samarbete inom det svenska folket och inom dess samhällsmedlemmar, tager jag det såsom en ärebetygelse.

Jag är ingalunda blind för den väldiga omvälvning, som blir en följd av antagandet av detta förslag. Jag förstår mycket väl att, när den allmänna rösträtten både i kommunalt och snart även i politiskt hänseende kommer att få en sådan utsträckning, att de röstberättigade bliva mera än fördubblade, så kommer ju en hel del nya hittills okända element in i rösträttsrörelsen. Det beror då närmast på de nya väljarmassornas och deras ledares självbehärskning och insikt om nödvändigheten av att det helas väl blir tillgodosett och icke vad som kanske i första hand ligger de nya väljarmassorna närmast om hjärtat och som kan främja de enskilda klassernas väl. Jag förbiser ingalunda, att en risk, en ganska stor risk i det avseendet kan föreligga; men jag tror, att vi dock kunna känna oss övertygade om att, i den mån det ökade inflytandet vinner insteg, i samma mån skall också den skänpta ansvarskänslan göra sig gällande. Jag gläder mig över att i det avseendet kunna instämma med herr Aaby Ericsson, när han säger, att det svenska folket bättre än andra folk skall kunna gå igenom och övervinna de risker, som en sådan författningsändring som denna medför. Jag instämmer fullkomligt med honom däri; men jag går i så fall längre än han, ty jag tror icke, att endast den ena eller andra klassen inom samhället skall handla ur synpunkten av det helas väl, utan, i den mån insikten därom att den enskildes och de enskilda klassernas väl dock på det allra närmaste stå tillsammans med det helas väl vinner utbredning — en utbredning som jag för min del hoppas på och är övertygad om skall inträda — skall det bliva förhållandet med hela folket och icke bara med den ena eller andra samhällsklassen.

Jag vill icke gå in på några som helst enskildheter; de äro till fullo kända och hava vunnit sin utläggning. Men jag vill säga att,

då jag går att yrka bifall till utskottets förslag, är det dock särskilt en punkt, en omständighet, som därvidlag fyller mig med rätt oblandad glädje och tillförsikt för framtiden, och det är, att genom antagandet av detta förslag måste man anse, att slutet på de skarpa författningsstriderna här i vårt land skall vara nära. Dessa strider hava tillräckligt länge stått söndrande och förlamande och utövat sin inverkan på de reella uppgifter, som i mångt och mycket stå för oss att lösa och vilka dock i själva verket äro det viktigaste av allt. När nu de skrankor falla, som meningsskiljaktigheter på det författningsspolitiska området hittills satt mellan den ena och den andra, är det min varma förhoppning, att samarbetet på mera reella uppgifter hädanefter skall komma bättre till stånd, än vad hittills i många fall har varit händelsen, då just dessa politiska meningsskiljaktigheter i författningsfrågan stått hindrande i vägen för ett sådant samarbete. Går utvecklingen i den andan, tror jag, att vi hava, med den reform vi nu gå att genomföra, också vunnit en fördel av bestående värde för vårt land och för vårt samhälle.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wrangel: Även jag anser mig böra yttra några ord i denna högviktiga fråga. Långt före detta har jag funnit det önskligt, att ett samförstånd och en uppgörelse måtte kunna ernås mellan de olika partierna rörande såväl den kommunala representationen som riksförsamlingen. Vi hava allt för länge stått emot varandra icke blott i dessa fundamentala stycken, utan också i så mycket, mycket annat. Jag sätter ett oerhört högt värde på enighet och sammanhållning, och jag tror i mitt innersta, att vi alla, även om missljud understundom höras, äro lika angelägna om vårt fosterlands välfärd. Det är i grund och botten egentligen om sättet, huru denna välfärd bäst kan framjas, som vi varit och väl ännu äro av olika mening. Jag har fördenskull hyst det livligaste intresse och de varmaste önskningar för att vi i de stora författningsfrågorna måtte kunna bli ense, och jag skulle, om utvecklingen fått gå fram i lugn och i moget begrundande, med glädje varit med om även mycket långt gående medgivanden. Men nu, när vi stå inför en uppgörelse, är det mig dock icke möjligt att följa med. Ty den djupt ingripande reform, som i dag skall av Sveriges riksdag antagas, har tillkommit under trycket av hot. Den saken torde icke kunna bestridas. Och den omständigheten utgör för mig en alldeles särskild anledning till betänksamhet och varsamhet, då jag skall fatta ståndpunkt inför en så djupt ingripande förändring av tingens ordning, som det nu föreliggande förslaget innebär. Att här närmare utlägga mina betänkligheter och skälen för min övertygelse, att denna reform i längden icke kommer att bliva till verkligt gagn för Sveriges land och folk, även om den otvivelaktigt är det för ögonblicket, antar jag emellertid vara så mycket mera överflödigt, som dessa betänkligheter och dessa skäl så ofta blivit framburna inför offentligheten av andra högermän och särskilt i dag blivit av föregående talare betonade. Endast det vill

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

jag säga, att jag aldrig kan frångå den principen, att medborgerska rättigheter i regel måste förutsätta fullgörande av medborgerska skyldigheter.

Till denna min korta förklaring kan jag emellertid icke underlåta att föga några särskilda önskingar, just nu, då vi stå inför vissheten om att det socialdemokratiska partiet skall — för en tid åtminstone — övertaga så gott som hela makten i samhället. Jag vågar göra detta så mycket hellre, som utskottet självt till min stora glädje i sin motivering för reformen enhälligt och enstämmigt gjort ett par uttalanden, som jag vill särskilt understryka och taga fasta på. Utskottet yttrar nämligen, att »utskottet uttrycker enhälligt den förhoppning, att den genomgripande förändring i vårt samhällsskick till fullt utvecklade demokratisk ordning som i utskottets utlåtande dels föreslås till omedelbart antagande, dels förutsättes skola antagas av den inom en månad härefter sammanträdande 1919 års lagtima riksdag, måtte visa sig ha skett i en lycklig stund. Särskilt vill utskottet icke underlåta att uttala den enslämmiga önskan, att genomförandet av dess i det kommunala livet djupt ingripande förslag måtte medföra den verkan att de svenska kommunerna, vilkas förvaltning med bibehållande av den hos oss urgamla självstyrelsen hädanefter skall byggas på bred demokratisk grund, måtte se även under den allmänna och lika rösträttens tidevarv sin sunda utveckling allt mera förkovras, till gagn för hela vårt folk och land.»

Men det förhåller sig tyvärr, efter allt vad jag kan döma — och min kunskap härvidlag är ganska ingående — icke så, som man från vänsterhåll så ofta uttalar, att de breda folkklagens upplysning, intresse och ansvarskänsla äro tillräckliga för att göra den stora reformen gagnelig. Jag önskar därför av allt hjärta, att deras upplysning måtte bli djupare och mera omfattande, att deras intressen måtte bli mindre ensidiga och egoistiska och att deras ansvarskänsla måtte omfatta icke endast den klass, de tillhöra, utan hela vårt folk — allt till främjande av dess moraliska och sociala utveckling och förkovran. Jag fruktar, att vi eljest komma att alltför mycket nedtryckas under ett partiledarevälde, pådrivet av pockande och högröstade ytterlighetsmän.

Jag önskar vidare av hela min själ, att Sveriges folk måtte bevara sin urgamla frihet, icke nedpressas och förslöas under den slätstrukna jämlikhetens tunga och livskvävande ok. Full jämlikhet kan visserligen, dess bättre, aldrig ernås, ty den är emot naturen, men ju mera man söker tillgodose dess krav, desto hårdare åtdrages tvångströjan, desto mera bli vi förslavade, desto plattare intresselösare och ofruktbarare blir hela vårt land, hela vårt liv.

Jag önskar slutligen av allt mitt förstånd, att de nya män, som skola övertaga ansvaret för våra kommuners ekonomi och förvaltning samt för hela rikets välfärd, måtte besjålas av den varsamhet och den framsynthet, som äro nödvändiga för att vi skola kunna existera. Väl vet jag, att reaktionen en gång måste komma, när överdrifterna blivit alltför outhärdliga. Så har det alltid varit. Så var

det alldeles särskilt under den stora franska revolutionen, då t. ex. arbetarne i Lyon själva begärde att få betala de genom alltför högt uppskruvade direkta skatter ruinerade fabrikanternas utskylder; det är långt bättre, förklarade arbetarna, att vi svälta en vecka, än att vi svälta hela året om. Men innan reaktionen emot överdrifterna gör sig gällande, kunna utsägliga olyckor tima. Mätte därför de, som skola leda Sveriges öden, visa den varsamhet och den framsynthet, att våra kommuner icke bli så skuldsatta och så skattetyngda, att de avfolkas, och att vår nu så blomstrande industri och våra övriga näringar icke blott hållas vid liv, utan också få utveckla sig i frihet, ty eljest dö de bort.

Vad som särskilt torde bli en svår uppgift för det socialdemokratiska partiet är ordnandet av vår folkhushållning, då den tiden kommer, att spannmål från främmande land till billigt pris ånyo öfverflödar här i Norden. Måne man då komma att i tid förstå och besinna, att långt viktigare än billigast möjliga bröd är, att vår moder-näring hålles vid makt och förkovras?

Ännu svårare blir det måhända, när arbetslöuerna måste nedsättas, för att vår industri och våra övriga näringar skola kunna bestå i tävlingsskampen med andra nationer. Om vi då icke förstå vad förhållandena kräva av dem som makten hava, så är det fara värt, att Sveriges ödestimma slagit. Ja, mätte — jag upprepar utskottets ord — mätte även under den allmänna och lika rösträttens tidevarv vår sunda utveckling allt mera förkovras, till gagn för hela vårt folk och land.

Det är endast dessa önskingar, jag velat uttala. Ty fastän jag för egen del icke kan biträda det föreliggande förslaget, vet jag noggsamt, att det kommer att av riksdagen antagas, och jag anser mig därför, herr talman, icke böra göra något yrkande.

Herr von Mentzer: Herr vice talman, mina herrar! Då jag icke kan ansluta mig till dem, som äro villiga att antaga det förslag, som innefattas i det nu föreliggande utskottsutlåtandet, anser jag det vara min skyldighet att söka antyda skälen för min ställning.

Det verkar uppfriskande att å sid. 31 i sagda utlåtande erinras om den stora sanning, varav vi alla böra vara besjälade, att nämligen med våra strävanden åsyfta det mål, som står högre än alla partier, nämligen fosterlandets väl. För min ringa del beder jag att få förbehålla mig detta syftemål även om jag för dess uppnående skulle anse mig böra förorda andra vägar än dem, som förordas av andra personer, vilka jag ingalunda är berättigad fränkänna samma syftemål.

När konstitutionsutskottet vid innevarande års lagtima riksdag förordade lika kommunal rösträtt, förklarade utskottets socialdemokratiska ledamöter sig hava biträtt den kungl. propositionen om lika kommunal rösträtt, under tillkännagivande, att, när den 40-gradiga skalan avskaffats så öppnade sig på allvar möjligheterna till den allmänna och lika kommunala rösträttens genomförande, vilket för

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

dem alltjämt vore ett oeftergivligt slutmål. Nu hava vi kommit därhän, att utskottet i det föreliggande utlåtandet föreslagit införande av den lika och allmänna kommunala rösträtten.

Jag är övertygad, att nyssnämnda socialdemokratiska ledamöter hade god grund för sina förväntningar, att om de blott vunnit det, som förordats av konstitutionsutskottet vid årets lagtima riksdag, så hade de vunnit vad de åsyftat. Vid det förhållandet har jag varit av den åsikten, att med antagande av den lika kommunala rösträtten har makten lagts i socialdemokraternas händer. Vad detta vill säga blir uppenbart, då man ihågkommer deras program. För att stanna vid tre huvudpunkter i detsamma vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att enligt detta program åsyftas med författningsrevisionen:

1:o Förvandling av alla produktionsmedel, såsom t. ex. skogar, gruvor, fabriker och jorden, till samhällelig egendom, eller med andra ord statssocialism.

2:o Genomförande av ett republikanskt och demokratiskt styrelsesätt; och

3:o Statskyrkans och kyrkobudgetens avskaffande, skolans skiljande från kyrkan, och folkskolans utveckling till en kulturfördringarna uppfyllande medborgarskola.

I alla dessa tre huvudpunkter förena vänstersocialisterna sig med socialdemokraterna.

Vad först beträffar statssocialismen kan man verkligen undra, om den är välsignelsebringande. Vi hava redan nu gjort en nog så kännbar fast endast begynnande erfarenhet av dess förmåga att tillfredsställa alla. Jag menar, att vi hava gjort denna erfarenhet i våra nu arbetande kommissioner.

Vad därefter angår det republikanska styrelsesättet, är jag övertygad, att, om svenska folket i dess helhet fritt finge uttala sig därom, majoriteten skulle stanna för den inskränkta monarki, som den svenska staten under sin utveckling levat sig till.

Beträffande slutligen statskyrkans undanträngande, så åsyftas därmed säkerligen icke endast upphävande av den evangelisk-lutherska kyrkans bekännelse och kyrkoordning, utan även borttagande ur det offentliga livet av all kristendom. Ett krafttag i denna riktning kunna vi måhända mycket snart få se i den normalplan för folkskolan, som torde vara under utarbetande. Vid detta tillfälle vill jag särskilt rikta uppmärksamheten härpå, på det att, i fall kristendomen både i fråga om uppbyggelse och undervisning är trängd åt sidan i denna plan, alla må med öppen blick iakttaga, vart det är meningen, att vi skola styra hän.

Vilka frukter de socialdemokratiska strävandena i nu nämnda tre huvudpunkter skola bära, synes mig icke vara svårt att urskilja. Med tanke på all den nöd, genomförandet av dessa programpunkter enligt min tanke skall bringa över fosterlandet, har jag icke kunnat finna detta vara något lyckoberingande grepp i denna sak. Varken då allmänna valmansförbundets överstyrelse eller de moderata riksdagspartiernas främsta män godkände den lika kommu-

nala rösträtten, ej heller och ännu mindre då man i det nu föreliggande utskottsutlåtandet föreslagit lika och allmän rösträtt. Ingen lär kunna förneka, att ett dylikt förslag är ägnat att sätta socialdemokraterna i högsätet inom vårt land. Genom ett dylikt förslag börjas i verkligheten hissandet av den röda fanan, varom vänstersocialisternas taleman här i kammaren yttrade sig under remissdebatten om den kungl. propositionen i denna sak.

Därest regeringsmakten och en s. k. första kammare ej motsätta sig socialdemokratiens grundtankar, och därest kyrkan medger en förkunnelse inom skolan, som tiger med det korsets evangelium, som sedan årtusenden visat sig vara för judarna en förgelse och för grekerna en galenskap, så kunna möjligen både regeringsmakten i form av konungamakt samt första kammaren och kyrkan till en tid fördragas. Men själva saken gäller dock, bildligt talat, huruvida den svenska eller den röda flaggan i verkligheten skall svaja över gamla Sverige.

Den svenska flaggan har icke endast de vackra blå och gula färgerna. Den är även märkt med korsets tecken. Saken gäller innerst, huruvida man skall giva företrädet antingen åt den kristna livsåskådningen, vilken säger till alla, enskilda och samhällsklasser: »I ären lemmar i en kropp», I ären bröder, som skola bevisa eder kärlek i gärning och sanning», eller också åt den materialistiska historieuppfattningen, som, när den ärligt förkunnar sin innersta mening, säger ifrån att kristendom är endast fördummelse, samt att socialism och kristendom äro lika oförenliga med varandra som eld och vatten. I stället för att uppmana till kärlek hetsar socialdemokratien samhällsklass mot samhällsklass och utmynnar i »hatets sånger». Ju förr det blir uppenbart, att man måste välja endera av dessa båda livsåskådningar, desto förr skall den stora samlingen i vårt land ske kring den svenska flaggan. Ju förr den sanningen blir erkänd, som uttalades av Sveriges socialdemokratiska parti vid 1908 års partikongress, att nämligen av egendomslöshet följa beroende och förtryck, desto förr skall flykten ske från en samling, där alla inbjudas att bli lönearbetare under en socialdemokratisk byråkrati. Bättre än en sådan samling är den samling, där envar under ärligt strävande för det helas bästa får behålla något, som han får förvalta som sitt eget. Härmed har jag för ingen del velat försvara kapitalets hänsynslösa utnyttjande av människor såsom varande endast materiella delar i ett maskineri, som får utnyttjas för själviska syften, lika litet som jag vill bestrida samhällsklassernas rätt att under vissa förhållanden sammansluta sig för att utan förglömmande av det stora syftemålet, allas eller det helas välgång, arbeta för ekonomiska intressen. I den strid, som nu pågår, kämpas det för och emot Honom, som på samma gång Han uppträtt och uppträder med den största yttre oansenlighet, också sagt, att Honom är given all makt samt att himmel och jord skola förgås, men Hans ord skola icke förgås. Han har icke blott sagt detta, utan Han har även gått, liksom Han ock skall gå, segrande fram genom alla tider, och ingen kan skänka något så värde-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

fullt som det Han giver, då han får inträda i ett människohjärta eller en stat, eller då Han, för att nämna något nu nära förestående, skymtar fram i den julens glädje och frid, som Han erbjuder barnsinnen och de enskilda hemmen. Ingen må säga, att det är omöjligt att få den stora samlingen kring denne fridsfurste. Det har visat sig vara möjligt gång efter annan. Det var möjligt — för att peka på ett nära till hands liggande tillfälle — den gången, då Gustav II Adolf under den svenska flaggan framträdde mot den stora övermakten i det övriga Europa. Då förde Han de under den flaggan samlade till seger.

Om nu någon vill anmärka, att den som intager en sådan ställning som den, vartill jag kommit, han hör till dem, som intet lärt och intet glömt och som bortsett från de just nu föreliggande omständigheterna, så måste jag svara, att även om man icke lärt det samma, som den, vilken gör en sådan anmärkning, så kan man dock hava lärt något, mot vilket man har att vara trogen och så kan man hava rätt att icke glömma den lärdom, som visat sig vara dyrbarast. Det får icke förglömmas, att den, som varnar för det, som han tror vara en ödesdiger splittring, kan mana till en verkligt ödesdiger samling. Och om någon vill spefullt tala om de ståndaktiga tennsoldaterna, så beder jag att få erinra därom, att än kan det röra sig till liv under den svenska flaggan.

Skulle åter någon tycka det vara skrymtaktigt och oanständigt att uppmana till samling kring den svenska flaggan, så måste jag säga, att är det orätt att samlas under det korsmärkta tecknet av annan anledning än för Hans egen skull, som skänkt oss denna flagga, men att det är en god ställning, om man med erkännande av egen skröplighet ändock vill under all egen brist vara med bland dem, som samlas kring de högsta idealen.

Med blicken på detta ansvar, som nu vilar på mig likasom på oss alla, har jag, herr greve och talman, intagit den ståndpunkt jag nu angivit och beder från densamma få yrka avslag å utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister, Axel: Då det föreliggande förslaget har en utomordentligt genomgripande betydelse, och jag från flera håll blivit uppmanad att ställa mig som motståndare till den lösning som föreslås, anser jag mig skyldig att, om också endast med ett par ord, öppet angiva min ståndpunkt och ställning till frågan.

Jag har för det första den bestämda övertygelsen, att denna längtan efter och denna fordran på en hastigt utvidgad rösträtt, som skulle krävas inom breda lager av vårt folk för närvarande ingalunda finnes närmelsevis i den utsträckning som göres gällande. För riktigheten av min uppfattning talar utom min egen erfarenhet det faktum, att det behöfts en ytterligt sträng disciplin inom alla partier för att lyckas få fram de redan nu röstberättigade till valurnorna. Å andra sidan är det självklart, att ju mer intresset för det allmänna arbetar sig fram — och detta arbete sker i vårt land onekligen i mycket hastigt tempo — ju förr blir behovet för en var att göra sin

röst gällande mer och mer naturligt. Emellertid anser jag att det bradsuertade tempo, i vilket reormen är avsedd att genomföras, icke kan vara till gagn för landet, och då jag givetvis även i åtskilliga andra delar har helt olika önskemål, skulle jag hava önskat att valet varit mera fritt. Om jag frägar mig: vilket är under för handen varande förhållanden minst skadligt, antingen att fortsätta försöken att under ännu några år hålla emot — därigenom framkallande allvarliga svårigheter, visserligen icke s. k. bolschevikiska oroligheter, ty dem skulle vårt folk snart nog få bukt med, men svårigheter för det ekonomiska livet och landets välstånd, varvid arbetsglädjen och livsglädjen skulle fördärvas genom den ihållande slitningen — eller att redan nu göra den eftergift, som i alla fall efter kort tid oundgängligen måste göras? Om jag gör mig den frågan, så väljer jag att giva efter, och kommer jag att avgiva min röst för utskottets förslag, under den livliga förhoppningen, att framtiden kraftigt må komma att jäva mina tvivelsmål om dess gagn för vårt land.

Betänkandet innehåller åtskilliga uttalanden i mindre viktiga och betydelsefulla hänseenden, som jag ej kan gilla, och i dessa delar förbehåller jag mig full handlingsfrihet vid den kommande dagtima riksdagen.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister, Henning: Det har från många håll från den senaste tiden framhållits, att den situation, som nu föreligger inför riksdagen, liknar den, som 1865 förelåg inför rikets ständer. Den tidens höger, d. v. s. ridderskapet och adeln, bragte då fosterlandet ett stort offer, offret av sig själv, sin egen makt och inflytande i landets angelägenheter. Den nutida högern inom riksdagen står i begrepp att göra ett lika stort offer genom antagande av detta på grund av omständigheterna framkomna förslag, som i synnerligt hög grad stympar högern och dess inflytande. Det har sagts, att ingen större handling finnes än att övervinna sig själv, och det är just detta som högern nu går att göra. Jag undrar, om övriga partier i riksdagen någonsin skola vara beredda till en dylik stor uppoffring; jag vågar betvivla detta.

Då det förspordes, att ett sammanjämningsförslag vore att vänta från utskottet, och det sades, att däri skulle ingå bestämmelse om skattepliktens bibehållande inom kommunerna, så kunde man icke annat finna, än att det skulle vara en synnerligt väsentlig förbättring av Kungl. Maj:ts förslag. När emellertid det blev känt, att utskottet endast kunnat få fram ett förslag om, att för erhållande av kommunal rösträtt skatt skulle vara betald ett år av de tre, blev det för många en stor besvikelse. Visserligen är ju frågan om skattestreckets bibehållande synnerligt viktig, men enligt mitt förmenande hade det varit än viktigare att erforderliga garantier förefunnits för att den första kammare, som blir en följd av antagande av utskottets förslag, kommer att äga förutsättningar för en besinningsfull pröv-

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 3

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

ning av förekommande frågor. Den kammare, som kan uppstå på grund av utskottets förslag, är ju mycket bättre — det måste medgivas — än den, som skulle blivit en följd av Kungl. Maj:ts förslag, såsom här i dag framhållits. Och det är obegripligt, att Kungl. Maj:t kunnat komma fram med ett dylikt förslag, men i detta fall har ju regeringen måst slå till reträtt.

Vid bedömande av föreliggande ärende måste ju en var rösta så, som om hans egen röst skulle kunna bli avgörande. Hade Kungl. Maj:ts förslag från utskottet framkommit oförändrat, skulle jag aldrig givit detsamma min röst. Då jag emellertid icke anser mig kunna taga på mitt ansvar att bidraga till förslaget fall, sådant det nu av utskottet framförts, och då det synes mig vara av synnerlig vikt, att frågan löses i samförstånd, kommer jag att skänka min röst till utskottets hemställan. I det nuvarande representationsskicket dödsstund vågar jag dock förutsäga, att den tid skall komma, såväl snart som längre fram, då inom vida kretsar i vårt land bland personer av vitt skilda åskådningssätt den nuvarande första kammaren kommer att i hög grad bliva saknad. Man kommer att med vemod och erkännande minnas denna första kammare, som kunnat, såsom med densamma ju var avsett, utgöra det reglerande balanshjudet inom samhällsmaskineriet, och man kommer kanske att önska densamma åter.

Herr Jeansson: Herr greve och talman! Då jag ej kommer att motsätta mig det föreliggande kompromissförslaget i författningsfrågan, är det icke därför, att jag finner det tillfredsställande, utan därför att jag anser mig pliktig att respektera och biträda den uppgörelse, som träffats av högerns representanter i utskottet. Enligt min mening borde åldersstrecket fullständigt hava bibehållits, rösträtten ej hava blivit allmän utan lika, övergången ej forcerad, och slutligen borde man icke hava utlovat kvinnan politisk rösträtt. Men då jag säger detta, avser jag icke att uttala något klander mot våra representanter, som träffat överenskommelsen, ty det har icke berott på dem, att dessa inom högern allmänna åsikter icke blivit beaktade eller vunnit godkännande inom utskottet. Jag inser, att man har nödgats taga kompromissförslaget för att undgå ett annat värre och för samhällsfridens skull. Mätte denna senare nu komma, sedan författningsfrågan blivit slutgiltigt avförd! Då denna hitills utgjort den huvudsakliga skillnaden mellan oss och liberalerna, bonde gnabbet och slitet mellan de borgerliga partierna få höra till det förflutna. Då vore mycket vunnit!

Med dessa ord, herr talman, och med denna motivering anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Då jag begärde ordet, var det verkligen min avsikt att ingå uti bemötandet av ett och annat, som under denna debatt förekommit, men efter de förklaringar, som här ifrån fullt auktoritativt håll äro avgivna och som visa att detta förslag redan är så att säga antaget i denna kammare, må jag säga, att det inbjuder mycket litet att ingå uti en sådan detaljerad

kritik. Jag skall sålunda inskränka mig till att för min ringa del söka angiva några allmänna synpunkter, som varit för mig bestämmande, då det gällt ställningstagande i den föreliggande stora frågan.

Da det gäller en fråga utav den art och den innebörd som den iöreliggande, är det naturligt, att man icke aliena t söker med våldens vapen genomtränga den, utan att man även i vissa avseenden är bunden utav en uppfattning, som ligger vissa känlöstämningar ganska nära. Det är icke bara med huvudet och hjärnan man löser en sådan fråga, utan också med hjärtat och känslan. Det gäller i en sådan fråga utan allt tvivel, att motsättningarna på grund av olika grunduppfattningar ställa sig särskilt tvära och svåra. Där somliga se framkomliga vägar, där se andra endast stupande branter. Där somliga skönja ljuset, där se andra endast mörker. Där somliga omfatta frågan med förhoppningens välvilja, där se andra med misströstan på det hela. Och det är också ganska naturligt, att så måste vara fallet. Det är en sorts känslobetoning i detta, från vilket man icke kan göra sig fri. Vill jag taga ett exempel från levande livet, såsom det rör sig alldeles inpå oss under dessa timmar, så behöver jag i själva verket endast sammanställa den allmänna uppfattning som uttalades av herr Trygger, den åskådning, som herr Aaby Ericsson gjorde sig till tolk för, och det allmänna läget sådant det betecknades av herr Swartz. Det måste så vara fallet i en sådan fråga som denna. Aldeles särskilt hava dessa känslobetoningar blivit starka under de förhållanden, som här i världen nu existera. Vi leva vi andas här under de hemska dyningarna från en värld, som störtat samman. Det kan icke hjälpas — hur fördomsfri, hur stark, hur objektiv man än sällar sig — att sådana världshistoriska kriser som nu äro för handen måste inverka på uppfattningen. Det var därför enligt min mening icke bara en plikt utan en *bjudande* plikt för Sveriges regering att just i det ögonblick, som den själv fann vara det psykologiskt riktiga, taga denna fråga om hand och söka föra den fram till en lösning. Genom det förslag till genomförande av demokratiens minimikrav, som regeringen framlade, har den enligt min mening gjort sig *sannerligen förtjänt* om Sveriges folk och Sveriges framtid. Detta förslag sådant det framlades, var ett minimiprogram. Det var framlagt i sådana former, att det möjliggjorde både tillbyggnad och påbyggnad, men det av regeringen framlagda förslaget är dock den *kärna*, kring vilket det förslag har samlat sig som här föreligger såsom utskottets förslag. Redan vid remissen av den kungl. propositionen fick jag en förkänsla utav, att även långt in i högern gjorde sig den uppfattningen gällande att här borde man räcka handen. Jag fick det intrycket av det anförande, som herr Swartz då efter min mening med *statsmannens blick* på den föreliggande frågan höll i denna kammare. Han betonade där vad som sedan blivit högerns uppfattning, att tiden nu var kommen att genomföra en demokratisering i Sverige. Under de dagar, jag inom utskottet arbetat, har det för mig blivit mer och mer klart att den linje, som utav herr Swartz då angavs, den skulle även bli utskottets, och den har nu blivit det. Och jag säger själv, att fränsett vissa oegentligheter, som jag anser vidlåda det föreliggande

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

förslaget, känner jag mig i närvarande ögonblick såsom svensk stolt över att ett så gott som enigt utskott kunnat såsom måtto över detta förslag sätta »över partierna för fosterlande». Genom denna demokratisering tager nu det svenska folket makten i egen hand. Inga stängsel inga band, som kunna sägas vara stridande emot denna demokratisering, föreligga i stort vidare. Alla partier ha nu att gå ut bland folket, kämpa för sina meningar, söka vinna meningsfränder och sålunda få sina ideal förverkligade. Intet antidemokratiskt band kan längre förhindra vem som helst att söka få fram det enligt hans mening bästa och högsta. Man har nu på vissa håll — och jag kan i viss mån förstå den känslan — till dessa nya saker. Men jag slutar upp, ställt sig tvivlande beträffande mognaden, kanske till och med beträffande kärleken till fosterlandet. För min del säger jag att två de senaste idernas förhållanden alldeles särskilt övertyga mig, att det svenska folket är moget att taga sitt öde i egna händer: Det ena är det svenska folkets ställningstagande till kriget. Visserligen har det funnits aktivistiska skrån, men svenska folket i stort har genomskådat dem och förstått att orubbligt bevara freden, förstått vad lugnet och freden betyder, förstått att hålla de hemska fasorna på avstånd. Under samma tid har svenska folket jämväl i ett annat avseende visat sig vara ett moget och framsynt folk. Vilket folk har lugnare burit den tunga, som krigsåren i så många hänseenden lagt på detsamma? Det har icke varit bara, mina herrar, försakelse i vissa avseenden i många hem. Det har för många och stora skolor betydtt den verkliga, rena nöden, men klagan har varit ganska måttlig. Det genombrott, som nu givetvis kommer, det kommer naturligtvis att följande ett nytt arbete, ett arbete efter nya linjer, och detta ligger ju i själva verket i hela detta genombrotts natur, att man ur folket självt söker få fram nya krafter, som skola utföra detta nya arbete direkt och under ansvar. Det kommer nu att gå efter nya linjer, efter demokratiska linjer. Av skäl, som jag anfört, är det min uppfattning, att det arbetet kommer att i många hänseenden läggas olika och bli olika mot det arbete, som inom den gamla författningens ramar äro utförda i vårt land, men jag tror att i ett avseende kommer det gamla och det nya att bli lika. Det kommer att bli ett arbete för Sverges framtid, det kommer att bli ett arbete, som till sitt syfte är alldeles det samma som det gamla svenska arbetet under de gamla förhållandena, det kommer att bli ett arbete för en ljus framtid i Sveriges land.

Ja, herr greve och talman, det är dessa allmänna synpunkter, som jag vid detta tillfälle, då en stor fråga här avgöres, har velat få till dagens protokoll antecknade. Jag ber för övrigt att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Det är för visso icke för att klandra, som jag begärt ordet, men jag tror det vara berätti-

gat, när det gäller en sådan livsfråga för vårt folk, att uttala de bekymmer, man själv hysar för Sveriges framtid genom det beslut, som nu säkerligen kommer att fattas. Jag tror man kan vara berättigad säga, att detta folk med sin insats på kulturens skilda områden borde vara förtjänt av ett bättre öde. Vi vis. de år 1905, att vi kunde ordna vårt mellanaavande med vårt brödraland utan öppen strid, och jag är också övertygad, att vi utan några svarare strider kunnat även lösa vår inrikespolitiska fråga, om vi hade beskärts något mera tid, bättre andrum och icke tvingats att avgöra denna fråga på en månads tid. Här hade varit ett tillfälle att bygga på fullt nationell grund, och varför skall man gå uteslutande efter u ländska mönster.

Herr Swartz framhöll nyss i sitt tal, att tiden nu vore inne för en demokratisering av vårt land. Ja, det hava vi alla visat. Högerpartiet har i motioner, som framburits vid denna riksdag, klart ådagalagt, att vi vore beredda att ställa oss på den lika röststräcks grund. Då har man icke rätt att säga, att vi icke voro beredda på demokratiens seger i vårt land. Men en annan sak är, att här införa en *socialdemokratisk allmakt*. Det tror jag icke, att vi böra göra och icke att vi äro mogna för. Att detta just skall ske det är, då vi hava så klara bevis på, vart en socialdemokratisk uppfattning kan föra oss i framtiden, det hade man icke väntat. Dessa evinnerliga kommissioner, som, om än i viss mån berättigade under nöd, dock med sina socialistiska tendenser icke förtjäna att finnas till en enda dag längre, än som är nödvändigt. Men vad göra vi nu genom antagandet av detta beslut? Med dess antagande komma vi att befästa dem för framtiden.

Jag nämnde, att vi kunde ha handlat i denna fråga på fullt nationell grund. Det utredningsresultat, som framkommit genom en kommitté, om att utskyldsstrecket skulle vara något säreget för oss, vill jag litet belysa. När vi gå till våra arbetare i stad och på land, till arbetaren i blus och till arbetaren bakom plögen, och framhålla för honom, att nu är icke längre meningen, att *rättigheter och skyldigheter* skola följas åt, utan nu blir den, som icke betalar och aldrig tänk betala sin skatt, politiskt röstberättigad, och den, som betalar skatt blot vart tredje år, han blir ändå kommunal röstberättigad, då kan den enkla arbetaren icke förstå detta. Han håller på den uppfattningen, att vad som varit ur gammal sed i vårt land, det skall man bibehålla. Och trots det att den utredning, som här presterats, säger, att det är ett särmärke för vårt land, vågar jag säga, att det märket skola vi hålla på och ha vår stolthet i att bevara. Jag tror, att vår författning skulle bli fullt demokratisk ändå, men nu premierar man dessa icke skattebetalare. Man tänker mera på luffaren, som driver efter landsvägen, och låter honom få politisk röststrätt, än man vill sörja för de jordbesittande, lugna och sansade bönderna, som dock av vår sittande regering med statsministern i spetsen fått det bästa betyg vid årets lagtima riksdag. Dessa distanseras av de lösa arbetarne, och man ställer det så, att man icke vet, i vad mån dessa besutna komma att göra sig gällande vare sig i kommunerna, landstingen eller vid de politiska valen. Ty genom att man gör

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

rösträtten allmän och på samma gång borttager flyttningsstrecket, som hittills tunnits, så vet man, att dessa lösa arbetare, som icke ha någon lagssadgad tjänst utan arbeta hos olika arbetsgivare och som giva sig iväg som flyttfäglar från den ene husbonden till den andre, ofta nog inom växlande kommuner, dessa kunna hädanefter infinna sig på oktoberstämman och om de få understöd från annat håll diktera de uttaxeringar, som skola ske nästkommande år och efter den debiteringslängd, som förekommer till antagande vid decembersämman. Men själva veta de, att draga sig undan genom att flytta till en annan marknad. Detta blir fakta, som vår lantbefolkning kommer att nödgas räkna med. Och i sället för att man varit viss om när man gjort upp en stat, att det varit något så när säkra siffror, man kunnat räkna med, så måste det nu bli en mycket stor riskprocent, en procent som reducerar den övriga uttaxeringen och som ökar skatten för de kvarvarande, de ordentliga. Jag läste i en tidning för helt kort tid sedan, att Stockholms stad hade avskrivit 1,200,000 kronor eller 1,400,000 kronor — jag minns icke rätt vilketdera beloppet — i obetalda skatter. Det skulle ha utgjort om jag minns rätt, omkring 5 % av skatteuppbörden. Men vad betyder det med avseende på antalet? Det stannar icke vid några 5 % av alla skattskyldiga, utan det är naturligtvis långt flera än så, som vägra att betala, och så blir nog även fallet på landet.

Man har nu övergått till den allmänna rösträtten, och detta har man gjort under förbärande, att man emmar för torparne och hemmasönerna och dylika. Det finnes emellertid ett mycket enkelt botemedel mot den saken utan att gå till den allmänna rösträtten, och det är att man sätter in i bevillningsförordningen att *torpen skola särskilt taxeras*. Det förekommer mångenstädes i vårt land jordägare, som begärt detta och som hos taxeringsmyndigheterna fordra att deras torp skola taxeras särskilt, och med detsamma inrätta skattskyldigheten och rösträtten för dessa. Hemmasönerna bära också allesammans utan något undantag taxeras, försåvitt de ha hälsa och vilja arbeta. De ha allesammans över 500 kronors inkomst, då man räknar deras kost för något; ha de kommunal skattskyldighet få de också kommunal rösträtt. Det är icke många med de förtjänster, som nu stå till buds, som kunna stanna vid en så låg siffra som denna minimigräns. Då hade frågan varit löst på ett naturligt sätt, och då hade man icke fått allt detta i släptåg. Men så säger man, att man vunnit den ökade åldern för väliare till första kammaren d. v. s. för urväljarna till landsting. Det har man vunnit på papperet, men vi ha ju redan hört från socialdemokratiskt håll och andra, att den tiden blir nog icke lång, som man får elunda sig åt det, utan de säga, att »vi skola insätta vårt angrepp på den punkten». Och då hör man dessa röster, så frågar jag: hade det icke varit mera rätt att i grundlagen sätta in just de bestämmelserna och gjort detta som *villkor* och icke blott fått detta i kommunallagarna. Vi ha ju i år två gånger sett rederingen ställa sig blind för sammanhanget mellan kommunallagarna och grundlagarna i fråga om 1. kammaren. Det är så lätt att ställa sig förhoppningsfull och säga, att vi äro tillfreds med att

vi bli tillförsäkrade, att detta skall lösas av en kommande riksdag. Men det är icke på en riksdag en fråga som denna avgöres, utan när det gäller en grundlagsbestämmelse, så iordras samstämmande beslut av två olika riksdagar, den ena efter nya val.

Och vidare en sak till: Vi veta, att på landsbygden sätter man ett ofanligt stort värde på, att om det skall medgivas kvinnan rösträtt och hon skall få göra sin röst gällande inom kommunen, att fullmaktsbestämmelserna bli mera betryggande än vad de nu äro. Det föreligger nu blott ett enkelt uttalande och en bestämmelse, gällande för ett år, såsom vi redan hört från statsministerns egen mun och som han icke fann tillfredsställande. Vad har man nu för garantier, att detta, som landsbygden sätter så stort värde på, verkligen blir av?

Dessutom en annan sak. Det är föreslaget fyraåriga mandat till andra kammaren och en i sammanhang därmed ställd utsträckning av mandatet till första kammaren; men därmed är det visst icke givet, att detta skall ske, då skulle ändringen i kommunallagarna göras med detta som villkor. Allt detta har man nu icke kunnat göra, när man inte fått behandla allt i ett sammanhang. Men det hade kunnat ske, om vi fått behandla frågorna vid den lagtima riksdagen om en månad härefter. Då hade det varit tillfälle att sammanbinda dessa frågor, om det hade varit tillbörligt och i sin ordning.

Slutligen vill jag fråga: Ha vi i dag verkligen sett denna sak omfattas med så stort och livligt intresse, som man velat göra gällande från regeringshåll? Hans excellens statsministern ville säga, att det vore en hjärtesak för hela vårt land. Men jag vill fråga, om dessa halvtomma läktare visa, att det här verkligen gäller en livssak för vårt land, så att det emotses med suckan och bävan ute i landet. Om förslaget skulle i dag bifallas eller ej. Nej, det är ej så. Jag vill ej säga, att förslaget tillkommit som en bluff, men det är en fint och framlägges i partisyfte av regeringen som vill smida medan järnet är varmt och därför taga stöd av vad som hänt utomlands. Men så långt skilda som förhållandena äro ute i Ryssland och Tyskland från våra lagbundna och ordnade förhållanden, och då Sverige ej haft en aning om krigets fasor, så ha vi ej rättighet att ställa frågan på den bogen.

Jag skall nu icke tillåta mig att upptaga kammarens tid längre. Men jag vill uttala att jag gör mig till tolk för en protest: Innan frågan om de andra villkoren för denna uppgörelse äro infriade, så anser jag det vara en plikt för oss andra att hålla på vad som dock utgör *betingelserna* för att ett sådant beslut har kunnat gå igenom i dag. Och jag vill hoppas och tro, att även om den tiden skulle för denna kammars nuvarande ledamöter bli än så kort, så skall jag icke stå ensam om att förbehålla mig min rätt till ett uttryckligt hävdande av att bestämmelserna ej få vantolkas vid en kommande riksdag därest ej man skulle vilja hålla vad som dock har utgjort grunden för det beslut, som här i dag kommer att fattas. I den me-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

ningen, herr talman, ber jag att få instämma i det yrkande, som är gjort av herr Aaby Ericsson.

Herr Wallenberg: Herr talman, mina herrar! Det är visst och sant, att vad vi här diskutera och komma att besluta har för vårt land och folk en djupt ingripande betydelse. Det är ock därför, som jag anser mig, som icke tillhör något särskilt parti, skyldig att redogöra för min åsikt, och jag gör det så mycket hellre som jag är och alltid varit en vän av den öppna omröstningen.

Det finnes väl ej någon här i denna kammare, som är så kortsynt, att han ej kunnat förutse, att kraven på förändringar i vår författning, som skulle leda till politisk likställighet för varje myndig svensk medborgare, med samma kraft som tyngdlagen förr eller senare skulle taga ut sin rätt. Jag har åtminstone för länge sedan insett detta. Det är därför som jag motsatte mig den dåliga kompromissen 1907 och hänvisade till den allmänna rösträtten, och jag kan först som sist bekänna, att jag har röstat för kvinnans rösträtt. Det är icke det för dagen rådande vädret, som bestämmer mina åsikter och handlingar; mina skäl ligga djupare.

En talare har här som skäl för sin åsikt anfört, att svenska folket borde belönas därför, att det har avhållit sig från kriget, och därför, att det uppfört sig anständigt under de svåra tiderna. Jag har andra skäl. Sedan urminnes tider ha vi fått klart för oss, att det att vara svensk man är att vara fri man, ty slaveri och bojarvälde ha aldrig funnits i vårt land. Vi ha också och kanske med ett visst berättigande under lång tid skrutit med, att vår folkundervisning är bättre än de flesta andra länders, och vi äro ju alltid eniga om att utvidga denna undervisning på alla områden och låta den komma alla till godo. Men vad blir och måste bli den logiska följden av en god undervisning och kunskap? Naturligtvis att självmedvetandet hos individen växer; ävenså hos nationen. Den nivellering, som undervisningen har åstadkommit, måste följas av en politisk nivellering, och där äro vi nu.

Liksom världskriget år 1914 tvingade oliktankande att ena sig och sörja för vårt försvar, så måste de oförstående förstå, att nu är tiden inne att genom samgående bereda vägen för den politiska likställigheten här i landet.

Vi äro med skäl stolta över vår historia. De fyra sista åren ha icke fläckat den, lika litet som händelserna 1905. Nu ligger det enligt mitt förmenande i svenska riksdagens hand att till denna historia foga ett blad, som kommer att lysa genom alla tider som ett bevis på självbehärskning, kanske ock självövertinnelse, manlighet och framför allt samhörighetskänsla. Den föreliggande frågan är den första uti ett led av frågor, som kommer att föra till, att alla bli politiskt likberättigade.

Herr talman, jag kommer att rösta i den riktningen i dessa frågor, som jag här har antytt. Det är icke av rädsla — den känslan är mig främmande — utan det är därför, att jag därtill är manad utav mitt förstånd och mitt hjärta och framför allt därför, att jag

har en orubblig tro på svenska folkets goda sans och dess kärlek till sitt land.

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Herr Bellinder: Redan första gången, förslaget till överenskommelse mellan högern och vänstern angående den kommunala rösträtten föredrogs inom denna kammares högerparti, gav jag tillkänna, att jag i olikhet med majoriteten inom partiet ej kunde biträda det samma. Sedan emellertid denna överenskommelse lagts till grund för utskottets här föreliggande utlåtande och kammaren nu har att besluta i denna u omordentlig viktiga fråga, anser jag mig böra något motivera, varför jag för min del ej kunnat gilla den.

Demokratien går i dessa dagar med stormsteg segrande fram med en styrka, som det vore både oklokt och omöjligt att helt hejda, men däremot är det varje ordning älskande medborgares plikt att, så gott han förmår, bidra till, att den frambrusande demokratiska strömmen ledes i sådana fåror, att den *befruktar* och ej *föröder* landet. I vårt land med sin urgamla folkfrihet där demokratien redan var rådande då ännu Frankrikes och Tysklands, för att ej tala om Rysslands bönder suckade i tung livegenskap, borde vi, trots de svåra politiska stormarna utanför landets gränser, i trygghet och samdräkt kunna så ordna våra kommunala och politiska förhållanden, att alla samhällsklasser ej blott komma till sin rätt, utan ock villigt samarbeta till det helas väl.

Redan långt före kriget ha vi påbörjat och även delvis genomfört ett socialt och politiskt reformarbete, som såväl i avseende på lagstiftning som styrelsesätt ställer vårt land ett gott stycke framför de flesta andra stater med demokratiskt kymme. såvida man ej anser, att den sanna och fulla demokratismen bör känne'ecknas av arbetarråd, bonderåd, soldatråd och övriga revolutionära attribut.

Jag har ingenting emot, att vårt sociala och politiska reformarbete alltjämt fortgår men de ta bör ske i lugn och besinning. Man bör ej taga större steg i sänder, än att man har fast mark under fötterna. Jag gillar den lika rösträtten för män och kvinnor i kommunalt och politiskt avseende, men fordrar därvid, att var och en i sin mån bidrager till betalande av statens utgifter. Däremot vill jag ej vara med om den allmänna rösträtten utan någon skatteplikt till stat och kommun, vilket skulle bliva fallet, om alla skattestreck nu eller inom kort slopades, ty detta komme att leda till att all makt i samhället övergår till en enda klass, kroppsarbetarnas; och klassvälde är farligt. det har alla tiders historia visat.

De hastigt genomförda övergångsstadgandena i avseende på lands ting, stadsfullmäktige och kommunfullmäktige anser jag ock för äventyrliga, då man till följd av den oinskränkta rösträtten alltför fort får in en massa oprövat och oerfaret folk i dessa korporationer, till stor skada ej blott för den kommunala förvalningen. utan även, såvitt de skola välja riksdagsmän till första kammaren, till förändringen av denna kammares karaktär, så att den kommer att upphöra att vara ett verkligt överhus, såsom dock all jämt är fallet både i demokratiska republiker t. ex. i Frankrike och Amerikas förenta stater och

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

i demokratiska monarkier, såsom Holland och Danmark. Jag ser därför i utskottets förslag varken någon trygghet för en lugn och hälsosam kommunal förvaltning eller för bevarande av ett verkligt tvåkammerssystem.

Men, kan man fråga, om vänstern med hänvisning till den kungl. propositionen sagt: »detta är det minsta vi fordra» och högern, pekande på den Trygger-Lindmanska motionen, säger: »detta är det mesta vi vilja giva», hur hade de då gått med frågans lösning? Den hade då måst bliva olöst v. d. denna urtima riksdag och hade fått upptagas vid den inom kort sammanträdande lagtima riksdagen. Då hade regeringen fått tillfälle att höra andra kammarens valmän, och det hade varit så mycket önskligare, som det är å skilliga punkter i förslaget, om vilka folket i val ej haft tillfälle att yttra sig, till exempel om allmän rösträtt borttagandet av ska testrecken, upphävandet eller förvanskandet av första kammaren m. fl.

Nu är emellertid frågans öde avgjort, mindre genom en *kompromiss* mellan högern och vänstern än, som det riktigare sagts i tongivande vänstertidningar, genom högerns *kapitulation*. Därigenom har för tillfället samhällsfrid inträtt. Mätte denna bliva varaktig och lända folk och land till välsignelse!

Herr Ström: Herr talman! Jag har, då den kungl. propositionen remitterades, angivit min uppfattning om densamma, och då det förslag, som nu ligger före, i väsentliga delar bygger på Kungl. Maj:ts förslag, så kan jag inskränka mig till att yttra mig tämligen kort. Det är emellertid så, att detta förslag, som nu föreligger från utskottets sida, icke innebär en förbättring av Kungl. Maj:ts förslag, utan fastmera på alla de väsentliga punkterna med ett undantag är det en försämring ur demokratisk synpunkt av regeringens förslag. Redan regeringsförslaget var ur demokratisk synpunkt icke tillräckligt. Det gav alldeles för litet ur såväl den föreliggande situationens synpunkt som med hänsyn till vad folket länge har krävt, men det förslag, som nu föreligger, det bjuder ännu mycket mindre, och för mig är det fullkomligt ofattbart, hur högerrepresentanter kunna stiga upp och förklara, att det här i denna kompromiss skett en kapitulation från högerns sida. Enligt min uppfattning är kapitulationen verkställd från en helt annan, en rakt motsatt sida, från regeringspartiernas sida. När det kungl. förslaget framlades från regeringsbänken, så förklarades — och det samma yttrades sedan av ski da sta sråd ute på folkmöten i landet — att detta var det absoluta minimum; här skulle icke i något avseende kompromissas, här skulle det hela genomföras, och varje motstånd från högerns sida krossas. Särskilt vet jag — ty jag har själv ställt sådana frågor — att på direkta frågor, som ha ställts till statsråden på folkmöten, har man förklarat, att det aldrig skulle komma i fråga, att man kompromissade i fråga om åldersgränserna. Vad som nu skett inom utskottet är emellertid en sådan kompromiss, som man högtidligen hade lovat icke skulle förekomma.

Jag vill erkänna ett framsteg, och det är införandet av den

allmänna rösträtten. Det är i själva verket det enda i denna kompromiss, som vänstern, som folket har vunnit. På alla andra punkter har vänstern måst giva efter. Vi ha då först den kommunala valrättsåldern, som är höjd till 23 år, alltså ett steg i reaktionär riktning. Jag är övertygad om, att detta steg bakåt icke kommer att bli länge beständande; därför synes mig, att det var onödigt att gå in på en sådan eftergift åt högern eller av högern att kräva det. Sedan — vad som är ur principiell synpunkt kanske ännu betänkligare — har man varit med om att behålla det skattestreck, som man särskilt från liberalt och högersocialistiskt håll förut med sådant eftertryck förklarar, att det vore en orättfärdighet, som måste utgallras. När nu medborgarrätten skulle göras fri, då har man ändå ej kunnat vara med om att göra detta utan att behålla detta skattestreck under den form, vari det nu förekommer. Vidare har man säkerställt en minoritetsdiktatur i kommunerna även i fortsättningen på vissa ekonomiska områden genom att skärpa den kvalificerade röstmajoriteten. Detta kommer säkerligen att visa sig bli till nackdel för ett genomförande av de sociala reformer, som småfolket, som arbetarklassen fäst så stora förhoppningar vid såsom en följd av den reform, som nu genomföres.

Men så kommer jag till det mest orimliga av allt i denna vänsterns kapitulation, och det är den höjda valrättsåldern för landstingsvalen. Då man satt upp den till 27 år så har man gjort precis som i Runebergs »Älgskyttarne» den ryske köpmannen gjorde, när han bjöd ut sina varor: »Mycket prutades ej, men hälften prutades genast.» D. v. s. högern prutade hälften och vänstern prutade hälften, och så kom man att stanna vid 27-årsåldern. Det är en fullkomlig västgötahandel som har ägt rum i utskottet, och vilka medborgare är det, som denna affär går ut över? Jo, den utestänger en 6 à 7 åldersklasser, omfattande först alla dem under 27 år, som hittills haft rösträtt, omkring 300,000 duktiga, praktiga medborgare i sina bästa år och dessutom lika många till som nu skulle fått rösträtt; d. v. s. sammanlagt 600,000 medborgare. Detta måste sägas vara ett ofantligt stort antal, ett antal så stort, att dessa nu utestängda åldersklasser och medborgaregrupper skulle i själva verket kunna fälla utslaget vid många av de val, som komma att äga rum. Men det är ej bara detta, att det är ett stort antal, som här utestängs, som gör den princip om allmän rösträtt, som man säger sig ha accepterat, till ett tomt sken: det förhåller sig även så, att dessa bestämmelser genom att utestänga dessa åldersklasser särskilt komma att drabba arbetarklassen, vars medlemmar ha en genomsnittlig lägre medellivslängd och dessutom just under dessa sina yngre år ha ett livligare intresse för allmänna angelägenheter och särskilt för politiska angelägenheter än vid äldre år. Detta kan synas som en överdrift, men det är det icke, om man betänker det förhållandet, att såväl inom fackföreningarna som inom arbetarnas bildningsorganisationer, inom deras politiska organisationer, inom nykterhetsföreningarna etc. är en mycket, mycket stor procent av medlemmar just personer under 30 år. Alla dessa komma i verk-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

ligheten att bliva utestängda från deltagandet i dessa val. Om högern tror, att den har vunnit något för samhällsron, och ej bara för sina egna partiintressen på denna undantagslagstiftning mot den mogna ungdomen, så misstager den sig fullkomligt. Jag är övertygad om, att intet beslut och ingen överenskommelse kommer att i så hög grad gynna den syndikalistiska rörelsen i Sverige, den anti-parlamentariska rörelsen, som just detta beslut; och jag är övertygad om, att herr von Sydow i denna kammare kommer att mer än en gång i framtiden beklaga, att man gått med på en sådan bestämmelse. Dessa höjda åldersgränser äro sålunda enligt mitt förmenande en klasslag, riktad särskilt mot arbetarklassen, även om man formellt kan säga, att den drabbar alla samhällsklasser lika. Alldeles särskilt blir det en undantagslag gentemot vänstsocialisterna, som just uti dessa åldersklasser mellan 20 och 30 år har sitt stora, övervägande flertal av valmän. Nu betyder det ju mindre, om här sitter 10 eller 20 vänstersocialister i denna kammare; men hela kompromissen kommer att bära ett märke av en undantagslag gentemot ett politiskt parti, och just den omständighet, att denna undantagslag har stiftats av alla de andra partierna i inbördes sämja, ger denna kompromiss och särskilt denna åldersbestämmelse en ännu mer odiös karaktär. Den revolutionära socialismen slår man icke ner med sådant.

Sedan ha vi bestämmelsen som rör två-fullmaktsrätt för gifta personer, principiellt alldeles förkastlig, och riktad också emot ungdomen. Så ha vi bestämmelsen om de åttaåriga mandaten till första kammaren, som också är ett steg i reaktionär riktning. Därtill kommer en sak, som ej ännu är fullt klar, men som av såväl herr Tryggers yttrande som särskilt statsministerns tal synes kunna bli en möjlighet, när den politiska rösträttsreformen nästa riksdag skall framläggas, och det är, att vad som nu är fastslaget i kompromissen som rösträttsålder för politiska val, nämligen 23 år, det skulle, trots det uttryckliga löfte, som ligger i den i betänkandet intagna kommunikéen från utskottet, avse endast männen men icke kvinnorna. Här skulle sålunda ligga dold en möjlighet för högern att kunna undandraga sig att vid nästa år uppfylla den förpliktelse, som ligger i den kommuniké, som har utsänts av utskottet, och som ej kan tolkas på mer än det sättet, att det gäller rösträtt från samma ålder såväl för män som kvinnor. Även herr statsministerns yttrande, synes innebära att han befarade något sådant, att här alltså ligger en föresats dold från högerens sida, att även vid de politiska valen driva fram en högre åldersgräns, nu riktad mot kvinnorna. Det har sagts, att högern för dem ville ha en åldersgräns vid t. ex. 30 år. På den punkten råder således oklarhet, och det synes, som om det vore det bästa för alla parter, även för högern själv, om man kunde få klarhet om hur härmed förhåller sig.

Av alla dessa löftessvek och alla dessa halvmesyrrer, som vidlåda det föreliggande betänkandet, kan man ej komma till någon annan uppfattning av detta förslag än att det är en i det väsentliga otvetydig kapitulation från vänsterns sida, från regeringspartiernas sida gent-

emot högern. Det är ej alls så, som man här från visst högerhåll velat göra gällande, att det är herr Branting, som har segrat över herr Trygger, utan i själva verket är det herr Trygger, som segrat över herr Branting, och jag har ju alltid sagt, att han är en mycket större fältherre än herr Branting; och jag kommer att vidhålla den uppfattningen som jag åter fått bestyrkt av vad som här nu skett. Saken är den: när tillfälle yppar sig för demokratien att slå ett stort slag, att vinna en stor seger, då ger demokratien på viktiga punkter beskedligt efter, då begagnar man aldrig sina möjligheter och sin makt, utan man visar en obegriplig flathet och man låter högern taga hem mycket mer än den eljest skulle kunna göra. Men när situationen ligger ogynnsamt för vänstern, då ger högern aldrig efter en tum, då är det vänstern, som helt och hållet får giva upp. På det sättet blir det ett ojämnt spel. Det blir i längden högern som tager hem vinsten. Därför är det min övertygelse, att resultatet av denna rösträttsreform, som nu genomföres, kommer att bli särskilt när den hunnit verka en tid, en stor besvikelse ej blott för hela folket utan enligt min övertygelse även och ej minst för högernationalisterna, som nu varit med om att i onödan gå med på denna kapitulation; och det kommer helt visst att visa sig i framtiden, att dessa nya garantier, som ha vidhängts reformen, äro av mycket mera effektiv beskaffenhet gentemot en verklig demokratisering, än vad man nu har velat göra gällande. Det är mig t. ex. alldeles obegripligt, att högernationalisterna, som på sitt program ha den allmänna och lika rösträtten från 21 år, över huvud taget kunnat gå med på ett sådant avfall från sina principer. Men det har ju nästan blivit så nu för tiden att den enda princip, som högernationalisterna ha kvar, det är att »give afkald» på sina principer.

Nu återstår frågan att besvara, huruvida denna kapitulation från vänstrens sida var nödvändig. Nu ha vi hört, att herr Trygger själv förklarat, att det rätt stor upplösning inom högerns egna leder. Nyss har herr Branting i andra kammaren förklarat, att med en kraftanstängning så skulle det för visso varit möjligt att genomdriva åtminstone regeringsförslaget obeskuret, ehuru det skulle kunnat medföra, som han sade, vissa risker, som man ej ville taga. Det finnes sålunda mycket sannolikhet för, att åtminstone regeringsförslaget hade kunnat obeskuret, ja, kanske i någon mån radikaliserat genomföras även i första kammaren och det står sålunda klart, att man icke hade varit nödsakad att på vänsterhåll gå med på denna kompromiss. Det är också min uppfattning, att majoriteten i denna kammare inför vad som eljest kunnat ske, nämligen arbetarklassens resning, skulle ha böjt sig och tagit även regeringsförslaget, ja vida därutöver. Men arbetarklassen, som verkligen väntade och ville handling, och hela folket, som hoppats på en stor reforms genomförande lämnades i sticket av sina ledare och därmed voro högerns stora vinster givna, och de äro, som jag har sagt, mycket betydande.

Såriden är emellertid ingalunda slut med denna reform. Det är icke så, som både högerns och liberalernas talesmän försäkra eller ro, att nu skall det bli lugnt på författningens område. Nej, just därför att man icke har tagit ut steget, just därför att man gjort bara

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

halvmesyrrer, kommer denna författningsfråga att leva alltjämt, intill dess den är helt löst, radikalt löst.

Det gäller nu för arbetarklassen att genomföra en fullständig demokratisering; och i andra kammaren har herr Branting i dag ställt i utsikt, att striden kommer närmast att gälla, såvitt man kunde fatta honom rätt, ett avgörande för monarki eller republik, enkammar- eller tvåkammar-system. Han hade i varje fall den bestämda förhoppningen, att den demokratiska republiken skulle vi efter detta hava inom nära räckhåll. Jag är icke så alldeles säker som herr Branting om att den är så nära, just därför att man har gjort denna kapitulation, just därför att man har gjort så stora eftergifter åt icke-demokratiska synpunkter.

Det är emellertid icke blott den konstitutionella demokratin, som arbetarklassen kämpar för, utan den kämpar även för den sociala och den ekonomiska demokratin. Dessa spörsmål komma nu att tränga i förgrunden på helt annat sätt än förut, både utanför parlamertet i striden på arbetsmarknaden — just därför att arbetarna måste få den uppfattningen, att de dit måste alltmör och mer förlägga tyngdpunkten av sin kamp — men också inom parlamentet, därför att man kan vara övertygad om att dessa sociala och ekonomiska strider komma att på helt annat sätt allt mera uppdraga de riktiga skiljelinjerna mellan partierna i riksdagen, komma att skilja ågnarna från vetet, komma att till högerens glädje åstadkomma den borgerliga samling och till vår glädje den proletära samling, den socialistiska samling, varefter vi få striden på de rena linjerna, på de linjer som allena kunna leda till ett resultat.

Det är denna sociala demokrati som hörer framtiden till. Det är denna sociala kamp, som nu tager sin början i en utsträckning sådan som icke förr.

Herr talman! Jag har icke kunnat i något avseende bliva övertygad av de skäl som här anförts för den föreliggande kompromissen. Jag ber därför att få yrka avslag på det föreliggande förslaget i nu fördragna punkt och bifall till den av herr Vennenström avgivna reservationen.

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Även jag delar i huvudsak de betänkligheter, som anförts av dem, vilka haft ordet före den sisse talaren, och icke kunnat biträda det nu föreliggande utskotts-betänkandet. Särskilt synes mig, att en så utomordentligt viktig fråga icke bort avgöras, utan att folket i val fått angiva sin ställning till densamma.

Rörande det av utskottet föreslagna skattestrecket, fattigs-recket, åldersstrecket och den allmänna kommunala rösträtten har svenska folket icke genom val självt fått angiva sin ställning. Det finns en mängd valmän, som förklarar, att om de vetat, att deras ombud skulle bifalla sådana förslag som de här föreliggande, så hade de aldrig röstat på dessa ombud. Även om resultatet hade blivit detsamma, ifall frågan uppskjutits, tills nya val hade skett, så hade det vunnits,

att folket själv fått bära ansvaret. Nu är det vi, som personligen få bära ansvaret.

Lagförslag
ang.

Herr talman, jag måste bekänna, att jag icke kan rösta för utskottets förslag, utan förenar mig med dem, som yrkat avslag.

kommuna
rösträttsreform
m. m.

(Forts.)

Herr von Zweigbergk: Herr talman! Utskottet försäkrar, att det nu föreliggande förslaget innebär en demokratisering helt ut, och det säger, att det ger detta omdöme med tillförsikt. Efter att hava hört högermajoritetens ledare i denna kammare redogöra för de känslor, varmed han har givit sitt bifall till den uppgörelse, som nu är träffad, mås e man hysa ett allvarligt tvivel, huruvida »tillförsikt» i detta sammanhang betyder: med glädje, ty var det något, som mer än annat gav sin prägel åt det anförande, varmed han tillkännagav, såsom jag förmodar, högermajoritetens godkännande av förslaget. så var det det djupa mistroende, varmed demokratiseringen på det hållet motogs. Det var en sannskyldig Pandoraask med all världens olyckor, som n han lät komma till synes inför tanken på vad som nu sker. Han förklarade att vad som nu göres är en »måttlös» reform, tillkommen därigenom att den ansvariga regeringen hänsynslöst har begagnat tillfället att förverkliga sina önskningar. Hela detta resonemang synes mig andas helt annat än tillförsikt i fråga om den demokratisering, som nu skall genomföras.

Herr Trygger gav också uttryck åt den förmodan, att så småningom åtskilliga, som hava medverkat till denna reform, skulle få livlig anledning att känna sig ångerköpta, och bland dem, som i detta avseende skulle gå en obehagligare framtid till mötes, vore särskilt det liberala partiet. Det har synts mig vara av något intresse att erinra därom, att då det liberala partiet nu går med på denna demokratisering, denna fullständiga demokratisering, som utskottet talar om, det i varje fall icke sker under en plötsligt uppkommen rädsla och i strid med tidigare intagna principståndpunkter. Det förhåller sig i själva verket alldeles tvärtom.

Redan i den år 1867 utgivna skriften »Vad folket väntar av den nya representationen. Femton brev från en demokrat till den svenska riksdagens medlemmar», som i viss mån under hela den gångna tiden utgjort den svenska liberalismens grundskrift, gav Adolf Hedin uttryck åt sin och därmed hela den svenska demokratiens uppfattning om det problem på rösträttsområdet, varom kammaren inom några timmar skall gå att fatta det avgörande beslutet. Hans ord föllo så: »Någon tvekan om nödvändigheten av det i nuvarande censusbestämmer uttryckta, penningavguderiets fullständiga undanrödjande lär ej kunna hysas av någon verkligt frisinnad, ej heller någon farhåga för följderna därav — — —». I fråga om den kommunala rösträtten, som ju är själva centrum i den reform som nu beslutas, yttrade han: Mera än en tillfredsställande lösning av den kommunala rösträttsfrågan gives ej, och den heter per-capitaomröstning, lika rösträtt för alla.

Det faller mig i detta ögonblick före, att bilden av den man, som yttrade dessa ord omedelbart efter den stora representationsrefor-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

men om vilket det nuvarande ögonblicket i viss mån påminner, den mannens bild skule göra sig särskild val i den svenska demokratiens riksdag, som hädanefter kommer.

Även den ledare, som efter Hedins tid kanske mer än någon annan har förstått samla detta parti omkring sig, gav uttryck åt en liknande tankegång. Karl Staaff yttrade i sitt dalatal år 1911: »Trångboddheten har blivit odräglig för folkmakten i detta land. Herremakten har på dess bekostnad fått alldeles för många, ojämförligt för många kubikmeter luft till sitt förfogande». Det är det önskemålet i fråga om luft för demokratien, som nu tillmötesgår, och det liberala partiet kan verkligen med full sanning säga, att det, som nu sker, är i full överensstämmelse med den principiella ståndpunkt, som partiet alltjämt har intagit. Skulle därvid så hända, vilket är långt ifrån omöjligt, att ett partimässigt sinne därvidlag kommer att få göra offer, gives säkerligen dessa offer av det allra bästa hjärta, när det kan gagna vad som långt viktigare är.

Om man således från liberalt håll utan den minsta tvekan måste giva sitt understöd åt den fullständiga demokratisering, som förestår, kan det dock icke undvikas, att man, i likhet med vad herr statsministern i början av denna debatt vidlyftigt utförde, måste med en viss plägsam känsla säga sig, att den åstadkomna lösningen är behäftad med små snåla märken, som vanpryda och i sin mån förtaga glädjen över det, som nu göres. Jag behöver icke säga, att jag dig hänföra även den lilla rest av utskyldsstrecket, som högerpartiet lyckats bevara. Jag vet mycket väl, att detta utskyldsstreck för många även inom det liberala partiet har ett stort affektionsvärde: det motsvarar en historisk tradition. Men det är i grund och botten sedan gammalt en liberal principuppfattning, att detta utskyldsstreck dör bort, och jag tillåter mig såsom belägg härför vid detta tillfälle citera Karl Staaff av år 1904, då han sade: »Om man uppfattar utskyldsstrecket såsom ett ordentlighetsstreck, så vill det förefalla mig, att det står föga väl tillsammans med den allmänna rösträttsprincip.»

Det är emellertid en särskild sida av det föreliggande problemet som företrädesvis varit föremål för uppmärksamhet av den höger som obestrifft haft makten i denna kammare, alltsedan den tillkom. Det är frågan om första kammarens egen tillvaro såsom en integrerande och central del av hela det svenska tvåkammerssystemet. Här har man räknat på framtidens erkännande.

Högerpartiets ledare har nyss av det här i kammaren debuterande yngsta partiets ledare — och även dess manskap: de sammanfalla för närvarande — fått ett varmt och hjärtligt erkännande såsom en stor statsman. Det är mig omöjligt att kunna se, att detta beröm kan vara välförtjänt i vad det avser förstakammarhögerens befattning med och omsorg om tvåkammerssystemets bevarande genom att bringa förstakammarproblemet till en god lösning. Detta arbete har, synes det mig, från början till slut varit prägladt av en måhända mycket stor kärlek, men i så fall av en mycket olycklig kärlek. Partiet har efter min mening från början till slut hjälpt till att försöra detta problem. Det var icke utan skäl som det i denna kammare redan är

1907 från olika talare med mycket olika utgångspunkt och mycket olika synpunkter i fråga om den framtida utvecklingen, allmänt framhölls att det från den stunden gällde första kammarens vara eller icke vara och att i själva verket första kammaren då uppgav den fasta grunden för sin existens. Det var ju nämligen så, att år 1907 de historiska traditionerna i fråga om första kammaren släpptes till förmån för en nytillkommen idé, proportionalismens idé. Denna har efter min mening varit för hela vårt lands utveckling mycket dyr, men ingen kommer den att kosta så mycket som första kammaren. Greve Hans Wachtmeister fällde redan år 1906 orden, att om proportionalismen till första kammaren skall in, så skall fyrkskalan ut. Det synes mig finnas en särskild anledning att påminna därom i dag, då denna fyrkskala går ut, vid vilken högern under tidernas lopp har fäst ett så oerhört avseende. Talaren blev också sannspådd då han följande år, när reformen definitivt beslutades, sade: den förändrade första kammaren kommer i sinom tid att uppgiva de positioner, som ännu återstå.

Frågan är i vilken mån det kan sägas ha skett redan nu. Mig förefaller det som om högern vid den uppgörelse, som här har skett, vänt sin uppmärksamhet åt sådana delar, sådana fundament för första kammaren, som endels äro om möjligt ännu bräckligare än den 40-gradiga skalan på sin tid var och dels äro i väsentliga avseenden förfelade. Jag menar nämligen, att när man i fråga om första kammarens särskilda karaktär lägger huvudsaklig vikt vid den högre åldern för valrätten till landstingen, så begår man ett mycket stort missgrepp. Man måste nämligen inse sig hava synnerligen små utsikter att få detta åldersstreck bevarat, icke blott därför att det är så svagt grundat i författningen, så lätt att ändra, utan huvudsakligen därför att denna så kallade garanti är helt enkelt omöjlig att på ett tillfredsställande sätt motivera, när det gäller själva den institution vid vilka garantin är knuten. Det låter sig nämligen icke, såsom vår självstyrelse är uppbyggd, anföras något rimligt skäl, varför denna högre ålder skulle fordras i fråga om landsting; och när så är, lär det väl icke vara möjligt att tänka sig, att denna inkonsekvens, som i närvarande stund är för framtiden tänkt såsom det egenliga stödet för anspråket på att denna kammare skall hava en särskild karaktär, skall kunna bibehållas någon längre tid.

Det andra stöd, som högern vid uppgörelsen har sökt, avser den längre mandattiden till första kammaren. Och det är ju alldeles otvivelaktigt, att den tankegången är riktig. Den syftar åt rätt håll: man vill giva större stabilitet åt första kammaren. Men det är ju också en av de förbannelser, som följt med det proportionella valsättet, att även denna strävan är för närvarande i det väsentliga förfelad. Om det nämligen redan på Hedins tid kunde sägas, att den mycket långt mandata tiden ill försä kammaren var värdelös, därför att, såsom erfarenheten visade, dess effekt förstördes genom de många avsägelserna, så är denna garantis värde numera totalt fördärvat, därigenom att tack vare det proportionella valsättet med dess suppleantval, en förlängning av mandattiden till första kammaren leder till att här

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 4

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
röstutöfning
m. m.
(Forts.)

kommer att sitta en allt större procent medlemmar, som i själva verket icke hava blivit utvalda med den noggranna omsorg, som meningen skulle hava varit, utan äro inkomna mera par hazard.

Herr Trygger tröstade sig med att i alla fall den uppgörelse, som nu föreligger i fråga om första kammaren, vore ofantligt att föredraga framför den lösning av förstakammarproblemet, som angavs i regeringsförslaget. Icke annat än jag kan förstå, är denna jämförelse oriktig. Det förhåller sig ju på det sätt, om jag rätt fat at det hela, att det i regeringsförslaget var särskilt på denna punkt, som det yttrandet syftade, att regeringen gärn: säge, att dess förslag gjordes till föremål för utbyggnader och kompletteringar. Det är efter min mening således oriktigt, det är icke historiskt sant att säga i fråga om förstakammarproblemet, att regeringen där icke ville göra någonting alls, medan högern genom sin påpasslighet och genom sin skicklighet vid förhandlingarna i alla fall fått något. Det fanns andra områden, som mera direkt och tydligt syftade åt uppgiften att åt första kammaren försäkra icke en något högre kompetens, icke någon större fullkomlighet, än folkrepresentanterna i andra kammaren kunna äga, utan ett annat slag av kompetens. Men de uppslag som på detta håll gjorts har, såvitt jag förstår, högern i det avgörande ögonblicket försummat att begagna. Och varför? Jo, sannolikt därför att den svenska högern har begått det fel i fråga om sin förstakammarpolitik, som redan Emile de Laveleye karakteriserade, då han talade om de vanliga synpunkterna på förstakammarproblemet. Han sade: man har velat att den övre kammaren skulle representera korsverandets och den nedre kammaren framstegets anda: en gammal och farlig teori, ty i en tid, så otåligt reformlysten som vår, skulle det vara att inviga den övre kammaren åt en impopularitet, som komme att störta den, jämte dem, som stödde sig därpå.

Jag tror icke att någon på högernsida kan vara omedveten om att denna impopularitet i ofantligt hög grad fallit på den nuvarande första kammarens del. Det är naturligtvis tillåtet, såsom här upprepade gånger har gjorts under denna debatt, att vädja till framtidens dom, och jag är icke obenägen att tro, att den i åtskilliga avseenden blir mildare än det nutida svenska folkets. Den är sanneligen icke mild: första kammaren åtnjuter alldeles som Laveleye säger, i närvarande stund en mycket stor impopularitet. Som det också många gånger har sagts, har här drivits en försiktighetens politik, som gjort, att man har dröjt för länge med de nödvändiga stegen och slutligen kommit därhän, att när uppgörelsen en gång måste ske, blev även det berättigade i vad man strävat till omöjligt att få fram.

Nu är det visserligen så, att vi alla och icke blott högern äro ansvariga för den svenska representationens uppbyggande, dess förmåga att lösa sina uppgifter, och sålunda även för förstakammarproblemet lösning. Men det må vara tillåtet en, som har det gemensamt med högern, att han har hyst ett mycket stort intresse för förstakammarproblemet lösning, att vid detta tillfälle säga, att högern synes hava i det historiska ögonblicket försummat det, som i denna stund var dess största historiska uppgift, den som den själv

ansåg vara sin största, nämligen att göra något för en god lösning av förstakammarproblemet.

Om det hade blivit gjort, om de uppslag, som härvidlag givits, blivit bättre utnyttjade, hade det väl varit så, att högera med ännu större samförståndslösningsförmåelse och ännu större glädje gatt att hälsa det, som utskottet nu ger oss och som det presenterar som demokratisering fullt ut. Vi på den liberala sidan, vi taga det öde, som kan komma att möta vårt parti i framtiden, mycket lugnt. Vi glädja oss åt demokratiens fullständiga seger, övertygade om att den svenska demokratin skall veta icke blott att segra, utan även att begagna sin seger.

Herr Dahl: Herr talman! Jag skall endast be att med några ord få bemöta ett par punkter av den näst föregående talarens erinringar.

De anmärkningar, som han framställt mot utskottets förslag, hänförde sig väsendligen till två punkter. Han sade, att lösningen sådan som den ges i utskottets förslag är behäftad med »små, snåla märken», bland vilka han i främsta rummet tycktes vilja inräkna den rest av skattebetalningsstrecket, som här blivit räddad. Jag kan för min del icke alls godkänna den beteckning, som den ärade talaren gav åt detta lilla märke. Det är icke så smått och icke heller så snålt, utan det är från högersynpunkt mycket väsentligt, och jag vill icke förvägra erkännande av riktigheten av den vänstersocialistiska representantens ord, då han fastslog, att mycket betydande eftergifter från vänsterhåll lämnats åt högerens ståndpunkt. Men det är icke så, att det liberala partiet härutinnan givit avslag på sin principiella ställning. Det förhåller sig nämligen icke på det sättet, som herr von Zweigbergk sade, att den liberala ståndpunkten alltid varit den, att skattebetalningsstrecket vore av ondo. I det anförande till statsrådsprotokollet, som finnes bifogat den kungl. propositionen, har statsministern anför följande: »När det» — skattebetalningsstrecket — »likväl på sin tid genomfördes och hitintills behållits, har detta berott på den i och för sig riktiga åskådningen, att den som vill utöva sina medborgerliga rättigheter också bör fullgöra sina skyldigheter, samt att bestämmelsen betraktades såsom en 'ordentlighets'-kvalifikation, vilken staten har rättighet att kräva.» Denna princip har således ännu så sent som i november månad detta år hävdats av den liberala delen av regeringen, och den fick också uttryck i den proposition, som ännu för några månader sedan förelades riksdagen.

Herr von Zweigbergk riktade huvudparten av sina erinringar mot den bristfällighet, som enligt hans uppfattning vidlåde förslaget, så vitt anginge lösningen av förstakammarproblemet. Jag tror icke, att någon av de högermän, som nödgats biträda denna uppgörelse, skall förvägra honom ett visst erkännande av riktigheten i detta omdöme, men han borde för att vara rättvis hava tillagt, att detta åtminstone icke väsentligen är högerens fel, utan det liberala partiets fel. Hur herr von Zweigbergk kan säga, att man ännu i den

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

kungl. propositionen gjort antydningar av positivt värde för första kammarrågans lösning, kan jag näppeligen förstå. Tvärtom har man här liksom i propositionen till förhuden riksrag skjutit denna fråga åt sidan, ja, nära nog förnekat sambandet mellan denna fråga och den kommunala rösträttsreformen.

Då regeringsförslaget grep på den föreliggande frågan sålunda, att det vidhöll landsting och stadsfullmäktige såsom valkorporationer och icke gjorde någon jämkning i valrättsåldern, ehuru väl den gradorade skalan ströks, ansåg man från högerhåll, att det var en ofrånkomlig konsekvens härav att lösa upp sambandet mellan landstingen och stadsfullmäktige såsom valkorporationer för första kammaren, därför att man ingalunda, såsom herr von Zweigbergk gjorde, ville medgiva, att åldergränsen för urväljarna vore en oväsen lig sak. Denna åldergräns är ingalunda något klassmärke, såsom herr Ström sade, som är riktat mot något visst håll. Jag vet icke, huru man över huvud taget kan komma till en sådan slutsats. Det är ju icke bara arbetarna som äro unga; varje människa, vilket yrke hon än har, måste väl underkasta sig utvecklingens lag, och detta är väl en kvalifikationsbestämmelse, som om någon saknar varje klassmärke.

När man emellertid från liberalt håll ställt sig absolut oförstående mot införandet av elektorskollegier, har man för att åstadkomma en uppgörelse på högersidan icke haft någon annan väg att gå än att bibehålla landsting och stadsfullmäktige såsom valkorporationer. Därigenom har man då kommit till den anomali, som herr von Zweigbergk på'alat och som jag gärna medger i viss mån förefinnas, nämligen att man får högre ålder för val till landsting än till riksdagens andra kammare. Men, mina herrar, det är således icke högersns brist på förståelse för denna fråga, utan det är det liberala partiets ståndpunkt, som nödvändgjort denna läggning av sörsmålet. Herr von Zweigbergk sade, att detta måste betraktas såsom en tillfällig anordning, som icke kunde bliva av bestående värde. Det är icke första gången som man hör detta påstående, men därest denna bestämmelse icke kommer att bliva av bestående värde, kommer detta att bero på bristande respekt för den uppgörelse, som blivit träffad. I varje fall har från högersidan gjorts vad som härutinnan kan göras, och i den överenskommelse, som i motiveringen finnes infören, har uttryckligen sagts ifrån, att den valrätts- och valbarhetsålder, som bestämmes för landsting, kommer att s'adgas i grundlagen beträffande de särskilda elektorerna. Att man i grundlagen skulle kunna intaga bestämmelser om ålder för rösträtt till landsting, är gifvetvis en lagteknisk omöjlighet.

Herr von Zweigbergk riktade sin huvudsakliga anmärkning i fråga om förstakammarproblemet mot att man icke sökt vinna en verkligt kvalificerad garanti. Ja, jag finner här en återklang av de många anmärkningar, som i åtskilliga tidningar, särskilt frisinnade, under den sista veckans diskussion framkommit. Jag är villig att medgiva, att denna författningsbyggnad, som här tillkommit under en oerhörd press av ogynnsamma tidsomständigheter och en stor brådska, visst icke fått den arkitektoniska resning, som

i och för sig varit önskvärd, och icke heller den utsmyckning, som tilltalar vissa pohuska skonandar. Detta bekiagar jag mycket. Men vad särskilt beaktar jag frågan om kammarans självkomplettering, vilken jag förmodar hava av herr von Zweigbergk asyritats, nödgas jag säga, att dess kompletta frånvaro här nog icke uteslutande är att skriva på högerens omedgörlighets konto. Den ärade talaren sknar nog icke kunskap därom, att även inom mycket betydande och inflytelserika kretsar av hans eget parti känslan för denna fråga är mycket ljum, under det att man på vissa håll inom högerpartiet ställer sig mycket sympatisk mot denna tanke. Det har emellertid icke ansetts rådligt att nu driva saken till ett avgörande på denna punkt, men jag vill säga, att jag för min del icke fattat denna uppgörelse sålunda beskaffad, att den skulle utesluta utbyggnad på någon punkt, som här icke blivit berörd, och som icke strede mot de grunder, som nu här blivit föremål för avgörandet.

Det är alldeles givet, att det för var och en som går att fatta ståndpunkt i denna fråga, måste vara förenat med synnerligen allvarligt övervägande, huru han skulle giva sin röst. Jag kan icke annat än instämma i vad ordföranden för det parti, jag har äran att tillhöra, här tidigare uttalat, att näppeligen har man väl i någon riksdagsfråga stått inför en allvarligare prövning än den, som denna stund ålägger en. Men jag har dock för min del icke kunnat komma till annat resultat, än att vad som här föreslås att bli riksdagens beslut är för land och rike gagneligt.

De stränga och kritiska anmärkningar som från olika håll riktats mot förslaget, särskilt de anmärkningar, som framkommit från högerpartiets talare, äro naturligtvis förtjänta av mycket stort beaktande, men jag kan icke neka till, att för den, som här länge stått tvekande, måste det liksom kännas i någon mån befriande att höra ytterlighetsmannen på andra sidan försöka så att säga ställa kyrkan mitt i byn. Det är nog, när allt kommer omkring, icke så, att högerpartiet i denna uppgörelse har kapitulerat så totalt över hela linien, som herr Aaby Ericsson velat göra gällande. Det har blivit åtskilligt kvar av vad vi sätta värde på i författningen, om det också icke kommer att bli kvar för alltid, ty vi lagstifta ju icke för en öfverskådlig framtid. Men övergången till den demokratisering, som vi måste tänka vara tidslägets krav, har på det sättet ejorts minskare och skall då också, såsom jag tror, förvisso bli en mindre äventyrlig.

I förhoppning om att jag gör det bästa för mitt land, kommer jag att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr H a m m a r s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! Ingen kan väl vara blind för att samhällsutvecklingen gått och går i den riktning, att allt flera av samhällets medlemmar nå fram till möjlighet att öva inflytande på samhällets angelägenheter. Däremot är ju i och för sig intet att invända, så snart de nytillkomna aktiva medborgarna verkligen äro skickade för uppgiften, och vidare för så vitt utvecklingen går någorlunda jämnt och icke språngvis. Går där-

Lagförslag
 om
 kommunal
 rösträttsreform
 m. m.
 (Forts.)

omot icke demokratiseringen fram efter sådana linjer, löpa samhällsordningen och tillgodoseendet av det allmännas bästa stor risk.

Den, som icke är alltför stor optimist, kan dock väl knappast undgå att finna, att Kungl. Maj:ts förslag icke i detta hänseende fyller rimliga anspråk, utan att man tyvärr har anledning att befara, att det kan leda ut i äventyrligheter för både stat och kommun. Det kan knappast ställa sig annorlunda med en lagstiftning, som på en gång släpper fram till valurnorna massor av nya röstande med intresse kanske för samhällsangelägenheterna, men säkerligen med ringa insikt i dem, och som karaktäriseras av så radikala medgivanden som exempelvis rösträtt — vid riksdagsmannaval och i kommunens angelägenheter — för en stor del av kommunens fattighjon, kanske rent av för dem *alla*, och för skattskyldiga, som, oaktat de väl förmå betala sina utskylder, ändå icke göra det. Så radikala samhällsomstöpningar gå nu emellertid till och med de liberala lantmännen med på, och de anse dem väl därför icke så farliga. Men den uppfattningen har åtminstone högern icke förmått tillägna sig.

För högerens representanter inom utskottet har det stått klart, att den kungl. propositionen även med de modifikationer, som de inom utskottet lyckats få tillstyrkta, möjliggör och utan tvivel leder till en radikal omläggning av förhållandena inom stat och kommun, en omläggning, som måste befaras kunna medföra verkningar av beskaffenhet att för visso icke innebära eller lända till gagn för landet och folket i dess helhet. När så är, huru är det då möjligt att högerens ledamöter inom utskottet kunnat ansluta sig till utskottets förslag? Så har man — och det må medgivas, icke alldeles utan skäl — frågat redan inom riksdagen, där man ju dock har större möjligheter till lägets bedömande, än vad i allmänhet kan vara fallet utanför riksdagen. Från vissa förutsättningar och med en viss uppfattning av situationen är frågan utan allt tvivel berättigad. Ingen kan bättre än vi själva inse, att denna utgångspunkt kan leda till ogillande av vårt ställningstagande. Vi förstå också, att från denna sida domen över vårt förhållande icke påverkas av medvetandet att själv vara fri från del däri och att icke behöva bidra till det beslut riksdagen nu går att fatta, utan att domslutet vilar på en annan uppfattning än vår om vilket handlingssätt som i föreliggande läge varit klokast och för landet gagneligast. Det är också lätt att förstå, att där den uppfattning råder, att vi i ett för landet ödesdigert avgörande bedömt situationen felaktigt, där måste under sådana omständigheter känslorna taga sig nog så kraftiga uttryck.

Det händer emellertid, att man måste låta det nyktra och kalla förståndet råda över den varma känslan. Sådant kan hända i varje situation, som är förenad med ansvar, något som vi väl liket var här i kammaren känna när helst vi veta, att vår röstesedel *kan* avgöra en mera betydelsefull fråga i den ena eller andra riktningen.

Nu har saken ställt sig så, att i realiteten frågans öde kommit att bestämmas redan i utskottet. Var och en måste förstå, att under sådana omständigheter vi inom utskottet icke underlåtit något, som kunnat för oss möjliggöra ett tillförlitligt omdöme om vad som under

de givna omständigheterna vore klokast och ändamålsenligast — icke för någon enskild klass och dess intressen, utan för land och folk i sin helhet. Vi hava prövat och vägt efter bästa förstånd och samvete, och ingen kan djupare än vi själva beklaga, om vi därvid tagit miste. Den kritik, som ägnats oss, är dock icke utan vidare av övertygande beskaffenhet, ty ingenting i där framförda synpunkter är nytt eller innebär något, som vi icke förut övervägt.

Att nu närmare ingå på de omständigheter, som bestämt oss för den ställning vi intagit, kan knappast vara behöfligt, då läget ju i huvudsakliga delar är kammarens ledamöter och även allmänheten bekant. En annan sak är att läget och de möjligheter detta erbjuder kunna bedömas olika av olika personer. Härom må emellertid vara nog att framhålla, att, såsom utskottsutlåtandet visar, högerens medlemmar inom utskottet stått eniga om den ståndpunkt, som slutligen intagits från vår sida. Vi hava visserligen ingalunda lämnat obeaktat, att den undfallenhet från liberalt håll gent emot långt gående ytterlighetskrav, som fått påtagliga uttryck både i propositionen själv och i sättet för dess framläggande och som utan tvivel hos det socialdemokratiska partiet väcker förhoppningar att i en nära framtid kunna realisera sina samhällsideal — att denna undfallenhet väckt berättigat ogillande långt utanför högerens kretsar, ett ogillande som, sedan man därjämte fått, och detta även från mycket oväntat håll, höra talas om utomparlamentariska medel för propositionens genomdrivande, tagit sig både kraftiga och harmfyllda uttryck. Att situationen i följd härav kunnat påkalla vädjan till folket i val, och att högerens ställning i en valstrid skulle varit allt annat än svag, har heller icke av oss förbisetts. Men alldeles bortsett från vilka vinster av bestående värde som för högerens sak kunnat hemföras ur en valstrid för eller mot regeringens proposition, har det syntts oss vara en oavvislig skyldighet att taga hänsyn till huru föga lyckligt — för att använda ett mildt uttryck — det skulle blivit för land och folk att kastas in i en hänsynslöst driven, splittrande valkamp med all därav följande oro och fara just nu vid en tidpunkt, då vi icke kunna undgå att i någon mån erfara verkningarna av den gamla samhällsordningens omstörtande så mångenstädes i vår världsdel, då våra av den långvariga kristiden påverkade ekonomiska förhållanden äro särskilt känsliga för alla slags störningar, då omsorgen om vår folkförsörjning alltjämt bereder oss stora svårigheter och påkallar ostört samarbete till deras lättande, och då slutligen för oss lika väl som för andra mindre nationer det utrikespolitiska läget är så ovisst och bekymmersamt, att vi snarligen böra känna oss mera manade att ställa oss skuldra vid skuldra än att bekämpa varandra inbördes.

Alldeles särskilt torde detta sistberörda förhållande mana till eftertanke. Mer än någonsin lär det få anses vara nödigt att dämpa den inre tvedräkten, om det skall bliva möjligt att med utsikt till framgång hävda nationens livsintressen mot yttre övermakt; och vad vore, å andra sidan, för vår inre utveckling mera löftesbringande, än om de onödigt skarpa partimotsättningarna kunde i någon mån mildras genom avförande från dagordningen av de långvariga, utslit-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

tande och i så hög grad splittrande författningsstriderna? Att parti-motsättningar i och för sig måste bestå allt framgent ligger i sakens natur; men det borde kunna förutsättas, att de härefter skola taga sig uttryck på väsentligen andra områden. De socialdemokratiska arbetarmassorna stå beredda att söka undan för undan inom riksdagen förverkliga sina särskilda önskemål, säkerligen utan allt för stor hänsyn till andra samhällsklassers krav och kanske icke heller alltid i landets välförstådda intresse. Att härav måste följa motstånd från det borgerliga samhällets sida ligger i öppen dag. För en lugn och lycklig samhällsutveckling är det då av vikt, att man även i den kampen söker att i möjligaste mån vinna samförstånd mellan olika meningar eller att åtminstone åstadkomma förutsättningar för ett visst jämviktsläge i det politiska livet. Det får väl antagas, att de nya männen skola finna många programpunkter, som oppositionsställningen gjorde möjliga att föra fram, icke lika lätt låta sig vidhållas, sedan man fått ansvaret. Men tidigare uttalanden och utfästelser stå kvar, och det lär icke komma att saknas män ännu längre till vänster, vilka stå beredda att påminna härom och därmed driva de ansvariga längre, än de kanske själva skulle önska. För det allmänna, för samhället är det därför av största vikt, att riksdagen och särskilt denna kammare innesluter en tillräcklig motvikt mot industriarbetarintressenas ensidiga tillgodoseende och alltför stora övervikt.

Då jag härmed kommit att snudda vid förstakammarproblemet, tillåter jag mig att inskjuta en erinran i anslutning till det anförande, varmed hans excellens herr statsministern inledde dagens debatt. Det har redan med anledning av herr statsministerns där framförda kritik mot utskottets förslag, i vad det avser garantier för en någorlunda tillfredsställande första kammare, av herr Trygger erinrats om att förslaget huru otillfredsställande det än må vara i denna del, dock är bättre än regeringens. Jag skall be att därtill få lägga en erinran, att utskottets förslag i den delen också har den förtjänsten, att det lämnar alla möjligheter öppna för ytterligare förbättringar, och med det nya intresse från regeringens sida för första kammarproblemet, som torde kunna spåras i statsministerns uttalande, är det kanske att hoppas, att nästa riksdag får motse något uppslag från regeringen till en bättre första kammare.

Jag begagnar tillfället att göra ännu en liten randanmärkning till herr statsministerns uttalanden, nämligen i vad de avsågo den kvinnliga rösträtten. Det föreföll mig som om hans excellens ville något omotiverat t pressa utskottets yttrande i den frågan. Jag tillåter mig med anledning därav framhålla, att såsom denna fråga legat i den kungl. propositionen, den icke har föranlett någon som helst debatt inom det särskilda utskottet. Vid sådant förhållande lär det också vara nödvändigt att såsom utskottets svar i den delen får gälla allenast vad som återfinnes på sid. 31 i utskottets utlåtande, där det heter: »Slutligen har förutsatts, att politisk rösträtt skall genom grundlagsändring tillkomma jämväl kvinnorna.» Något utöver vad där står får icke inläggas i detta yttrande. Det innebär icke, att högern tagit ställning vare sig i det ena eller andra

hänseendet till denna fråga utöver vad här är utsagt. Frågans vidare behandling i grundlagsenlig ordning bör naturligtvis förbehållas en blivande lagtima riksdag.

Jag berörde nys frågan om ett visst jämviktsläge i det politiska livet såsom förutsättning för en lugn och jämn samhällsutveckling, med andra ord frågan om en någorlunda tillfredsställande motvikt mot allt för långt gående krav och anspråk från de nya väljaremassorna. I det sammanhanget torde den frågan osökt framstå: Kunna de författningsändringar, som nu förestå, giva några möjligheter i det avseendet och särskilt kan första kammaren, sådan den enligt de nya bestämmelserna skulle bliva, väntas giva den garanti vid ärendenas prövning, som vi ur denna synpunkt skulle önska och så gärna vilja hoppas? Detta är naturligtvis en fråga, som äger kanske ännu större vikt än frågan, huru reformen kommer att verka inom det kommunala livet. Visserligen är det framtiden förbehållet att ge svaret på frågan. Men en sak torde väl dock redan nu stå klar, nämligen att om hädanefter jämvikten inom statslivet skall kunna i någon mån upprätthållas, här kräves samling snarast möjligt av alla ansvanskännande borgerliga element. Utan allt tvivel är det härvid landets jordbrukande befolkning, som vi hava att i främsta rummet räkna med och hoppas på. Det är dock — huru mycket man än på vänstersidan synes bortse därifrån, då man ordar om *folkets* behov och önskingar — det är dock än i dag de svenska bönderna, som äro folkets kärna. Väl ha även de under tidernas lopp nog så påtagligt förfäkat sina sårintressen; men ingen lär kunna besrida, att när det gällt, de icke hava tvekat att för det allmännas väl underkasta sig mycket tunga bördor. Och så ännu en sak: på lagens grund ha de stått, och där vilja de för visso alltfört förbliva, lika visst som de icke torde fördraga, att någon annan samhällsklass söker sätta sig över lag och laga ordning. I stort sett torde det nog förhålla sig så, att en dylik uppfattning och en viss känsla av solidaritet förena icke blott den svenska jordens ägare, utan över huvud dem, som ägra sitt arbete åt den svenska jordens brukande. Det är därför icke utan grund man torde kunna våga hoppas, att de skiljaktigheter i mindre väsentliga stycken, som för närvarande söndra de svenska jordbrukarna och hindra dem att göra den insats i svenskt statsliv, som de eljes alltjämt kunde och borde göra — att dessa skiljaktigheter snart igen må kunna utjämnas och därmed *arunden* läggas till den borgerliga samling, som nu blir en nödvändighet, så vida jämviktsläget inom det svenska samhället skall kunna något så när upprätthållas och den borgerliga samhällsordningen icke äventyras.

Att en sådan sammanhållande kärna å den borgerliga sidan, som därmed kunde skapas, kan närakna stark anslutning från svensk medelklass i allmänhet, lider väl intet tvivel. Särskilt torde industriens män icke förgäta, att den blomstring, varåt svenskt näringsliv under de senaste årtiondena kunnat glädja sig, rönt ett lika kraftigt som oumbärligt stöd från det svenska jordbrukets idkare, med vilka de över huvud taget hava så många gemensamma in-

Lagförelag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
röstträttsreform
m. m.
(Forts.)

tressen. Visst torde ock vara, att det mindre tillalande och mindre vidsyuta uppträdande, som en och annan av det svenska naringslive's män lätt komma till synes under författningsrådgångens behandling, på intet sätt lar anses vittna om någon motsättning mellan svensk industri och svensk löger.

Kan en borgerlig samling av den omfattning och i den anda, som nu autyfts, åvägabringas utan allt för långt dröjsmål, torde förhoppningar kunna finnas, att de genomgripande förändringar i vårt samhällsliv vi nu gå tillmötes icke skola i allt för hög grad äventyra en lycklig utveckling av vårt lands öden. Skola daremot misstro och split alltjämt söndra de borgerliga samhällsklasserna, kommer klasskampen säkerligen att fortgå med lika ogynnsamt resultat för borgerliga samhällsintressen som för närvarande.

Emellertid, huru än vårt lands inre politiska förhållanden utvecklas, framtiden skall säkerligen icke förvägra svenska bögern det erkännandet, att den i detta historiska ögonblick liksom så ofta förut givit prov på att den efter bästa insikt och förmåga satt omsorgen om land och folk före tillgodoseendet av klassintressen.

Ur sådan synpunkt är det också, herr greve och talman, som jag trots alla betänkligheter mot förslaget ansett högern böra bringa det offer, som nu av den kräves. Jag har därför inom utskottet anslutit mig till kompromissbeslutet, sådant det föreligger i utskottets betänkande, och jag anhåller nu att därtill få yrka bifall.

Herr Clason: Frågar man sig, om de, som i dag stå färdiga att antaga denna reform, äro övertygade om att det är till landets bästa, som det sker just i den form, som nu föreligger, blir nog svaret på många och kanske de flesta håll icke något ja. Därom vittna såväl de kommentarer, som kommit fram utom detta hus, som ock i mycket utskottets eget utlåtande. Utlåtandet därför att, som kommarens behagade finna, det på den ena punkten efter den andra, särskilt vad den kommunala förvaltningen angår, talar om spörsmål och önskemål som bort lösas på samma gång som förslaget, men som stå kvar olösta. Kommentarer utom detta hus därför att där i ännu högre grad påpekats detta, och det icke blott vad de kommunala områdena beträffar. Det är ju för övrigt icke för någon fördolt, att en mycket stark stämning i landet betvivlar, att något antagande av förslaget i den form det nu föreligger skulle komma i fråga, om folket i val blivit hört.

Varför tåga vi då nu detta förslag? Därpå kunde åtskilligt svaras. Jag skall emellertid icke unnepå det kanske väsentligaste av vad som redan före mig sagts därom, vad som är ett faktum, som kommer att stå fast, även om man icke precis tycker om att tala om det, nämligen att vi icke tagit tillräckligt kallt och lugnt på föreliggande fråga. Vi ha icke gjort detta, när frågan drivits fram på en urtima riksdag, vid vars början ingen väntade, att denna fråga skulle komma fram, och vars karaktär av urtima och knapp tillmätta tid omöjliggjort ett grundligt genomarbetat förslag, ja, icke

ens möjliggjort att i samband med detsamma taga upp de med förslaget oupptostligt förenade grundlagsbestämmelserna.

Vad det sista angår, nämligen bristerna på grundlagsfrågornas och särskilt förstakammarfrågans område, är för övrigt den bristen medelödd, eftersom den är ett arv från regeringens förslag i våras. Och saknas nu den frågan i förslaget, herr von Zweigbergk, varför har den då saknats i den liberala regeringens förslag och i alla liberala motioner? Jag skall för övrigt icke gå in på herr von Zweigbergks diskussion om förstakammarfrågan, ty det skulle föra för långt nu, men nog var hans redogörelse för vad som passerade 1907 tamligen ensidig, och det var vidare en ganska överdriven framställning han lämnade, då han ville göra gällande, att man här i landet icke skulle på många håll uppskatta och uppfatta denna kammarers hållning. Är man då överallt i landet så belåten med medkammarern? Man kan vara intresserad av förstakammarfrågan utan att vilja gå med på det specialpatent till dess lösning, för vilket herr von Zweigbergk brukar göra sig till taleman. Är förslaget ofullständigt, så går det icke an att lägga skulden härför på det utskot, som handlagt frågan och under dessa 14 dagar arbetat så mycket som sätts i dess förmåga, utan skulden måste läggas på de olika håll, som drivit svenska riksdagen att taga upp hela denna fråga vid denna för dylika frågor icke lämpade urtima riksdag.

Man kan då fråga mig: varför har du i alla fall gått med på förslaget, och varför kommer icke du att nöta nej? Mit svar blir, att jag icke blivit övertygad om att något skulle vinnas på ett avslag, men väl åtskilligt förloras. Jag har trots det för vårt lands läge, särskilt utåt, varit en bjudande nödvändighet, att det icke kasas in i en uppsplitande strid, och då de, som närmast hade att svara för lugnet i landet, icke vågade garantera detta lugn, om icke förslaget eller något därmed likartat nu fördes igenom, har jag kommit till mitt votum. Detta sagt utan ett godtagande av alla de skäl för eftergivenhet för tidssänningar, som det föreföll mig, att den ärade talaren på Norrköpingsbanken något starkt understrekit, ty tror man, att utvecklingen råkat in på en farlig stråt, bör man hålla igen och icke följa med.

Jag har också för mitt votum haft ett annat stöd, ett stöd därutinnan, att förslaget sådant det nu föreligger enligt min uppfattning erbjuder icke så litet fördelar framför regeringens förslag.

Hos regeringens förslag tillät jag mig vid remissdebatten påpeka som en väsentlig brist, att den kommunala rättsäldern, i olikhet med vad som är fallet i angränsande länder och många andra, börjar redan med den civila myndighetsäldern. Utskottets förslag har i någon mån rättat till detta, det är en förtjänst.

Såsom en andra huvudbrist påpekade jag, att regeringens förslag totalt stryker bort icke skattskyldigheten, utan vad värre är *skattbetalningsskyldigheten* för de röstberättigade, som äro skattskyldiga, och låter dem, som underlåtit att betala skatt, bestämma över dem, som fullgjort sin skattskyldighet. Utskottets förslag har på den punkten genomfört åtminstone *någon* förbättring och be-

Lagförslag
ang.
kommunal
rättsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Ports.)

hållit principen i den form, att förlust av rösträtten drabbar de mest försumliga. Genemot herr von Zweigbergk vill jag erinra, att man skulle från herr Karl Staff kunna draga fram många yttranden och bevis på, att han höll på utskyldsstreckets bibehållande, bl. a. att det s. recket bibehölls i alla politiska och kommunala rösträttsförslag, som han själv framlade. Om man nu på denna punkt här i kammaren saknar mitt namn bland de reservationer, som önskat något ännu bättre och framlagt en reservation utan yrkande, men med framhållande av den ståndpunkten, vill jag öppet förklara, att det helt enkelt beror på, att i själva uppgörelsen ingick såsom ett moment, att endast ett fåtal skulle i reservation uttala avvikande mening, eljest hade åtskilliga andra namn kommit till.

Som en tredje huvudbrist framhöll jag, att regeringsförslaget ville skapa en första kammare, byggd på radikalare grund än den andra. Utskottet har velat bota detta fel genom att väsentligt höja åldersgränsen för valrätt till landstingen, och på den punkten ligger en av förslagets mest väsentliga skiljaktigheter från regeringens förslag. Utskottets förslag bereder därigenom åtminstone *någon* möjlighet att uppehålla ett tvåkammerssystem, som icke endast är ett sken, och det har varit en av grunderna, varför jag kan underlåta att rösta emot detta förslag.

På detaljfrågor, som föreligga i vissa reservationer, skall jag icke ingå. Vad som står anfört till förmån för dessa reservationer är tillräckligt för de yrkanden, som däri göras.

Vad till sist framtiden beträffar beror den väsentligen på det sätt, varpå förslaget kommer att uppfattas och användas i vårt land. I detta avseende kan jag icke heller hängiva mig åt herr Swartz' uppfattning, att författningsfrågorna härmed skulle vara bragta ur världen. Vill svenska folket framdeles använda detta förslag till att genomföra ett på dagsopinionens ögonblicksstämning beroende massvälde, som skall regera enväldigt utan någon konstitutionell motvikt, som skall gripa efter dagsvinsterna utan hänsyn till de uppoffringar för stunden, som framtidens krav måste medföra, då kommer förslaget att leda till skada, ty då bygger man på en falsk grund, på vilken ingen varaktig byggnad kan bestå. Då kommer den så mycket omtalade demokratien att urarta till en demagogi, vilken är en avgjord fiende till verklig folklycka. Vill svenska folket åter gå andra vägar och anknyta sig till de bestämmelser i förslaget, som tillerkänna mera mognad och erfarenhet ett större inflytande — och detta är en princip, det vill jag säga med anledning av vad som nyss uttalades här, lika urgammalt hävdvunnen här i landet som någon annan — vill svenska folket anknyta sig till sådana bestämmelser, som bevara möjligheten till ett verkligt tvåkammerssystem, och till sådana stadganden, som kräva skyldigheters fullgörande såsom villkor för rättigheters utövande, och vill man bygga vidare på sådana bestämmelser, näväl, då kan också detta förslag komma att bli till gagn för landet. Framtiden får utvisa, vilka krafter, som bli de för-

härskande. Sådant beror icke blott på formerna, utan på andan, som ligger bakom dem. Föga lyckobådande äro, enligt min uppfattning åtskilliga av de tidsomständigheter, i vilka vi för närvarande leva, exempelvis förslagens förhållande till födelse, oförberett under oro och hets, talet om att använda maktmedel för dess genomförande, så ock den försvagade allmänanda, den brist på aktning för lagarna, den försvagade känsla för att det helas krav skall stå över individernas, som i åtskilliga stycken för närvarande råder inom vårt land på olika håll, och som måste beklagas, även om man väl kan förstå, huru de uppkommit. Men mera lyckobådande anser jag för min del den strävan vara, som dock genomgått utskottets arbete, att på denna punkt söka ena och söka under förtroende till motsatta meningsgruppers goda vilja vinna en lösning. Då jag nu godager förslaget trots mycken tvekan, sker det i den innerliga önskan, att *denna* strävan, denna känsla för fosterlandets förpliktande krav, fosterlandets krav över individerna, skall bli den kraft, som i framtiden skall hava överhanden.

Herr Alkmann: Herr talman! I vad jag nu skulle velat säga, är jag i väsentliga avseenden förekommen av herr von Zweigbergk, i vars yttrande jag, stort sett, skulle kunna nöja mig med att instämma.

Det är emellertid en punkt som han blott lätt berörde och som jag därför skall be att litet närmare få trycka på, helst som jag anser, att den innehåller något varom alla partier här i kammaren skulle kunna bli ense, nämligen bestämmelsen att mandattiden för första kammarens ledamöter skall förlängas från 6 till 8 år. Det är givet, att en sådan förlängd mandattid i samband med majoritetsval skulle medföra en förstärkning av kammarens stabilitet, men lika klart är, att en längre mandattid i förening med proportionella val därutinnan ej medför större fördel än kortare mandattid, eftersom med den längre mandattiden medlemmarna i större omfattning försvinna och ersättas med suppleanter, kanske tredje eller fjärde suppleanter, vilka man vid det ursprungliga valet icke tänkt skulle komma in. Redan nu ha vi fått uppleva inträdet i kammaren av suppleanter för suppleanter. Bestämmelsen om förlängd mandattid är uppenbart ägnad att verka kvalitetssänkande, icke kvalitetshöjande i fråga om första kammarens ledamöter, och då så är fallet, tycker jag, att man från höger sida borde kunna taga i övervägande, om icke denna punkt i överenskommelsen som framdrivits från dess sida, tillkommit av förhastande. Naturligtvis kan det icke från vänster sida komma i fråga att rubba överenskommelsen, utan skall den rubbas, måste det ske med höger sida fria samtycke, vilket dock på rent sakliga skäl borde vara lätt att vinna.

I övrigt skall jag icke nu upptaga någonting av de svagheter i överenskommelsen, som från olika håll framhållits och som även för mig äro klara. Jag skall endast i förbigående tillåta mig att gentemot herr Dahl framföra en gensaga mot hans påstående, att det utskylls-streck, som förekommer i den författning vi nu gå att besluta om,

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

skulle vara det Liberala partiets verk. Detta parti är fullkomligt oskyldigt till ett så kallat ordentlighetsstreck, av den beskaffenhet, som förekommer i detta författningskomplex, ett »ordentlighetsstreck», varigenom i svensk lag positivt uttryckes, att man är en fullgod medborgare, blott man betalar sina utskyldor ett år av tre. Den sortens ordentlighet tror jag, att vi icke ha anledning att skatta högt. Ett sådant streck är utan tvivel både med hänsyn till sin moraliska verkan och sin ekonomiska betydelse för kommunerna vida sämre än intet.

Till sist vill jag tillägga endast ett par ord. Med alla de bristfälligheter, oegentligheter, halvheter och rena besynnerligheter, som förekomma i den överenskommelse och de lagar vi nu om en liten stund skola besluta om, vill jag ändock säga, att jag är glad över, att jag fått vara med om att genomföra den reform, som däri inneslutes, och jag anhåller att i yttersta korthet få angiva *mitt* huvudskäl för de känslor som besjåla mig inför vad som i dag sker.

Med det ängsliga balanssystem, som funnits i vår författning, har den svenska representationen till följd av en felaktig konstruktion saknat inom sig den behöfliga drivkraften för en politisk utveckling, som kunnat följa något så när i takt med förändringarna i svenska folkets sociala struktur. Vi ha så att säga icke haft själva motorn inkopplad i författningssystemet. Men en författning, inom vilken den politiska utvecklingen icke är garanterad att något så när kunna följa med den sociala är farlig. Vi kunna därför vara glada över, och åtskilliga av oss ha också varit glada över att åtminstone vissa delar av denna författning icke varit på sådant sätt bundna av hårda grundlagsband, att vi icke omedelbart, när påkänningarna kommit, kunnat vidtaga sådana ändringar som vi äro i tillfälle att vidtaga i dag. Jag tror, att det skulle vara riskabelt för den stora reformens hållande inom lagens ram, om icke denna möjlighet funnits.

Den drivkraft, som skulle driva fram samhällsreformer, så att de kunna följa den sociala utvecklingen åt, har, som jag nyss antydde hittills icke kunnat verka inom författningen i egentlig mening, utan har måst i form av opinionsstormar blåsas in utifrån. Det har, mina herrar, icke varit riksdagsordningen, utan tryckfrihetsförordningen, som varit den egentliga garantien för, att denna drivkraft funnits i behöflig mängd för att i yttersta timman kunna åstadkomma sådana reformer, som kunna förhindra revolutionerna. Men genom den reform vi nu stå i begrepp att genomföra är denna farliga svaghet i vår författning avhjälpt. Svenska folkets vilja flyttas in i detta hus på sådant sätt, att den icke vidare kan sättas åsido eller utanför. Jag tror, mina herrar, att vi kunna vara ense om att denna dag blir det största datum i svensk historia sedan den dag år 1809, då det *kungl. enväldet* avlägsnades. Det var det stora som då skedde. I dag avlägsnas ur svensk författning och svenskt statsliv det *medborgertliga fåväldet*. Jag vill icke med ord söka uttrycka, vad jag känner inför denna förändring, men jag skall ännu en gång säga, att jag är lika stolt som glad över, att jag fått vara med om att besluta den. **Var**

och en vet också, hur den svenska vänstern i årtal längtat efter att få vara med härom.

Jag ber att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr O l s s o n, O l o f: Herr talman! Av en del yttranden, som föllts under denna långa debatt, har man kunnat få den föreställningen, att tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 är ett tämligen ledsam samt dokument. I allmänhet är det ju så, att utskottsutlåtanden inte just äro några rikare glädjekällor, men i de ta utlåtande är det dock en sak, som borde kunna liva upp humöret, och det är reservationerna. Det är rätt lustigt att se den försiktighet, med vilken de ärade reservanterna — och till dem hör ju även jag — kretsa kring de stridiga spörsmålen. Det syns, att man inte riktigt kunnat hålla sig, men att man heller inte velat störa i onödan. Det är egentligen bara en, som så att säga tagit tröjan av sig och med liv och lust hänger sig åt polemiska kroppsövningar, men man är från början på det klara med, att detta endast är en uppvisning för publikum.

Annars har det från så kallat moderat håll sagts, att detta utskottsutlåtande innebär tvänne segrar. Den ena är vänsterns. På några korta veckor har vänstern nått fram till partimål, som den länge strävat efter och som den aldrig drömt om att nå i en sådan fart — i varje fall inte på denna sidan jul. Den andra segern är högerens, och naturligtvis är denna en seger för fosterlandet. Den har vuxit fram ur en kamp, som enligt samma källa varit mycket seg och mycket insiktsfull och som inte velat vinna någonting annat än en sak, nämligen det som för fosterlandet är mest gagneligt. Då enligt utskottets eget utlåtande fosterlandets välfärd bör stå över alla partisegrar, bör det måhända intressera den enskilde medborgaren att se, hur detta fosterland just nu vällärdas. Emellertid ha ju timmarna skridit fram och varit tröttsamma nog, och jag ser mig därför nödsakad att i det stora hela avstå från den rundresa bland de nya bestämmelserna som jag annars tänkt göra — eventuellt i sällskap med kammarens ledamöter. Det är dock ett par ting, som jag tror från mitt håll bör närmare beskådas.

Frånsett en del smärre ting är det egentligen två saker, som utgöra det speciella högerinslaget i detta betänkande. Det ena är skattestreck och det andra 27-årsgränsen, och det skulle således vara just detta, som innesluter den där välfärden. I den första punkten har utskottet lyckats alldeles vända upp och ned på Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t hade skatteplikt men inte skattestreck. Utskottet har skattestreck men inte skatteplikt, och enligt många goda männi kors mening är det denna helomvändning, som egentligen räddat landet. Men denna skatteplikt är inte konstant; den behöver bara infinna sig en gång på tre år, och den har redan fått sin karaktärisik här i kammaren. Jag framhårdar emellertid och säger ännu ett par ord om den. Den ankegång, som ligger bakom, är ju denna, att människor inte skola få lov att gå och slarva bort sina skattepengar och så ändå gå omkring på kommunalstämmorna och orera och vara med om att lägga nya, tunga bördor på andra. Ty sådant säger man, väcker

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

förargelse. Utan människor skola uppfostras att vara ärliga och pliktrogna i det allmänna såväl som i det enskilda. Mot dett kan ju sägas först och främst, att jag inte tror det blir så många, som komma att gå omkring och orera på kommunalstämmorna och lägga de nya skattebördorna på de förut tyngda skuldrorna. Och för resten, om det är meningen att uppfostra, då må jag säga, att det väl knappt kan vara riktigt — såsom också framhållits här i dag — att ge en människa rätt att gå och slarva bort sina skattepengar under två år och bara behöva vara ärlig och plikttrogen det tredje. Jag tror bestämt att det är dålig psykologi och jag är rädd för, att i de flest »två slå det tredje». Men nu behöver det inte alltid vara slarv, de kan också vara fattigdom. Man kan tänka sig en ekonomisk kris, som går över landet och bryter ned hela grupper arbetare, exempelvis så som det skedde med de bohusländska stenhuggarna. Vi få då två grupper fattiga här i landet. Den ena är så fattig, att den inte kan skattläggas; den får i alla fall rösträtt. Den andra gruppen är så fattig, att den inte kan betala den skatt, som den borde betala; den gruppen får inte rösträtt. Ur denna synpunkt ser det nästan ut, som om det vore en medborgerlig förtjänst att vara så fattig, att man inte kan skattläggas. Jag får då säga, att så långt i radikalism kan inte jag gå.

Jag har hört sägas, att den springande punkten, som det heter, i hela detta komplex av bestämmelser, skulle vara bestämmelsen om 27-års-gränsen. Därigenom, menar man, att ingen under 27 år får deltaga i val till landsting och således indirekt i val till första kammaren, skulle denna kammare bli en mycket bra kammare, full av insikt och besinning. Och så är det ju till på köpet en fullt demokratisk bestämmelse, det hörde vi i början av detta sammanträde från regeringsbanken, ty den träffar alla lika, oberoende av deras samhällsställning. Det senare är förstas en villfarelse. Ty på det sättet skulle den 40-gradiga också vara en rätt demokratisk inrättning, eftersom alla, som ha samma inkomst, också ha samma antal röster. Nej, den är klart odemokratisk denna bestämmelse, som kommit in, ty den premierar alla över 27 år och gör detta utan känd anledning.

Enligt den folkräkning, som sist företogs, hade vi i detta land den 31 december år 1910 1½ miljon myndiga män. Av dessa voro 265 000, d. v. s. ungefär en sjättedel, i åldern mellan 21 och 27 år. En ärad medlem av tredje särskilda utskottet har för en intervjuare förklarat, att genom den höjda åldersgränsen tillföres först och främst landstingen mera beprövade och erfarna krafter, men tillförsäkras även riksdagens första kammare mera insikt och större besinning än vad fallet skulle ha blivit, om regeringens förslag bifallits i oförändrad form. Och i dag förklarade ju herr Trygger, att genom denna 27-årsgräns besinning och erfarenhet räddats åt en kammare, där annars omogenhet och okunnighet skulle ha stormat in. Om denna siättedel av våra myndiga män inte får rösta på landstingsmän, då har detta således en så förträfflig inverkan, att denna kammare liksom ökar i kvalitet. Nu är det ju så, att ingen kan väljas in i denna kammare utan att vara 35 år gammal. Det

är på dessa 35-åringar och mer än 35-åringar, som kammarens kvalitet i verkligheten hänger. Därigenom att 21—27-åringarna inte få rösta, skulle således 30-åringarna bli bättre. Det är verkligen högst besynnerligt!

Nu tror jag, att man gentemot detta utskottsutlåtande kan ha nog så betänkliga reservationer. Men om man tillspeular dem genom att säga som herr Ström, att det hela är en kapiulation från den svenska demokratiens sida, då måste jag svara herr Ström, att i så fall har den svenska demokratin länge och sällsynt energiskt traktat efter och strävat sig fram till denna kapiulation. Nej, sanningen är nog den, att betänkandet beecknar ett verkligt genombrott. Det samhälle, som vi leva i, bygges upp av de mångas arbete. Detta arbete kan vara mycket olika kvalificerat, men i den mån som det måste till, är detta arbete värdefullt. Från denna utgångspunkt kan den ene medborgaren vara både nyttig och välbehovlig och värdfull, även om han inte orkar med några utskylder, och en annan kan vara en fullkomligt värdelös och parasitär varelse, trots att han betalar kommunen den högsa skatten. När den kungliga propositionen remitterades till utskottet, yttrade en ärad talre här, att den omständigheten, att den gifta kvinnan komme att rösta utan skattebetalning, gav honom den uppfattningen, att tanken på flertalsröst rätt för gifta män nu börjat gå igen. Detta var en principiell missuppfattning. Det samhällsarbete som våra husmödrar utföra, det är nyttigt i en grad, som inte kan överskattas, men det har hitintills inte taxerats så, att det erkänts röstberättigat i samhället. Om man nu, när detta erkännande gavs, hade gått den vägen, att man gjort hennes rösträtt beroende av om någon man fulgjort vissa ekonomiska prestationer, då hade man givit handen åt den principen, att mannen hade visat rätt till kvinnans röst. Men den omständigheten, att man icke gick den vägen, det var för mig någonting mera än frågan om ett skattestreck. Det var en ny värdesättning. Det var en påminnelse om, att det finns medborgerligt arbete av annan värde, än att det tvunget skall växlas i kronor och ören. Och genom den allmänna rösträtten har utskottet tagit steget fullt ut i denna nya riktning.

Nu vet jag mycket väl, att en hel del människor komma att få rösträtt utan att de kunna säga att det sker genom deras egen förkvillan eller värdighet. Men jag tycker att vårt svenska samhälle har råd till den generositeten, och jag tycker också, att det ligger någonting vackert i parallellen med vår Herres sol, som ju lyser lika över rättfärdiga och orättfärdiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Bergman: För oss, som i decennier sökt arbeta för demokratiens förverkligande i Sverige, kännes det stora steg, som onekligen blir taget med riksdagens godkännande av det nu föreliggande förslaget, givetvis — trots vissa svagheter i detsamma — som en seger efter långvarig strid. Man känner sig uppleva en historisk dag

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 5

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
röst-rättsreform
m. m.
(Forts.)

av första ordningen, i själva verket ännu mer betydande än den motsvarande decemberdag för 53 år sedan, då den tidens första kammare, riddarhuset, böjde sig för dåtidens folkvilja. Inför stora katastrofer — som dem vår tid bevittnar — avtecknar sig sanningen i ett klarare och ofrånkomligare ljus än annars. Människorna komma varandra närmare. Man h de hoppats, att denna de stora ögonblickens klarsynthet skulle räckt till att avlägsna även de rester av små synpunkter, som tyvärr vidlåda detta dokument, som nu föreligger till avgörande. Nog är det både ömkligt och löjligt t. ex. att föreslå en lag, som betecknar den, som enligt gällande grundlag kan vara riksdagsman i andra kammaren, såsom allt för omogen att bli vald till landstingsman. Allra mest förhatligt är det väl, att enligt det föreliggande förslaget en hel mängd medborgare, som nu ha rösträtt, för några år förlora denna sin nu ägande rätt. En övergångsbestämmelse hade väl här varit på sin plats. Och nog är det även ett vanskapligt monstrum av skattestreck, det som finnes kvar. Men om alltså den nya politiska skapelsen kommer så att säga på haltande fot, så är det dock omöjligt att icke med tacksamhet erkänna, att den inleder en ny och, som vi hoppas, bättre tidsålder.

Det är ju att beklaga, att denna urtima riksdags lagfästa regler icke medriva hela författningsfrågans upptagande i ett sammanhang. Jag vågar uttrycka den förhoppningen, att de riktslinjer för den fortsatta författningsreformen, som i utskottsutlåtandet angivas såsom överenskomna mellan partiernas ledande män, icke måtte hindra möjliga förbättringar i detaljer att kunna tagas i fritt övervägande vid 1919 års lagtima riksdag. Det har talats mycket om garantier för goda val, och man har varit bekymrad för den framtid, vi nu gå till mötes i det avseendet. Jag skall icke yttra mig angående åldersgarantien. Den kan sägas principiellt dock stå på demokratisk grund, ehuru man, såsom redan antyts, måste göra anmärkningar mot det inkonsekventa och godtyckliga sätt varpå den här framträder. Men det finnes en del andra garantier, varom man kan ha åtskilligt att säga. Detta gäller exempelvis frågan om medelbara val. Det tjänar ju ingenting till att motsätta sig denna gamla och alltjämt bibehållna princip, men jag tror för min del icke obetingat på värdet av uteslutande medelbara val. Bättre garanti ligger i stora valkretsar. Jag hemställer till regeringen att vid utarbetandet av de kommande förslagen om första kammarens framtida sammansättning icke alldeles förbise en tanke, som jag sökt göra gällande och som går ut på att jämte de av landstingen m. fl. medelbart valda också införa en grupp representanter, exempelvis ett tiotal, valda av hela nationen, betraktad som en enda valkrets. Vid dessa val komme de stora synpunkterna att dominera över de små lokalhänsynen. Man kan icke invända, att en sådan direkt folkvaldhet utplånar skillnaden mellan kamrarna. Det bleve dock en stor skillnad, då ju folkvalen till andra kammaren äro begränsade både till rösträtt och valbarhet inom den särskilda lokala valkretsen. Och därjämte gäller det ju här blott ett fåtal av första kammarens ledamöter.

År 1865 dömde oåterkalleligt bördens garanti. Denna dag skall.

hoppas vi, lika definitivt döma penningens. Vi underkänna dessa odemokratiska garantier, icke därför att vi anse folket fulländat och felfritt, men därför att vi anse alla odemokratiska samhällsskick laborera med *större* vanskligheter än den konsekventa demokratien, som ger lika rätt åt alla.

Man har sagt, att det bör vara de dugligaste, som representera, och att det härför behöves större mognad och kunskap samt en viss burgen och självständig ställning. Ja, det ligger onekligen något av värde i den tanken. Men, mina herrar, det finnes ett sätt att förverkliga dessa garantier inom en genomförd demokratisk ram. Och det är att i möjligaste mån göra hela folket mera moget och kunnigt liksom mera ekonomiskt välbärgat.

Uppgiften blir alltså först att vinnlägga sig om en intensiv och ökad allmän folkkupplysning, ett givmilt öppnande för hela folket av de andliga rikedomarnas skattkammrar. Låt oss hädanefter plantera ut lika många bibliotek i bygderna, som det förr fanns krogar. Må vi göra dem lika vidöppna, lika inbjudande och på allt sätt sörja för att kunskapens garanti blir tillgänglig för alla och tillägnad av hela folket. Då är den garantifrågan löst. Ett steg på den vägen togs av förra riksdagen genom beslutet om folkskolans överbyggnader.

Vad den burgna ställningens garanti angår, bör den kunna tillgodoses så, att de flesta medborgare må kunna känna sig någorlunda välbärgade och ekonomiskt självständiga. Den stora uppgiften för en demokratisk stat måste bli fattigdomens avskaffande. Jag tror, att det beslut, som i kväll skall fattas här, kommer att bli ett kraftigare instrument än något annat att gripa sig an med dessa båda stora garantifrågor: en grundlig och genomgående folkbildning och det energiska arbetet för fattigdomens avskaffande.

Det finnes ju också en annan garanti, som behöves, och det är avlägsnandet av antisociala företeelser, framför allt de degenerationsfaktorer, som tära på det moderna samhällets hälsa. I det avseendet har den tid, som kommer, mycket stora och viktiga uppgifter att lösa. Jag tänker, att ingen inom kammaren finner det förvånande, om jag i detta sammanhang erinrar om en av de första konsekvenser, som den stora författningsreformen torde komma att medföra. Reformen innebär i sina konsekvenser säkerligen en ofrånkomlig och definitiv lösning av den snart 100-åriga förbudsfrågan. Hädanefter lär ingen makt kunna hindra den folkmajoritet, som sedan många år givit sig uttryck i andra kammarens upprepade beslut om totalt rusdrycksförbud, att ge sig ett lika tydligt uttryck även i en på demokratisk grund byggd ny första kammare. De små förhoppningar i motsatt riktning, man fäst vid sådana små kuriositeter som t. ex. fallet Huskvarna, de äro, mina herrar, mycket bräckliga stöd, som man gör klokt i att icke fästa något större avseende vid; den det gör, kommer snart att finna att han högeligen misräknat sig. Dödslockorna ringa i dag över mycken både gammal och ny reaktion och även över det Brattska systemets kortvariga liv. Ja, mina herrar, jag hör att någon av er skratta åt den tanken — det skrattades också för några år sedan i denna kammare vid ett annat bekant tillfälle, då en stor politisk

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

fråga var före, men den kammarmajoritet, som då tillät sig att le-
hr nog fått ångra detta löje. Däröfver vittnar, mina herra, det
beslut, vi här i afton gå att fatta, ett beslut som just innebär det
fulla förverkligandet av vad en del av herrarna för något mer än
ett decennium sedan behagade skratta åt. Varen icke så säkra, mina
herrar, att det ej går på samma sätt även i avseende på denna sak.
Man ställer ett bedrägligt hopp till, att »mer än hälften av män över
25 år» lära tillhöra systembolagens möboks-klientel och förty. som
man hoppas, skola utgöra en garanti mot förbudet. Det kallar man
för folkmajoritet! Man betraktar således Sveriges kvinnor, dess
halva befolkning, som luft — —.

Talaren avbröts nu av herr talmannen, som uppmanade talaren
att hålla sig till det ämne, som nu föreläge till diskussion.

Herr Bergman: Jag kan icke finna annat, än att påpeka
av några viktigare konsekvenser av det beslut, vi nu gå att fatta,
är en sak, som i ganska eminent grad hör till frågan. Jag har ve-
lat påpeka, att kvinnorna nu omedelbart få inträda i fullmyndig
medborgarsällning. Då kan man ju icke fränkänna dem rätten att
räknas till svenska folket. Men »bevisningen» för att förbudet skulle
ha folkmajorite en emot sig utgår bl. a. från ett fullständigt ignore-
rande av kvinnan, vilket förefaller något otidsenligt just i afton.
En ärad vän och partikamrat, herr von Zweigbergk anförde för en
stund sedan i ändrad form det bekanta yttrandet angående Hannibal,
som ju innebar att han väl förstod att segra, men däremot icke att
begagna sin seger. Talaren menade nu, att vår svenska demokrati
skall förstå att även begagna sin seger. Jag instämmer häri, och en
av de första stora tillämpningarna av segern skall säkerligen bli, att
denna demokrati gör processen kort med det förhållningssystem i den
fråga jag nyss talade om, vilket även i den av mig nämnde ärade
talaren haft en av sina talangfullaste advokater. Nu börjar, mina
herrar, förbudskampanjen på fullt allvar här i landet. Om det kan
innebära någon tröst för dem, som finna denna kampanj tråkig, vill
jag understryka att jag emellertid hoppas att, som sagt, processen
i den frågan över huvud skall bli kort.

Herr Hammar skjöld: Herr talman, mina herrar! Det
utskottsbetänkande, som nu föreligger till behandling, är ju, som vi
alla veta, fruk en av en kompromiss mellan riksdagens olika partier,
en kompromiss, genom vilken vänstern har vunnit näs an allt vad
den länge har eftersträvat och högern har måst släppa efter i nästan
allt vad den ansett såsom grundvillkoren för ett sunt statsliv. Då
nu partiernas representanter i utskottet hava enats i denna överens-
kommelse, så finner jag mig knappt berättigad att framställa något
yrkande i motsatt syfte. Men jag anser mig skyldig mig själfv att
icke förtiga min personliga mening. Jag är icke demokrat och för
gammal att omvända mig. Jag tror icke på demokratiens förmåga
att lyckliggöra ett folk, allra minst den sortens demokrati, som det

här är fråga om och som sannolikt ganska fort kommer att leda till massvälde. Förtryck ovanifrån är svart, förtryck nedifrån, från massan, är olidligt. Det är erfarenheten av alla tiders historia. Det beslut, som riksdagen nu står i begrepp att fatta, innebär, att makten lägges i deras hand, som äro minst kompetenta att handhava den. Att detta skall kunna vara till lycka för land och folk, det är mig ofattligt.

Minna herrar, det är sista gången under en lång riksdagsbana, som jag har ordet i riksdagen, och jag har med mi t anförande endast velat förebygga, att det vare sig nu eller framdeles skulle finnas möjlighet att tolka min tystnad såsom ett gillande av det beslut, som här kommer att utan tvivel fattas och som jag för min del önskar olyckligt. Därför har jag velat få min personliga mening bevarad i riksdagens protokoll.

Herr talman, jag gör intet yrkande.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Jag kan inskränka mig till ett par korta ord på grund därav, att vad jag skulle velat framhålla i denna debatt redan blivit sagt i dag, nämligen av herr von Zweigbergk, i vars anförande jag ber att till alla delar få instämma. Men det må dock tillåtas mig ett par ord i anledning av yttranden, som både tidigare och med anledning av herr von Zweigbergks anförande senare ha blivit fällda om den fråga, som han främst berörde, nämligen om »första kammar-problemet» och om de olika parti-gruppernas sällning till detta problem.

Den ärade talaren på Kristianstadsbanken yttrade, att det från högerhåll ingalunda hade sökats varma sympatier för en lösning av detta problem i den riktning, för vilken inom den liberala pressen tidigare röster ha höjts, nämligen, att första kammaren skulle till någon mindre del själv utvälja sina ledamöter. Jag ber för min del att få hävda, att tyvärr något sådant icke från första-kammarhögerns sida har förekommit, som man skulle kunna karakterisera på det sätt, som den ärade talaren gjorde. Det förhåller sig i stället tvärtom så, att ehuru i den kungl. propositionen alldeles tydligt angavs, såsom herr von Zweigbergk redan berört, att man med intresse och sympati skulle upptaga de uppslag i angivna riktning, som skulle komma från dem, vilka kände betänksamhet för reformen i det skick den ägde enligt regeringspropositionen — i trots, säger jag, av denna tydliga invit i regeringspropositionen, fann man ju i de angivna högermotionerna, framförallt i den stora högermotion, som frambars av representativa män inom högerpartiets ledning i bägge kamrarna, ingenting av någon utformning av en sådan idé. Man fann icke ens något yrkande på, att någonting i den riktningen skulle göras. Den sympati, som man således säger sig hava känt för lösningen av det problem, som sedan år och dag har förklarats vara högerns och särskilt första-kammarhögerns specialuppgift att vårda, den sympatien har således icke tagit sig något som helst uttryck i handling.

Men då jag deltagit i utskottets arbete, och då jag för min del

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagjörslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

varit varmt intresserad för att något verkligen skulle göras vid detta, tydligen det rätta och kanske det enda tillfället att åstadkomma någonting för detta organisationsproblems lösning, så vill jag ha till protokollet anført, att inom u skottet just från liberalt håll tanken om tillämpning i viss omfattning av kooptationsprincipen framförts, *men att* — och ehuru det upplystes, att man även från sådant håll inom vårt parti, där man ställer sig mera sval gent emot en sådan anordning icke velat motsätta sig den, för den händelse det på högerhåll visades intresse för densamma — man det oaktat från högersidan dels ställde sig alldeles avvisande mot nämnda anordning, dels förklarade, att den ju kunde ha sina både goda och mindre goda sidor, och att man skulle kunna reflektera på den, men fortfarande även från det hållet icke gjorde någon som helst insats för att den skulle bliva en integrerande del av den kompromiss, som i dag ligger på kamrarnas bord. Jag har för min del velat fritaga mig från ansvaret för att hava någon del i att det tillfälle, som sålunda erbjöds, nu föruttits.

Här har sagts bland annat, att genom den häst, varmed regeringspropositionen har bragt hela detta stora problem på riksdagens bord, man icke haft den grundliga tid till övervägande, som hade behövts för att något härutinnan skulle kunna åtgöras, och här har ju i alla tonarter under debattens lopp klandrats den plötslighet, varmed man blivit ställd inför dessa frågor, som för somliga av talarna i denna kammare förefalla att vara något alldeles nytt och oerhört, till vilket man nu med ens begärde, att de skulle taga ställning. Jag ber då att få säga, att detta är följden av den politik, som under många år har drivits i vår författningsfråga från första kammarens höger. Så länge man har tilltrött sig det, har man helt enkelt svarat nej till all reform på detta område, och man har, trots att man under år igenom haft den allra starkas e anledning därtill, icke åstadkommit något som helst positivt bidrag till lösningen av problemet. Och dock var det just — det borde vara lätt att förstå — första-kammarhögern, som här hade en speciell uppgift att fylla — den hade den uppgiften att inse i tid, att demokratiens tidevarv obönhörligt nalkades och att söka göra vad den för sin del hade förutsättningar att kunna göra för den lyckligaste organisationen av denna demokrati. I stället har man valt den utvägen att endast rida spärr emot utvecklingen och har då helt naturligt till slut kommit till det ögonblicket, då varje vidare uppskov var omöjligt, då det ofrånkomliga budet kommer: Nu måste det ske, nu genast! Så har det all id i historien varit i dylika fall. Det hade man bort inse, och man borde hava haft åtminstone några förarbeten gjorda, så att man kunnat vara i stånd att i det kritiska ögonblicket göra en insa's för det stora problemets lösning. I stället har man nu måst bekänna, att de bidrag man har givit till att lösningen icke blivit fullt den, som från regeringshåll föreslagits, tillkommit under en rivande hast, och man tillfogar ursäktande, att det därför icke bör ses så noga på, om de icke just tåla att synas något närmare i sömmarna.

Man tror sig emellertid hava åstadkommit ett viktigt ting. Det kom från t. ex. i högerpartiets ordförandes anförande här i början av debatten, då han yttrade, att man åtminstone sökt ordna första kammarens sammansättning på ett nagorlunda tillfredsställande sätt, *ty därpå berodde ju, hur länge den nya kommunala ordning, om vilken vi i dag gå att bestå, skulle bliva bestående.* Ja, detta uttalande anger just det sätt att se, det sätt att anlägga sin syn på hela frågan, som för högersidan är så karakteristiskt. Även nu har man således icke intresserat sig för något annat än för att försöka rädda i möjligaste mån det konservativa draget i första kammarens sammansättning, i hopp, att den nya kammaren då skall motsätta sig ytterligare radikalisering av den kommunala grund, på vilken denna nya kammare vilar. Därvid har man likvisst först och främst förfarit så, att första kammarens grund fortfarande vilar på ett underlag, som kan rubbas, såsom vi äro vittne till i dag, genom en enda riksdags beslut och kammaren således icke — vad som dock borde vara det naturliga — erhåller en grundval, som själf har grundlagskaraktär. Men vidare har man, som sagt, fortfarande fäst sig endast vid att första kammaren måtte få en sådan karaktär, att den själf skall komma att sätta sig emot nya förändringar. Däremot har man icke intresserat sig för att söka organisera denna nya kammarens utväljande så att det tas vara på möjligheterna för en kvalitet av annat slag, än den kvalitet som kommer fram genom valen till andra kammaren.

Den garanti, man nu anser sig hava vunnit, tyckes man åtminstone hoppas redan genom denna dags beslut, skola äga ett visst förbestånd. Från en talare från Kristianstadsbanken och även flera föregående talare kommo fram vissa antydningar om att den nu givna lösningen pålade dem, som hade varit med därom, och de partier, som de representera, ett visst moraliskt band att framdeles respektera den ordning, som nu grundlagges. Det är — behöver det sägas? — icke ett riktigt resonemang. Under utskottets överläggningar blev det uttryckligen erinrat om, att om man nu lade grunden så som man här gör, så är det ju att vänta, att det icke dröjer länge, innan en förändring återigen kommer till sånd, och därpå svarades från högerhåll endast detta: »över framtiden råder ingen; man kan icke göra mera än att för närvarande vidtaga de åtgärder, som man finner riktigtast». Det a ger i själva verket ett uttryck åt att man från alla håll har ansett sig fullkomligt obunden för framtiden. Det ligger i själva verket också i karaktären av en sådan överenskommelse, att den icke kan få binda framtiden.

Nu vill jag ock slutligen säga, att själva den tron, att man har vunnit något av betydelse för de rent konservativa intresset, för högerpartiets framtid, genom att sätta åldern för valrätt till lands-tingen till 27 år, den vilar, såvitt jag förstår, på en ren illusion, på ett förbiseende av de verkningar och villkor, som proportionalismen och den därmed oundgängligen förbundna formen för valarbetets bedrivande medföra för själva valet. Det finns, såvitt jag kan se, icke den ringaste anledning att antaga, att de kandidater, som uppställas vid landsingsmannavalen från olika partiets sida, skola komma att

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

bli andra personer, blott därför att man från rösträtt utesluter åldersklasserna mellan 23 och 27 år. Däremot kan man möjligen tänka sig, att på grund av det faktum, att i genomsnitt taget en högre ålder medför en viss benägenhet för större konservatism, det parti, som representerar konservatismen vid valet skall kunna äga någon chance mera att få in en kandidat mera här och en kandidat mera där vid landstingsmannavalen, och således detta parti bli representerat i landstingen med några röster mera och därigenom slutligen möjligen också representerat i riksdagens första kammare med någon man mera. Resultatet blir således efter all möjlig sannolikhet att döma *icke* i minsta mån någonting som inverkar på *första kammarens kvalitet*, utan det blir *en ringa förskjutning mellan de olika partiernas röststyrkor inom första kammaren*.

För detta — jag måste utsäga de — för detta futtiga mål är det som första-kammarhögern här har gått in. På att vinna detta har all intresse i denna överenskommelse koncentrerats. Men det stora, det egentliga första-kammarproblemet, det som av herr Trygger inledningsvis uppgavs som en huvuduppgift vid förs a kammarens organisation, har blivit uteslutet, och det har blivit uteslutet med vett och vilja just av den nuvarande första kammarens höger själv. Den hade efter min uppfattning, innan den i sin nuvarande gestaltning försvinner från skådeplatsen, haf en sista plikt: att medverka vid den kommande formen för första kammarens gestaltning. Men den plikten, jag nödgas konstatera det, den plikten har man icke fyllt.

Herr Söderberg: Jag förstår, att kammarens ärade ledamöter icke känna sig hågade för många anföranden till, men jag vill andraga att i raden av talare har endast en socialdemokrat förut haft ordet och skulle en till våga begära det och alltså även utöva sin rätt, är det väl ganska förklarligt.

Herr talman! Jag har den uppfattningen om frågan, som den nu ligger, att värdet av en förändring i såväl den kommunala rösträtten som i första kammarens sammansättning och i valen till landstingen, ligger icke däri att förändringarna vidtagas, utan i huru de, efter genomförandet, komma att verka. Hela arbetarklassen står för närvarande särdeles skeptisk till frågan om värdet av det resultat, till vilket utskottet har kommit. Skola dessa tiotusentals och hundratusentals arbetare i landet få någon uppfattning om att det dock är ett betydelsefullt steg, som kommer att tagas denna dag av Sveriges riksdag, skall det vara därför, att de, när dessa bestämmelser tillämpas, kunna konstatera, att därigenom tillförs vårt riksdagsliv andra krafter än de som hi tills hava varit bestämmande, särskilt i första kammaren, d. v. s. att det öppnar sig utsikter och vägar framåt till att den arbetande befolkningens läge i landet kan bli bättre, att de icke skola lida så mycket, att de skola hava bättre utkomstmöjligheter, och att de skola kunna ha en tryggare syn på sin ålderdom — med ett ord saet, att den arbetande befolkningens läge i Sverige blir ett bättre, än det varit hittills. Kan detta realiseras, då är det för visso ett lyckligt och gott beslut, som även riks-

dagens första kammare väl kommer att fatta i dag. Men går man till verket med den förutsättning, som åtskilliga talare ha anspelat på — en ärad talare t. ex. som såg vägen öppna sig för massväde och fruktade att komma rakt in i »barbarskogen» — och handlar man därefter och söker att under denna stora allmänna båge, som denna författningsändring är avsedd att bygga upp, plocka in och få fram så många små garantier och så många möjligheter som över huvud taget kunna tänkas för att stärka och befästa det högvä'de, som hittills rått i Sveriges rike — ja, då blir reformen sannrligen icke värd någonting, och då kunna herrarna från den sidan vara fullständigt övertygad om, att icke skall det draga så lång tid som från den stunden då kraven ute hos folkmassorna först kommo fram att få en annan politisk regim här i landet och tills nu — härifrån och till den stunden, då man får en verklig medbestämmanderätt utan dessa förbehåll, garantier och små och stora skrankor; ja, det ligger i tidens och sakens ofrånkomliga natur, att den senare vägen blir betydligt kortare än vad den förra varit.

Vem hade icke önskat sig självfallet, när vår stora författningsfråga skulle avgöras, ett förslag av den natur, att man kunde säga sig och säga sina kommittenter, att genom denna reform äro dock arbetarklassens utsikter till ett fortsatt framåttryckande alldeles fria, och ingenting ligger hindrande i vägen därför. Jag tänker, att ingen bör väl sväva i tvivelsmål om — jag tror knappast, att någon i denna kammare gör det — att ute i arbetarklassen, bland alla dem som i en förändring i vårt riksdagskick se en möjlighet, att på lagliga vägar komma framåt här i landet, ställningen är sådan, att man väntat sig mer och väntat sig något annat.

Nu måste jag dock som ärlig man säga, att jag betraktar denna dag med mera sinneslugn och med mera förtröstan både med avseende på de närmaste dagarna och även framtiden — särskilt de närmaste dagarna — med det förslag som föreligger från utskottet, än om detta utskott hade kommit med det vanliga, som vi i regel ha sett komma från våra utskott, där vänstern har samlat sig på en linje och högern reservationsvis gått fram på en avslagslinje. Jag vågar säga det — jag har icke velat under den förberedande behandlingen i denna kammare säga något om den saken, men jag anser mig oförhindrad att nu säga, att sådan har ställningen varit framför allt ute bland de organiserade arbetarna, att ingen makt i världen, tror jag, skulle ha kunnat hindra dem från att vidtaga de åtgärder de trott kunna leda till frågans realiserande, om högern hade ställt sig fullständigt oförstående mot att rubba på sina hittills i vår kommunala rösträttsfråga och i vår författningsfråga intagna ståndpunkter. Jag tror, att vilka försök, som den s. k. ledningen skulle hava gjort för att lugna våra kommittenter i det stycket, hade varit ganska fruktlösa, och självfallet hade ju då ställningen varit oerhört bekvämsam. När man därför ställdes ansikte mot ansikte inför ett avgörande, och när vid våra förberedande behandlingar på inför våra kommittenter ansvarigt håll denna kommuniké från utskottet förbragtes till bedömande, och vi hade att överväga och avgöra, om vi

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

skulle tillråda att antaga den, eller vi skulle säga, att detta är absolut omöjligt för arbetarvärlden att gå in på, då kunde en ansvarskännande fackföreningsman i första hand icke intaga den positionen, att detta var fullständigt omöjligt att tillstyrka, hellre säga vi åt arbetarna: »Ni få gripa till de yttersta resurserna för att driva eder vilja igenom; detta är otänkbart att kunna taga.» Vi måste säga oss själva, att här öppnade sig i alla fall en väg för våra kommittenter, ty det är till dem vi hava att i första hand taga hänsyn — åtminstone jag för min del gör det — våra 215,000 medlemmar i landsorganen af om n. Och det vill jag särskilt hava sagt till den talare på Stockholmsbanken, vilken här förde fram den meningen, att när det kom till ett avgörande, sveko vi. Jag måste säga till mig själv, att det går dock icke att säga till våra medlemmar och våra kamrater i arbetarvärlden, att mot detta skola vi ställa de yttersta medlemmen som vi ha till vårt föfogande.

Vi kände oss icke kunna göra detta, och det desto mer, som efter vad jag kan förstå, och jag vill även här understryka det, socialdemokratien har förklarad, att den i fortsättningen har fullständigt fria händer. Ingenting har jag reagerat så mycket emot, och jag tror, att ingenting reagerar vårt fackföreningsfolk så mycket emot som tjugusjuårsgränsen. Där hava vi förbehållit oss fria händer att få denna gräns nedflyttad och likaså att få bort den rest av ska testrecktet, som ligger i den ettåriga betalningskyldigheten för påförda skatter för att få den medborgerliga kommunala och landstingsmannavalrätten. Och under den förutsättningen anser jag överenskommenheten kunna tagas.

Det som arbetarna mest, jag må säga det, sätta värde på och det man hoppats och velat, att denna urtima riksdag skulle hava löst, är frågan om åttatimmars-arbetsdagen. Jag kan icke finna annat, än att bli dessa förändringar genomförda och komma de att få verka fullt lojalt, utan att högern kommer att sätta in varken öppna eller fördolda krafter till att förtaga verkningarna av rösträttsreformen, skall det bliva möjligt att få en majoritet i riksdagens första kammar, vilken icke skall ställa sig avvissande till detta krav från arbetarsidan, om denna fråga nästa år, vilket vi taga för givet, kommer fram i form av en kungl. proposition, utan man skall utan störande slitningar vare sig för arbetarna själva eller för landet i sin helhet kunna få genomförd en så livligt eftertrådd, så livligt önskad och så nödvändig reform på det för arbetarna viktigaste området, arbetsområdet, som denna åttatimmars-arbetsdag. Det är sålunda under förhoppning, att detta särskilt för arbetarna viktiga önskemål skall kunna förverkligas på ett legitimt och fullt fredligt sätt, som jag har känt mig ur stånd att vända mig mot den uppgörelse, som träffats i utskottet.

Här sades av herr Ström, att förhandlingarna i utskottet från socialdemokratiens sida hade givit efter för tidigt. Ja, jag är icke i stånd att bedöma det. Allt som rör dylika delikata och till sin natur verkligt avgörande förhandlingar, är alltid särdeles svårt att uttala sig om. Det känna vi till på vårt håll, det ha vi erfarenhet

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

av. Det kan vara diskutabelt, för allt i världen, huruvida vänstern hade kunnat driva sakerna längre och förhandlingsmässigt vinna mer av sina motståndare i utskottet än vad de nu gjort. Jag tror, att vänsterpartierna drevo saken så långt, som det var dem möjligt, och att de inför det sista alternativ de hade att appellera till det som jag förut vidrört, föredrogo att taga uppgörelsen sådan den var. Jag kan icke se för min del, att de därigenom ha begått något förräderi mot arbetarna. Herr Ström lät i denna kammare höra betydligt lenare toner än han gör i det organ, han har till sitt förfogande. I detta organ hava socialdemokratiens representanter öppet betecknats som förrädare mot arbetarna, och detta har föranlett mig att göra denna lilla utvikning som min replik till honom. Jag är beredd att inför dem av våra organisationer, för vilka jag som arbetarrepresentant har att ingå i svaromål, jag är beredd att inför mina valmän försvara den ståndpunkt, till vilken jag har kommit. Det skulle hava varit ansvarslöst att från ansvarigt håll inom arbetarrörelsen göra annat än att hänvisa till att, hellre än att arbetarna i dessa tider skulle drivas ut i de yttersta åtgärderna, lägga ned arbetet, drivas ut i ett revolutionärt tillstånd, som man visserligen kunde se var det började, men alls icke var det slutade, hellre än allt detta dock taga denna uppgörelse, vilken jag dock efter bästa granskning och bästa försök att tränga in i ämnet, anser öppna en väg för oss att komma ändå längre framåt här i landet för arbetets män och kvinnor.

Herr Trygger slutade sitt anförande med att säga, att han önskade, att känslan av ansvar för fosterlandet skulle visa sig finnas även hos folkets breda lager. Ja, det är ju rätt betecknande, att man vid något tillfälle vill draga detta i tvivelsmål. Vad berättigar herrarna av majoriteten i första kammaren att oupphörligt draga i tvivelsmål, att folkets breda lager har känsla av ansvar inför fosterlandet? Man har icke alldeles lyckats att få bort den under de långa och tunga och hårda strider, som folkets breda lager ha måst genomkämpa för att komma framåt. Jag skulle vilja ge herr Trygger och samtliga herrar ett recept, och det skulle vara: Släpp fram detta folk till fullständig medinflytande för sitt fosterland, så växer nog känslan av ansvar för detta fosterland. Det ges absolut ingen annan väg att gå, och det är den stora faran, att man dröjt så oändligt länge att giva detta erkännande, och att det har suttit inne så kolossalt hårt; detta har gjort, att man trots sig kunna konstatera, att folkets känsla av ansvar för sitt fosterlands öden och utveckling icke är tillfinnandes. Den finns där, go' herrar, och jag tror, att den dag som de ta folk och dessa arbetare veta, att nu hava de lika mycket att säga till om i landets anögelägenheter, som vilken annan som helst — ja, den dagen behöva herrarna icke frukta, att känslan av ansvar för Sverige skall saknas hos den arbetande klassen i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Friherre Hermelin: Herr greve och talman, mina herrar! Jag begärde egentligen ordet, när herr Swartz i sitt anförande nämnde, att han försökt i sitt arbete inom utskottet lägga den synpunkten på frågan, att han velat söka ena alla samhällsklasser. Talaren försäkrade dessförinnan, att han försökt taga hänsyn till alla faktorer. Jag för min del vill dock framhålla en faktor, som jag tycker, att man framför allt borde hava tagit hänsyn till, och det är den, att såväl i det uttalande, som hans excellens herr statsministern gjort till det statsrådsprotokoll, som åtföljer den kungliga propositionen, som även i det uttalande, som gjorts av vänsterflertalet i utskottet, man icke kan skyma den rena flaggan!

Det är ju visserligen sant, att »vidriga omständigheter» eller, som utskottsflertalet skriver, att »de u omordentliga tilldregelserna ute i världen» även hos oss har behövt medföra en förändring av vårt författningsliv. Men om detta är sant, ja, mina herrar, då skulle vi väl icke börjat med att ändra våra kommunallagar, utan börjat med vår grundlag och sedan därefter försökt få våra kommunala och civila lagar i samklang med en ändrad grundlag. Ånej, jag tror — och det är min personliga uppfattning — att det icke varit mänheten om det kommunala livet som »nu» har förorsakat den kungl. propositionens framläggande. Det har varit mera att komma åt första kammaren, att få bort den nuvarande majoriteten! Detta är en klut i flaggan, som jag icke anser vara ren.

En annan klut, ej heller den så vidare ren och som man också borde hava tagit hänsyn till, är att i herr excellensens anförande som även i utskottets uttalande står det på nästan varannan rad talat om *demokratien*. Ja, det står, att man nu omsider måste taga det stora men så länge förberedda avgörande steget till *full demokrati*. Men om så är, ja, då får man väl ändå se till, att denna fulla demokrati, som jag för min del icke heller har någonting emot — och jag vill i detta sammanhang till herr Wallenberg, som nyss undrade, huruvida det finns någon inom högerpartiet som var så kor synt, att han icke trodde, att den allmänna rösträtten så småningom skulle genomföras, säga det, att jag icke tror, att någon inom högern varit så kortsynt — men man sätter inte tak på huset, förrän väggarna äro färdiga — se till, säger jag, att *demokrati*en som sådan, den verkligt sanna demokratien, behåller segern. Såsom regeringförslaget är formulerat, även nu genom detta utskottsutlåtande, tror jag, att man i stället skapar en *socialdemokratisk seger, en socialdemokratisk majoritet*. Ja, det går nästan så långt, att i vissa kommuner, fast icke här i riksdagen ännu på länge, har man sagt, att det till och med skapas en vänstersocialistisk majoritet, och herr Ström kommer nog att arbeta i den vägen, så länge han kan.

Det säges, att det är folket som begär reformen. Jag vill då fråga: vilket folk? Jo, vilket folk det är, det underrättade oss häromdagen herr Swartz' efterträdare i finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson, då han sade, att det är den svenska arbetarklassen. Nu vill jag icke i allo sätta ett likhetstecken mellan den svenska arbetaren och den svenska socialdemokraten. Jag tror, att ibland

de svenska arbetarna finnes många som tänka och känna lika med den svenska allmogen, och det är just denna allmoge, det är denna samhällsklass, herr Swartz, som jag vågar påstå, att icke full hänsyn tagits till när frågan har varit att ena alla. »Bonden» är bra att ha, bra att gardera sig med — men när det gäller, offras han, offras för att rädda »kungen» — socialdemokratien!

Föutseendet måste komma till sin rätt. Gör det icke det, så kommer allt i kaos! Och jag vill slutligen även fråga herr Swartz, huruvida icke det sätt, varpå det nu går att avgöras ifråga om denna kommunala reform, det även lags iftas vid sidan av riksdagen. Vi binda våra händer och fötter nu, huru vi skola besluta vid nästa lagtima riksdag i grundlagsfrågor. Vi få dock komma ihåg, att icke alla komma tillbaka hit den 10 januari, utan även nya män komma till. Man brukar i det alldagliga livet ibland tala om löglichetens utmarker. Jag skulle vilja säga: i detta fall hållas vi moraliskt sett vid sidan av gällande grundlag!

Herr Barthelson: Herr greve och talman, mina herrar! Debatten har nu redan blivit lång och har det föreliggande betänkandet under dagen blivit så mångsidigt belyst och från högerståndpunkt så kritiserat, att jag för min del icke anser mig hava något nytt att i ämnet anföra. Men må det dock tillåtas mig att från min synpunkt sett skärskåda en del av frågan, den del av frågan som ligger särskilt mig personligen om hjärtat, en fråga som kanske varit väl litet omnämnd under denna debatt — jag menar den part, som heter Sveriges allmoge, och vad den tänker om denna uppgörelse.

Vi hava här i dag under debatten upprepade gånger hört ordet samförstånd. Läsa vi utskottets betänkande, så finna vi också, att vänstermajoriteten i utskottet uttalar sig för detta. Den säger: »Det kunde icke vara lyckligt om nya grunder för hela vårt kommunala liv lades under en oförsonlig motsättning mellan de olika meningsriktningarna.» Men när man talar om detta, så synes det mig, som om man helt och hållet hade glömt bort den stora folkmening som finnes på landsbygden. Vi veta det, vi som äro från landet, och herrar stadsbor borde känna det på grund av resolutioner, som nu äro fattade i hundratal vid möten mellan allmogemän, att allmogen förklarar sig gå med på en djup demokratisering av våra kommunala författningar, men man har samtidigt samt och synnerligen på alla dessa möten fordrat, att skattestreckket skall bibehållas. Det synes mig hava varit lyckligt om utskottet hade kunnat i fortsättningen handla, som det i början lovat, eller tagit hänsyn till olika motsättningar inom landet. Mig synes dock, som om man alldeles glömt bort lantmännen. Möjligtvis beror det på, att de som i denna fråga varit bestämmande äro stadsbor. De kunna icke hava den känsla för landet, som den som där vistas och lever. Detta krav, som jag nämnde att lantmännen hava rörande utskyldsstreckket, betyder för dem kravet på pliktuppfyllelse eller att rättigheter skola motsvara skyldigheter. Denna uppfattning hos Sveriges allmoge är grundad på dess känsla och dess vördnad för lag och rätt. Vi kunna icke säga, att

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

detta är någon speciell högeruppfattning, ty, mina herrar, denna uppfattning finnes på landsbygden hos såväl höger som vänster. Jag skulle kunna karakterisera denna landsbygdens känsla genom att här omnämna en fråga, som har ställts till mig från olika personer, dels bosatta norrut och dels söderut, dels arbetare och dels bönder. Denna fråga var egendomligt nog formulerad lika. Den löd så: »Är det verkligen meningen, att en luffare och en ärlig karl i kola hava lika mycket att säga på våra kommunalstämmor?» I denna fråga, mina herrar, ligger just vad de känna på landet. De anse, som sagt, att det är en plikt att betala sin skatt, vilken man bör uppfylla, om man skall uppträda på våra kommunalstämmor.

Nu har emellertid utskottet formulerat § 8 på så sätt, att det har uteslutit Kungl. Maj:ts av folkmeningen understödda förslag, att skattskyldighet skulle utgöra villkor för rösträtten i kommunerna. Det märkvärdiga häri är, att om man ser på utskottets motivering, så omnämnes det icke ens, att det finnes en sådan folkmening i vårt land. Det toges ingen hänsyn till denna rättsuppfattning, utan den brytes helt enkelt ned för vinnande av ett politiskt mål. Det är denna känsla hos allmogen i denna fråga som jag här har velat framhålla, och på samma gång får jag uttala, att det för mig är omöjligt att gå emot denna allmänna folkmening. Jag kan så mycket mindre göra detta, som jag vet, att jag i den punkten har alla mina kommittenter på min sida. Som frågan nu ligger, är den ju emellertid avgjord, och jag har därför, herr talman, icke något yrkande.

Herr Jönsson: Herr greve och talman, mina herrar! Innan kammaren går att besluta i det föreliggande ärendet och därmed träffar ett avgörande, som djupt ingriper på skilda områden av vårt samhällsliv, ber jag att med några ord få angiva min ställning till det betänkande, som här föreligger. Jag gör det, ehuru jag vet med mig, att utgången är redan given och att det sålunda icke är möjligt att nu öva något inflytande på denna.

Jag gör det för att säga ifrån, att jag icke med min röst kan bidra till den kompromiss som särskilda utskottet föreslagit. Redan den motion som framfördes i denna kammare av herr Trygger m. fl. innebar i vissa avseenden medgivanden och eftergifter, som syntes mig gå vida utöver vad läget krävde. I denna motion upprätthölls dock först och främst den urgamla grundsats som har så djupa rötter i vårt folks och särskilt vår allmoges rättsmedvetande, att rättigheter skola vila på fullgjorda skyldigheter och att den som icke vill veta av några förpliktelser emot kommunen heller icke skall äga att utöva inflytande på kommunens angelägenheter.

Motionen sökte vidare, genom kravet på en väsentlig höjning av rösträttsåldern till första kammaren åstadkomma en verklig karaktärsskillnad mellan riksdagens kamrar. Slutligen ville motionen, genom kravet på att de kommunala organisationerna skulle i vanlig ordning förnyas, betaga den ifrågasatta förändringen dess karaktär av överrumpling och trygga sammanhanget i såväl det kommunala arbetet som i utvecklingen över huvud.

I samtliga dessa avseenden innebar motionen betydelsefulla förändringar till det bättre i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Men i samtliga dessa stycken innebär det betänkande, som nu föreligger, en avsevärd avprutning på de rättvisa och riktiga grundsatser, som i motionen utvecklades.

Den kommunala rösträtten har sålunda gjorts icke blott lika utan också *allmän*, d. v. s. utsträckt även till dem, som icke äro skyldiga att betala skatt till kommunen. Detta står i uppenbar strid mot den uppfattning som i dessa stycken gör sig gällande hos ett övervägande flertal av vårt folk. Men icke nog med detta.

Underlåtenhet att betala påfordrad skatt skall enligt utskottets förslag endast i det fall medföra förlust av rösträtten, att den skattskyldige icke för åtminstone ett av de tre sistförflutna åren fullgjort sin skattskyldighet. Detta kommer att i praktiken innebära, att stora grupper kommunalt skattskyldiga komma att betala sina skatter endast vart tredje år.

Den garanti för en effektivare skatteindrivning, som ligger i den nya lagen om införsel i lön, är när det gäller den lösa arbetarbefolkningen som det här är fråga om, av noll och intet värde.

I likhet med högerreservanterna inom utskottet anser jag, att i § 8 av förordningen om kommunalstyrelse på landet samt i motsvarande §§ i förordningen om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm bort stadgas obehörighet att deltaga i avgörandet om kommunens allmänna angelägenheter för den som av allmänna fattigvården åtnjuter varaktigt understöd.

Detta om den kommunala sidan av saken. I fråga om första kammaren anser jag kompromissen innebära en lika väsentlig avprutning på den i motionen förfäktade grundsatsen. Den åldersskillnad mellan valmanskåren till andra kammaren och urväljarna till den första, som föreslås och som uppnåtts delvis genom att valrättsåldern till andra kammaren sänkts med 1 år, utgör en alltför bräcklig grund att bygga karaktärskillnaden mellan kamrarna på. Tjugosjuårsgränsen för valrätt till första kammaren är enligt mitt förmenande icke ägnad att ge oss en verklig första kammare, om man nämligen på denna ställer kravet, att den skall gentemot andra kammaren föra mognadens och betänksamhetens talan och förhindra oöverlagda och förhastade beslut.

Vad slutligen gäller genomförandet av de nya bestämnelserna, så innebär ju kompromissen den avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag, att kommunala nämnder och styrelser icke skola upplösas. Detta innebär givetvis en förbättring, men tillfredsställande är det icke.

Ännu kvarstår den orimligheten att sådana rent kommunala organisationer som stadsfullmäktige i våra smärre och medelstora städer samt municipal- och kommunalfullmäktige skola bli föremål för ett upplösningsförfarande som strider mot våra författningars både bokstav och anda och åtminstone på många håll måste medföra allvarliga olägenheter för den kommunala förvaltningen.

Då det nu föreliggande förslaget, i de avseenden som nu varit

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

på tal, icke tillfredsställer de anspråk, som jag för min del anser böra ställas på en lösning av denna viktiga fråga, så kan jag icke med min röst bidra till genomförandet av detta förslag vilket jag härmed har velat få för kammaren tillkännagiva och till protokollet antecknat.

Herr B o b e r g: Herr talman! Detta förslag, som är ett kompromissförslag, har ju framlagts för att skapa enighet och tillfredsställelse här i landet. Såvitt jag kunnat märka av debatten i dag, har dock här icke varit någon synnerligen stor enighet, och jag fruktar att den enighet, som väntar bakom denna dags beslut, icke heller blir större.

Lektor Bergman sade, att denna dag var en högtidlig dag, då något skedde, som skulle för alltid hugfästas i Sveriges historia. De tomma läktarna och de halvtomma bänkarna i kammaren vittna icke om någon synnerligen stor högtidlighet eller något synnerligen stort intresse för det beslut, som riksdagen nu går att fatta. Detta är dock ett ganska allvarligt beslut, och jag skall be att få uppläsa, vad Dagens Nyheter skrev därom, när det blev bekant, att utskottskommissionen gått igenom. Dagens Nyheter skrev då: »Det torde vara tivelaktigt om något enda land låter medborgarrätten gå djupare ned än Sverige kommer att göra efter detta. Norge och Danmark äro förbigångna och de gamla västeuropeiska demokratierna komma långt efter. Konkurrenter kunna väntas allenast i de nya republikerna på enväldets förra mark.»

Vi hava sålunda tagit ett mycket långt steg, så att de, som vilja skynda efter i grannländerna kunna peka på oss och säga: Se, huru långt de gått i Sverige» — för att driva utvecklingen i samma riktning i dessa länder.

Men äro nu parterna tillfredsställda med denna kompromiss? Nej, långt därifrån! Vi höra missljud både från den ena sidan och från den andra. Kan man egentligen vänta något lugn och någon ljus framtid, då man ställer sig på en sådan orolig grund.

Utskottet har haft stora förhoppningar angående detta förslag och dess följder. Det heter på sidan 26: »Det har framstått som ett oavvisligt behov att *omedelbart* sörja för att det svenska folket, som vill på laglig väg nå fram till full självbestämmanderätt för att kunna förverkliga varje tids ideal av frihet och social rättvisa, nu omsider måtte taga det stora, men så länge förberedda avgörande steget till *full demokrati.*»

När jag vid förra riksdagen uttalade mina betänkligheter mot att lägga samhällslivet slätt och platt som en kugelbana, där personerna skulle rulla in utan annan kvalifikation än att de fyllde år som »fulla medborgare», så skattade herrarna därät. Nu kallar utskottet detta medborgarskap för »full demokrati.» Om det uttrycket är bättre, så må det vara. Jag hoppas i alla fall, att det skall bliva mera sans och mer besinning i den fulla demokratin, än detta yttrande bär vittne om.

Nu tror jag också, att här kommer att uppstå ett stort missnöje

i landet litet längre fram på grund av det beslut, som vi fatta här i dag, och på grund av de förhoppningar, som äro tända i människornas sinnen på grund av detta beslut. Ty vad är det, som folket väntar av detta beslut? Beslutet är ju icke *målet*. Visserligen anse många, att vi nu vunnit ett stort mål: men detta mål är nu icke annat än ett medel, ett vapen, som man sätter i händerna på personer, som hava andra mål bakom, som de med detta vapen vilja vinna. Det gäller nu att hava någon blick för dessa mål och den strid som kommer att ligga bakom dagens beslut för deras vinnande. Det gäller att ha klart för sig *földerna*, innan man avger sin röst.

Nu är tiden ganska framskriden. Jag hade tänkt att säga varje-handa i ärendet; men det skulle vara synd att trötta herrarna därmed nu. — Den viktigaste punkten i förslaget anser jag vara den som handlar om skattskyldighet och rösträtt. Att lösa dessa tvänne från varandra är något som väcker mycket ogillande hos det svenska folket, icke allenast i högerkretsar utan även i liberala kretsar, ja, även bland vissa socialdemokrater; ty denna grundsats ligger så djupt rotad i själva folkets medvetande, att man icke förstår, att vi riksdagsmän kunna vara med om att lösa upp detta sammanhang. Då jag icke kan vara med därom — att avskära ansvarskänslan — så sluter jag, herr greve och talman, mig till dem, som yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Östberg: Herr greve och talman! Jag begärde ordet i anledning av ett uttalande, som gjordes först av herr von Zweigbergk och sedan upprepades av herr Alexanderson. Man riktade nämligen den förebråelsen mot den nuvarande högern i denna kammare, att den skulle hava mindre sinne för den kvalitetsförbättring som borde ske beträffande första kammaren. Enligt dessa talares framställning skulle sinne härför egentligen visas hos det liberala partiet, och medlet att vinna denna kvalitetsförbättring skulle efter dessa talarers utsago ligga däri, att kammaren själv finge utse en del av sina ledamöter. Då vill jag häremot säga, att ett så levande intresse på denna sida för första kammarens nybildning borde hava tagit sig uttryck på ett starkare sätt än genom dessa uttalanden först nu under debatten. Det borde också hava kunnat motionsvis framföras. Men sinnet för denna sida av första kammarvalen finnes lika väl på högernsida, såvitt jag känner till, som på den andra sidan. Jag har så mycket större anledning att för min del stryka under denna sak, som jag och en annan motionär från det nationella partiet framfört dessa synpunkter när det gällde kommunala val. I avseende på dessa framhålla vi i våra motioner vikten därav, att stadsfullmäktige i de större städerna finge själva utse en del av fullmäktige-kåren. Vi hava trott, att detta för framtiden skulle innebära en alltför väl behöflig kvalitetsförstärkning.

Nu har utskottet fattat denna min motion så, att den skulle innebära, att de som på det sättet valdes av stadsfullmäktige själva skulle hava en längre mandatid än den eljes gällande, och säger

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1918. Nr 10. 6

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

utskottet, beträffande själva saken: »Givetvis lära statsmakterna i framtiden icke underlåta att uppmärksamma de viktiga problem, som i motionerna vidrörts.»

Min motion innebar emellertid icke, att de sålunda valda skulle hava längre mandattid. Enligt det författningsförslag jag tillätit mig utarbета och under hand lämnat vissa utskottets ledamöter skulle de väljas för samma mandattid som övriga stadsfullmäktige, men detta skulle ske före de allmänna valen. Jag tror, att denna anordning skulle vara mycket nyttig att upptaga, och jag tror den skulle vara mycket lämplig att genomföra just vid övergången, så att man t. ex. i Stockholm kunde före det allmänna valet i mars månad verkställa detta val inom stadsfullmäktige efter den proportionella valmetoden. Det skulle också mildra övergången till det nya systemet; och skall man införa ett dylikt förfaringsätt, så bör man göra det vid övergången. Därför vill jag rikta en vördsam hemställan till regeringen, huruvida den icke skulle finna skäl att överväga frågan om att framlägga en proposition härom till nästa riksdag så tidigt, att beslutet, om förslaget av riksdagen bifölles, kunde träda i kraft redan vid det förestående kommunala marsvalet.

Vad sedermera angår frågan om första kammaren och därtill hörande anordningar, så är det en fråga, som ju i det stora hela taget står fortfarande öppen på denna punkt.

Slutligen vill jag tillägga att, då jag förut haft tillfälle att i hela den nu föreliggande frågan här uttala mina farhågor för den kommunala förvaltningen efter den nya allmänna rösträttens genomförande, jag finner en bekräftelse på dessa farhågor på sätt och vis även i utskottets betänkande. Utskottet säger nämligen: »Särskilt vill utskottet icke underlåta att uttala den enstämmiga önskan, att genomförandet av dess i det kommunala livet djupt ingripande förslag måtte medföra den verkan att de svenska kommunerna, vilkas förvaltning med bibehållande av den hos oss urgamla självstyrelsen hädanefter skall byggas på bred demokratisk grund, måtte se även under den allmänna och lika rösträttens tidevarv sin sunda utveckling allt mera förkovras, till gagn för hela vårt folk och land.»

I det stycket erkänner således utskottet att den kommunala utvecklingen hittills försiggått till gagn för land och folk, så att ur den kommunala hushållningens synpunkt denna reform icke är så av behovet påkallad, som från visst håll göres gällande. Och det ligger vidare i utskottets uttalande understucken en viss farhåga för, huru utvecklingen efter den nya allmänna rösträttens genomförande kommer att gestalta sig. Detta senare beror naturligtvis på, huru de nya valmanskårerna komma att ledas. Massorna själva, de stora valmansleden kunna naturligtvis själva icke styra, de måste styra genom sina ledare, och det beror på, huru dessa komma att utöva sin makt, sin väldiga makt över valmansmassorna. Om det sker med den känsla av ansvar och det sinne för praktiska realiteter, som härvid krävas och om de sammanslutningar av olika element inom valmanskåren, som äro nödvändiga såväl för det politiska livet som för den kommunala hushållningen, komma

att bli fullt tillräckligt omfattande och allsidiga, då kan man se framtiden an med förtröstan.

För att det senare skall kunna ske, måste man emellertid också fordra, att det förslag, varom man från olika håll nu enats, i *alla* punkter vidmakthålles, att förty en sådan uppgörelse kommer till stånd, att rubbningar, som skulle leda till att vi få en äventyrlig demagogi och icke ett demokratiskt samhällsskick, avlägsnas. Man bör således enligt min mening icke, såsom i dag ställts i utsikt, underskatta betydelsen av och vilja eliminera bort de åldersgränser, som äro den enda garanti som nu finnes kvarstående, och vilken garanti är av den mest breda demokratiska innebörd.

Under förhoppning således, att den kompromiss, som nu träffats i samhällsbevarande intresse, kommer att i alla dess delar fullt ut fullföljas, har jag för min del kommit till den slutsatsen, att det är bättre och nyttigare att säga *ja* till utskottets föreliggande förslag än att avböja detsamma, och enligt denna min mening yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna debatt, då jag deltagit i utskottsarbetet och därvid givit min fulla anslutning till utskottsutlåtandet. Men då här möjligen på ett och annat håll det skulle kunna misstolkas, därest jag icke begagnar tillfället att till protokollet uttala min mening, så vill jag även här i kammaren tillkännagiva min fulla anslutning till förslaget, sådant det föreligger från utskottet. Enligt min uppfattning skulle det hava varit denna stora och för landet betydelsefulla reform värdigare, därest debatten präglats av samma ton som det utlåtande särskilda utskottet avgivit.

Något mindre av jämmer och misströstan och något mer av frejdigt mod och god förtröstan på framtiden. En sådan hållning hade synt mig värdigare än bara klagan, klander och naggande på en och annan detalj med bortseende från det stora i den reform som nu genomföres. Jag tycker, i ett ögonblick som detta, då riksdagen står färdig att fatta ett beslut, så stort, att den icke under århundranden fattat ett större, borde man givit själva behandlingen av denna fråga en form, som något mer överensstämde med frågans betydelse, och med det stora beslut, det här gäller att fatta. Jag kan förstå, att det för en och annan skall kännas något oroväckande att lägga makten i händerna på dessa nya element. Man kan ju säga att genom denna reform, som här genomföres, kommer hela makten och all bestämmanderätt i detta land att läggas i svenska folkets egna händer. Jag kan förstå, säger jag, att hos många, vilka kanske icke varit i tillfälle att i så stor utsträckning lära känna svenska folkets olika lager, det kan kännas oroväckande, men för den som fått göra sig närmare förtrogen med detta folk, lärt känna dess ställningar och förhållanden behöver det icke vara oroväckande att åt detsamma giva makten och därmed även ansvaret. Jag har — säkerligen i större utsträckning än flertalet i denna kammare — dels såsom arbetare, dels såsom arbetsgivare och dels som förlikningsman varit i tillfälle

Lagförslag
ang.

kommunal
rättsreform
m. m.

(Forts.)

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)

att komma i beröring med olika samhällsgrupper av landets befolkning och därvid haft rika tillfällen att lära känna desamma, särskilt arbetarna, och det får jag säga, att jag icke hesit-rar ett ögonblick att lägga makten fullt och helt i folkets egna händer. Jag vågar säga, att därest åldersgränsen bibehålles, och folket får vara i fred och verkligen får göra sin insats i enlighet med sina egna intentioner, är det icke farligt att låta folket få denna makt även med enkammarsystem. Så långt går jag i förtroende till nationen såsom sådan. Jag kan därför icke instämma med dem, som anse det vara en så stor lucka i förslaget, att icke första kammarsproblemet fått sin nöjaktiga, slutgiltiga lösning. Här har riktats klander från olika håll än mot ena partiet än mot det andra, och man har även klandrat det liberala partiet, därför att det icke i nödig omfattning beaktat detta problem. Jag tror att i detta hänseende icke någon har särskild anledning att förhäva sig, ty ännu har *ingen* lämnat något särskilt betydande bidrag till lösningen av detsamma. De uppslag, som i detta hänseende lämnats, ha icke visat sig vara av den beskaffenhet, att man egentligen kan säga att de äro något, som svenska folket såsom sådant längtar och trängtar efter. Jag tror att utskottet i det hänseendet kommit med det bästa som under förhånden varande förhållanden står att få, nämligen den i någon mån höjda åldersgränsen för valmännen för de elektorer, vilka i sin ordning skola utse första kammarens ledamöter. Detta är, såvitt jag kan se, den enda väg som vid denna riksdag kunnat beträdas, och det förefaller mig, som om det icke från något håll har kunnat göras invändning mot det påståendet, som således måste anses vara riktigt, att icke är bestämmelsen om åldern en bestämmelse, som ställer en särskild samhällsklass i fördelaktigare ställning än de andra, utan därvidlag äro alla lika, i vilken samhällsställning de än befinna sig.

Ser man till den höjda åldersgränsen och vad den innebär, så är det ovedersägligen av en viss betydelse, att något större och mognare ålder och därmed följande mognat omdöme då kommer bättre till sin rätt; och jag förstår icke, huru talaren på Stockholmsbanken, herr Ström, kan säga, att detta är särskilt riktat mot vänstersocialisterna. Konsekvensen av herr Ströms påstående kan icke bli annan än den, att vänstersocialisterna när de bli något äldre, icke vidbli sin ungdoms ideal, utan går över till andra partier. Verkliga förhållandet är att åldersgränsen icke drabbar vänstersocialisterna i högre grad än t. ex. högern och liberalerna, ty det är ofrånkomligt, att det finnes olika åldersklasser representerade inom alla partier.

För övrigt har det icke varit möjligt att vid denna riksdag, i högre grad än som skett, sörja för en god sammansättning av första kammaren. Om i det hänsendet något ytterligare skulle kunnat göras hade det varit att i utskottets motivering förorda någon eller några åtgärder till närmare övervägande, närmast då ett förslag, som haft förespråkare här i kammaren, nämligen att kammaren själv skulle utse en del av sina ledamöter. Men som förhållandet nu är, finns det ganska liten resonans, såvitt jag förstår, inom alla politiska läger för detta projekt. De moderata hava icke velat taga upp det. Liberaler-

*Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.
(Forts.)*

na hava ganska litet intresse för det och socialdemokraterna hava bestämt deklarerat, att det tilltalar dem ganska litet. Jag tror också man kan säga, att svenska folket i stort sett ganska litet intresserar sig för att överlåta åt kammaren själv att till en del komplettera sig. Den erfarenhet, som gjorts på andra områden, särskilt inom hushållningssällskapen och sparbankerna med deras huvudmän, som hava rätt att å detta sätt komplettera sig själva, har icke varit av beskaffenhet att egentligen väcka någon vidare sympati för tanken på att första kammaren till en del skulle komplettera sig själv. Ett skäl som för mig är avgörande i detta hänseende är, att valmanskåren blir för liten i förhållande till det antal riksdagsmän som skulle väljas, ty vad skulle följden bliva, om 120 av kammarens ledamöter skulle välja de återstående 30. Det bleve 4 valmän på varje riksdagsman, som skulle utses — man skulle nästan kunna säga, »en var sin egen riksdagsman», och vilken koteripolitik skulle icke detta giva anledning till? Jag skulle kunna påvisa åtskilliga smågrupper i denna kammare, som med största sannolikhet skulle samman-sluta sig om sin speciella riksdagsman, men huruvida rikssynpunkterna därvidlag skulle komma bättre till sin rätt, därom tror jag, att meningarna skulle bliva i mycket hög grad delade.

Nu har det anmärkts, att detta skulle kunna förebyggas genom att kammaren valde ett mindre antal åt gången. Men vad bleve följden av detta? Jo, det minsta partiet bleve nödvändigt lidande. Ett enkelt överslag visar, att det minsta partiet skulle förlora 2 å 3 mandat med ett sådant förfarande. Ett sådant system är enligt min uppfattning icke så utarbetat, att man kan fordra, att något parti skall vara berett att acceptera det.

Vad förstakammarproblemet angår, utöver vad som genom ändringarna i landstingsförordningen ägt rum, så är det ju förutsatt att det skall ske i samband med andra ändringar i grundlagarna, och det är ju sant att den överenskommelse, som träffats inom utskottet, kan icke få någon mer bekräftande karaktär, än dylika överenskommelser i allmänhet ha. Men jag är övertygad att, när den dagen kommer, denna överenskommelse kommer att hållas, så att herr Östberg behöver icke vara orolig. Riksdagen kommer med säkerhet att infria de utfästelser som gjorts, liksom riksdagen alltid gjort; och det har icke så vitt jag kunnat iakttaga från något håll förekommit något, som kan geva herr Östberg anledning att betvivla att så blir förhållandet.

Ja, mina herrar, det är ett stort ögonblick i Sveriges historia vi nu befinna oss i. Det är, såsom förut sagts, en stor reform, som här håller på att genomföras. Och jag vill i detta ögonblick icke underlåta att giva uttryck åt en känsla av erkännande till dem av majoriteten i denna kammare, som biträtt vid uppgörelsen. Jag måste säga, att det är någonting värt att lämna erkännande åt. Statsministern gjorde det i sitt anförande, och jag vill ytterligare stryka under det. Jag kan väl förstå känslorna hos den privilegierade delen av nationen vid att avsäga sig dessa privilegier, och jag förstår väl att det i ett ögonblick som detta skall kännas vemodigt, ja även an-

Lagförslag
ang.
kommunal
rösträttsreform
m. m.

(Forts.)

svarstungt att överflytta makten i andra händer. Vid 1914 års riksdag fingo jag och andra med mig offra vad vi ansågo vara det viktigaste och bästa för att i en för fosterlandet brydsam tid skapa inre enighet. Jag har måhända därför lättare än många andra att förstå och uppskatta den eftergift som av Eder nu göres för fosterlandets bästa. Det framgår för övrigt bäst av vad utskottet säger i sitt yttrande på ett ställe, som jag skall tillåta mig här citera och som jag giver min fulla anslutning till. Utskottet säger:

»Utskottet vågar med tillförsikt säga, att dess förslag till lösning helt ut innebär den demokratisering, som varit reformens bärande innehåll. Och att denna lösning genom tillmötesgående i vissa fall av framställda betänkligheter och önskemål kunnat i stort sett ena utskottets medlemmar giver dock en hälsosam påminnelse om att det i det politiska livet gives ett mål, som står högre än partisegrar: det för alla partier gemensamma fosterlandets välfärd. Utskottet uttrycker enhälligt den förhoppning, att den genomgripande förändring i vårt samhällsskick till fullt utvecklade demokratisk ordning som i utskottets utlåtande dels föreslås till omedelbart antagande, dels förutsättes skola antagas av den inom en månad härefter sammanträdande 1919 års lagtima riksdag, måtte visa sig ha skett i en lycklig stund.»

Jag tillåter mig yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr O l s s o n. O l o f: Herr talman! I anslutning till vad herr Kvarnzelius nyss yttrade vill jag säga, att — med all kritik av de olika bestämmelserna — den överenskommelse som träffats naturligtvis bör hållas till den yttersta bokstaven. De grundlagsändringar, som äro betingade, komma sålunda att göras. Men därmed har exempelvis jag — också detta naturligtvis — för min egen personliga del ingenting skurit bort av min rätt att efteråt, sedan allting är klart, handla och vandla som en fri medborgare.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på hemställen av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående förevarande paragraf samt behandlingen av återstående delar av utlåtandet skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades första särskilda utskottets memorial nr 27, angående regleringen av extra tilläggsstaten till riksstaten för år 1918.

Kammaren åtskildes kl. 5.20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.